

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΓ'

ΜΑΡΤΙΟΣ 1950

ΑΡΙΘ. 102

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Α'.

Ἡ ἔρευνά μας γιὰ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, εἰδικώτερα γιὰ τὴ θεώρησι τῆς ἐργασίας ἀπὸ χριστιανικὴ σκοπιὰ, μᾶς φέρνει τώρα στὸ θέμα τὸ σχετικὸ μὲ τὴν ὀργάνωσι τῆς ἐργασίας καί—ἄμεση συνέχεια—στὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη σὰν ρυθμιστὴ παραγωγῆς καὶ κατανομῆς. Σπουδαιότατο θέμα, ποῦ ἀπασχόλησε οἰκονομολόγους, κοινωνιολόγους, φιλοσόφους, πολιτικούς. Πεδίον ἀπέραντο, ὅπως παρουσιάζεται μάλιστα στὴν σημερινὴ κοινωνία. Καὶ θέλει πολὺ κόπο καὶ ἐξαιρετικὴ ἀντικειμενικότη-
τα γιὰ νὰ θάλῃ κανεὶς καὶ ἐδῶ κάποια τάξι πού θὰ ἐπιτρέψῃ μιὰ, διαγραμματικὴ ἔστω μὰ ὅσοσπο πλήρη καὶ πρὸ πάντων διαγνή, ἐκθεσι τῶν σχετικῶν προβλημάτων.

Ἐνα πρῶτο ξεκίνημα εἶναι, νὰ ξεχωρίσωμε τίς δυὸ μορφάς πού παίρνει ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας. Τὴν ταξικὴ καὶ τὴν διαταξικὴ. Κι' ἄς ἀρχίσωμε μὲ μιὰν ἱστορικὴ διαπίστωσι. Ἡ ὅλη ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας βρῆκε δυὸ μεγάλους ἀντίπαλους. Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά τὸν καπιταλισμὸν, σὰν σύστημα πού ὅπως εἶδαμε, σ' ἕνα προηγούμενον ἄρθρον μας⁽¹⁾, ἤθελε ἐλευθερία στὸ κεφάλαιο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, βρῆκε ἀντίπαλον τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα πού ξεπήδησε ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάστασι.

Εἶναι γνωστὸ, πὼς ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, μὲ ὅλον τὸν ἀγῶνα πού ἔκανε γιὰ τὰ «δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου», δὲν εἶχε διαθέσι νὰ ἀναγνωρίσῃ

τὸ δικαίωμα τῶν πολιτῶν νὰ ἐνώνωνται σὲ ὀργανώσεις, τὸ «δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι». Ἡ ὀργάνωσις, ἡ συσσωμάτωσις τῆς ἐθνήμιξε Μεσαίωνα μὲ τίς συντεχνίας, τίς ἐνώσεις κλπ. κ' αὐτὸ ἦταν ἰκανὸ γιὰ νὰ πάρῃ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐχθρικὴ στάσι ἀπέναντί της. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ δυσμένεια αὐτῆ ἐταίριαζε θαυμασία μὲ τὴν ἐξάπλωσι τῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ἀφοῦ ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας βρῖσκεται σὲ ὀξύτατη ἀντίθεσι μὲ τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα.

Β'.

Καὶ ὅμως ἡ ταξικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας εἶναι συνέπεια τῆς ἰδίας βασικῆς ἀρχῆς, πού ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τοῦ καπιταλισμοῦ. Κι' ἐδῶ ἡ ἴδια μηχανιστικὴ ἀντίληψις τῆς οἰκονομίας. Μηχανιστικὴ ἀντίληψις στὸν καπιταλισμὸ μὲ τὸν ἐνόμον τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως πού ὅπως εἶδαμε⁽¹⁾ ὀδηγεῖ στὸ «ὄριο λιμοκτονίας» τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ. Μηχανιστικὴ ἀντίληψις μὲ τὴν ταξικὴ ὀργάνωσι πού σπάζει τὸ ὄριο αὐτὸ, τὸν «σιδερένιον» αὐτὸν «νόμον» καὶ ὀδηγεῖ...

...Ποῦ ὀδηγεῖ ἀράγε; Στὴν ἰσορροπία τὴν σύμφωνη μὲ τὰ διδάγματα τῆς οἰκονομικῆς, στὴν προαγωγή τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας; Μὰ δὲν γίνεται γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἡ ταξικὴ ὀργάνωσις! Ἡ ὀργάνωσις γίνεται γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ταξικὰ συμφέροντα, ὄχι γιὰ τὴν προαγωγή τῆς οἰκονομίας. Στὴν οἰκονομία ζητοῦμε τὴν ἀποδοτικώτερη παραγωγή, συνδυασμένη μὲ τὴν δικαιοτέρη κατανομή. Γίνεται αὐτὸ μὲ τὴν ταξικὴ ὀργάνωσι; Μὰ δὲν χρειάζεται πολλὴ σκέψις γιὰ νὰ δώσῃ κα-

(1) Ὁ καπιταλισμὸς: Θεμελίωσις καὶ ἀποτελέσματα. «Ἀκτίνες» Φεβρουάριος 1949, σ. 49 ἐπ.

νεὶς ἀπάντησι στὸ φυσικώτατο αὐτὸ ἐρώτημα. Ἡ ταξικὴ ὀργάνωσις ὀδηγεῖ στὴν δυναμικὴ ρύθμισι πού λέγεται ἀπεργία. Καὶ βέβαια ἡ ἀπεργία, μὲ τὴν μείωσι τῶν ὀρῶν ἐργασίας δὲν ὀδηγεῖ στὴν αὐξησι τῆς παραγωγῆς—οὔτε γίνεται ἄλλως τε γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ. Ὅσο γιὰ τὴν κατανομή, ρυθμιστῆς κα' ἐδῶ, ὁ δυναμικὸς παράγον πού τὸν ἔχει τώρα ὁχι ἡ ζήτησις, ἀλλὰ ἡ προσφορὰ τῆς ἐργασίας. Βέβαια, ἡ δύναμις λείει πὼς ἔχει μαζί της καὶ τὸ δίκιο. Ἀλλὰ μήπως αὐτὸ δὲν λένε, γιὰ τὴν δύναμί τους, ὅλοι οἱ δυνατοί, ἀπὸ κτίσεως κόσμου;

Ἡ ταξικὴ ὀργάνωσις, λοιπόν, μὲ τὸ ὄπλο της, τὴν ἀπεργία, εἶναι, ἀπλούστατα, ἀπάντησι στὴν μηχανιστικὴ, τὴν amoralē καπιταλιστικὴ ἀντίληψι τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως καὶ τοῦ «ὀρίου λιμοκτονίας» στὴν ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν σταματᾷ ἐδῶ. Ὅταν ὀδηγὸς εἶναι ὁχι τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ ἡ τυφλή, μηχανιστικὴ δύναμις, ἡ ἀπεργία δὲν σταματᾷ (γιατί νὰ σταματήσῃ ἄλλως τε;) στὴν πρώτη ἀφετηρία. Ἡ ἀπεργία ἀρχίζει νὰ στρέφεται ὁχι κατὰ τὸν ἐργοδότη, οὔτε γιὰ νὰ ἰκανοποιηθῶν οἰκονομικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ γιὰ ἐπιδιώξεις καθαρὰ πολιτικῆς. Καὶ ὁ ἀπεργὸς χρησιμοποιεῖ τὴν ἀπεργία, γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ μὲ αὐτὴν ὅσα δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ μὲ τὸ ψηφοδέλτιο. Ἔτσι—ἀνάλογη κατάρχησις μᾶς δυναμικῆς θέσεως—σὲ χώρες ὅπου τὸ κυβερνητικὸ καθέστῳ δὲν εἶναι σταθερὸ, ὁ στρατιωτικὸς, τὰ θυμώμαστε αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὸν τόπο μας, παίρνει τὸν λόγον του ἢ τὸ τάγμα ἢ τὸ σύνταγμα του, γιὰ νὰ ἔχῃ τὸ ἀποτέλεσμα πού ἀρνεῖται νὰ τοῦ δώσῃ ἡ κάλλι.

Αὐτὸ ὅμως ἔχει καὶ παραπέρα συνέπειες. Στὸ τέλος, φθάνομε σὲ μιὰ μετάθεσι τῆς πάλης. Ἀντίπαλος εἶναι ὁχι πιά ὁ ἐργοδότης ἀλλὰ τὸ σύνολον. Τότε, ὅμως, φθάνομε στὸ σημεῖο ὅπου ὁ μηχανιστικὸς δυναμισμὸς δείχνει πὼς, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἄψυχος εἶναι καὶ ἀσύμφορος καὶ καταστρεπτικός. Ὅταν ἔλθῃ σὲ ἀντίθεσι μὲ τὸ σύνολο, ἡ ταξικὴ δύναμις θὰ νικηθῇ. Τὸ ὄπλο της, ἡ ταξικὴ ὀργάνωσις, ἡ βία μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἀπεργίας, χάνει σὲ δύναμι. Ἀρχίζει ὁ κατήφορος. Ὅταν φθάσῃ ἐκεῖ

τὸ πρᾶγμα, ἡ ταξικὴ ὀργάνωσις, μὲ τὸν ἕνα τρόπο ἢ μὲ τὸν ἄλλο, γίνεται ἀνίσχυρη. Καὶ ἐκεῖνος πού βγαίνει κερδισμένος ἀπ' αὐτό, εἶναι, συνήθως τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη αὐτῆς ἢ ἐκεῖνης τῆς μορφῆς.

Γ'.

Ἡ ταξικὴ ὀργάνωσις ὅμως δὲν εἶναι ἡ μοναδικὴ μορφὴ πού παίρνει ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας. Διάφοροι κοινωνιολόγοι καὶ μάλιστα μὲ χριστιανικὴ βᾶσι στὴ σκέψι τους, εἶχαν ὀνειρευθῆ μιὰν ὀργάνωσι τῆς ἐργασίας ὅπου μὲ βᾶσι ὁχι τὸν συνασπισμὸ ἀντιπάλων τάξεων, ἀλλὰ τὴν συνεργασία τῶν διαφόρων παραγόντων, πού ἐργάζονται σ' ἕνα τομέα τῆς οἰκονομίας, σ' ἕνα ἐπάγγελμα.

Τέτοια συνεργασία μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ὁχι μόνο ὀριζοντιῶς μεταξὺ τῶν διαφόρων προσώπων πού ἀνήκουν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο, στὴν ἴδια τάξι (ἐργοδοτῶν—ἐργατῶν), ἀλλὰ καὶ κατακορυφῶς. Νὰ φέρῃ σὲ σύμπωσι συμφερόντων καὶ ἐπομένως σὲ συνεργασία ἐργοδότη καὶ ἐργάτη. Ἡ ὀργάνωσις τότε θεμελιώνεται ἐπάνω στὴν ὑπαρξί τοῦ κοινῶν συμφέροντος γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀπὸ τὴν προκοπὴ αὐτὴ θὰ ὀφεληθῶν καὶ ὁ ἐργοδότης καὶ ὁ ἐργάτης.

Σχετικὸ μὲ τέτοιαν ἀντίληψι εἶναι καὶ τὸ ζήτημα τῆς νομικῆς μορφῆς πού θὰ ἔχῃ σὲ μιὰ ἐπιχειρήσι, ἡ σχέσις ἐργοδότη καὶ ἐργάτου, ρυθμισμένη ἐπάνω σὲ βᾶσι ὁχι μηχανοκρατικὴ μὰ πνευματικὴ, μὲ ρυθμιστὴ ὁχι τὴν δύναμι, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνη, τὴν χριστιανικὴ ἠθικὴ ἐπιταγή.

Κατὰ τὸ σχῆμα πού δίδεται ἀπὸ τὸ ἀτομιστικὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο, ἡ σχέσις ἐργοδότη-ἐργάτου εἶναι σχέσις «μισθώσεως ὑπηρεσιῶν». Στὴ σχέσι αὐτὴ ὁ ἐργοδότης καὶ ὁ ἐργάτης ἐκπροσωποῦν δυὸ ἀντίθετα συμφέροντα. Εἶναι ἀντίπαλοι. Εἶναι ὀσωτὸ αὐτό, ὅμως; Καὶ πρέπει νὰ μείνῃ ἔτσι ἐπ' ἄπειρον; Αὐτὸ ἀκριβὲς εἶναι τὸ ἐρώτημα! Ἐρωτᾶται μήπως ἀπὸ τὴν ἀτομιστικὴ αὐτὴ συμβατικὴ μορφὴ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ φθάσωμε σὲ ἄλλες μορφές, ὅπου θὰ ὑπάρχῃ συνεργασία. Μήπως, πὸ συγκεκριμένα, ἀπὸ τὴν «μισθῶσι ὑπηρεσιῶν» δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ περάσωμε σὲ ἄλλῃ μορφῇ, ὁ

πως ἡ «σύμβασις ἐταιρείας», ὅπου ἔχομε τὰ συνεργαζόμενα συμφέροντα.

Γενικώτερα, γὰρ μιά συντεχνιακὴ ὀργάνωσις, πού θά μπορούσε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ταξικὴ ὀργάνωσις, ἔχομε βέβαια τὸ παράδειγμα τοῦ Μεσαίωνα. Σέβομαι βαθύτατα τὴν εὐγενικὴν προσπάθειαν γὰρ μιά τέτοια συνθετικὴ, ὀργανικὴ συνένωσις, θά ἔλεγα συναδέλφωσις, τῆς παραγωγῆς στοὺς δύο κυριώτερους συντελεστές τῆς. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ, ὡστόσο, νὰ ἐκφράσω τὴν ἀμφιβολίαν μου, ἂν μπορῇ γενικώτερα νὰ γίνῃ πραγματικότης μιά τέτοια ὀργάνωσις. Μὲ τὴν σημερινὴν καπιταλιστικὴν οἰκονομίαν, δικαιολογεῖται, κατὰ τὴ γνώμην μου, ὁ διαταγμὸς ἂν θά ἦταν δυνατὴ τέτοια διαταξικὴ ὀργάνωσις ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν, στὴ σύγχρονῃ οἰκονομίᾳ. Ἀναγνωρίζω εὐχαρίστως, ὅτι ἔχομε ἤδη πολὺ ἐνθαρρυντικὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἐδάφους, ἀπὸ χριστιανικῆς κοινωνικῆς πλευράς, μὲ τὴν ἐργασία ἰδίως καθολικῶν ἐργατικῶν ὀργανώσεων. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅμως, πὼς κ' ἡ ἀντίθετη δυστυχῶς πείρα ὑπάρχει. Ἐβλαψαν τὴν ἀγνότητα μᾶς τέτοιας ἰδέας, ἀπόπειρες πού τὴν ἔκαμαν ὀλοκληρωτικὰ καθεστῶτα γὰρ νὰ ἐκμεταλλευσθῶν τὴν ἰδέαν αὐτήν. Πάντως τὸ ζήτημα τῆς διαταξικῆς ὀργάνωσεως τῆς ἐργασίας στὴν πρακτικὴν τοῦ μορφῆς, παρουσιάζει πολλὰς πλευρὰς καὶ πολλὰ πρόβλημα, ὅπως, ἰδίως, τὸ πρόβλημα τοῦ τρόπου καθορισμοῦ τῶν τιμῶν, ἐπομένως καὶ τῶν ἡμερομισθίων. Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα πρόβλημα πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ πνευματικῆς ἡγεσίας πού θά χειρισθῶν τὰ θέματα αὐτὰ καὶ θά δώσουν τίς ἐγγυήσεις πού χρειάζονται.

Λέν ξερομε ἂν μιά τέτοια διαταξικὴ ὀργάνωσις, μὲ τὴν χριστιανικὴν ἔμπνευσι καὶ καθοδήγησι πάντοτε, μπορεῖ νὰ ἐπεκταθῇ ὡς τὸ σημεῖο ν' ἀποτελέσῃ τὸ βᾶθος γὰρ νὰ στηριχθῇ μιά νέα κοινωνικὴ σύνθεσις. Πάντως, ὅπου μιά τέτοια σύνθεσις εἶναι δυνατὴ, ἀποτελεῖ μιά πολύτιμη συμβολὴ τοῦ πνευματικοῦ στοιχείου στὴν διαμόρφωσι τῆς κοινωνίας. Καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ καθαρὰ οἰκονομικὸ μέρος ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη νὰ πάρῃ πνευματικὴ θεμελιώσει καὶ νὰ κατοχυρωθῇ μὲ κάθε ἐπιμέλεια ἢ χρι-

στιανικὴ γνησιότης τῆς σχετικῆς προσπάθειας. Πρέπει, ἰδίως, νὰ καταβληθῇ ἰδιαίτερη προσοχή, ὥστε τέτοιες διαταξικὲς ὀργανώσεις νὰ μὴν κοιμίσουν τὸν ἀγῶνα γὰρ τὴν δικαιοσύνην. Νὰ μὴν ἐνθαρρύνουν τὴν ἐκμετάλλευσιν. Νὴ μὴν δώσουν οὔτε ἴχνος ἀουδοσίας. Νὰ μὴν ἐξασθενήσουν ἀλλὰ ἀντίθετα νὰ δυναμώσουν τὴν προσπάθειαν γὰρ τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης στὴν κατανομὴ τῶν παραγομένων ἀγαθῶν.

Τὴν ἐπιδιώξει τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης τὴν ἀρνείται ὁ ὕλιστικὸς καπιταλισμὸς. Ἡ πάλῃ τῶν τάξεων, ἐξ ἄλλου, κρατεῖ τὴν ταξικὴ ὀργάνωσιν τῆς ἐργασίας σὰν ὄργανον γὰρ τὴν ἐπιδιώξει μονομερῶν ἐπιδιώξεων, ὅπου κριτήριον εἶναι ὄχι ἡ δικαιοσύνη, ἀλλὰ ἡ δύναμις. Μόνον ὁ Χριστιανισμὸς θά ἀναλάβῃ τὴν ἐπιδιώξει αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, γιὰτὶ σ' αὐτὸν ἀνήκει καὶ μέσα σ' αὐτὸν ἔχει τὴν θέσιν τῆς. Ἐπομένως καὶ ἡ διαταξικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας μὲ χριστιανικὴν ἔμπνευσι καὶ καθοδήγησιν θά γίνεταί ὄχι γὰρ τὴν κατάταξι ἀλλὰ γὰρ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀληθινοῦ ἀγῶνος γὰρ τὴν ἀληθινὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην⁽²⁾.

Δ'.

Καὶ τώρα, ὡς γυρίσωμε πίσω στὸ βασικὸ αἴτημα πού εἶδαμε, σὰν πυρῆνα τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς οἰκονομίας. Ἐκεῖνο πού ζητεῖται, λοιπόν, εἶναι: «Ἀποδοτικώτερη παραγωγὴ μὲ δικαιοτέραν κατανομήν». Ἄς δοῦμε τὰ πρῶτα συμπεράσματα ἀπὸ μιά ἔρευνα ἀντικειμενικὴ καὶ φημισμένη ἀπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

α) Στὸ σκέλος τῆς ἀποδοτικώτερης παραγωγῆς τὸ πρῶτον συμπέρασμα μᾶς εἶναι, πὼς ἀπαιτεῖται τόνωσις τῆς παραγωγῆς. Χωρὶς αὐτὴν δὲν μπορεῖ νὰ καταπολεμηθῇ ἡ ἔλλειψις οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἡ πείνα, ἡ δυστυχία. Εἶναι χίμαιρα ἢ σκέψις πὼς ἡ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ὑπάρχει ἀποκλειστικὰ στὸ σκέ-

(2) Γιά τὸ θέμα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης θά παρατίμωμε στὸ ἄρθρον: Τὸ αἴτημα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. «Ἀκτίνας» Μαῖος 1949, σ. 209 ἔκ.

λος τῆς κατανομῆς. Ἐάν θέλωμε νὰ ἐπιτύχωμε τὴν λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οικονομικοῦ ζητήματος, πρέπει νὰ τονώσωμε τὴν παραγωγὴν, γιὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι γιὰ νὰ κατανεμηθοῦν τὰ ἀγαθὰ, πρέπει πρῶτα νὰ ὑπάρχουν, ὃ ἔστι νὰ παράγονται.

Ἄν, ὁμως, θέλωμε νὰ τονώσωμε τὴν παραγωγὴν, πρέπει νὰ τονώσωμε τὴν ἐργασίαν σὰν συντελεστή τῆς παραγωγῆς. Πρῶτον πού σημαίνει, πῶς θὰ πάψωμε νὰ ζητᾶμε ὅσο τὸ δυνατόν λιγώτερες ὥρες ἐργασίας καὶ θὰ ἔχομε τὴν ὥρην καὶ θαρραλέα εὐκρίνεια νὰ ποῦμε πῶς, ἀντίθετα, πρέπει νὰ ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος ὅσο εἶναι παραγωγικὰ δυνατό, ὑγιεινὸν καὶ λογικὸν γι' αὐτόν. Νὰ ἐργάζεται, φυσικὰ σὰν ἄνθρωπος. Ὅχι βέβαια σὰν μηχανὴ τοῦ καπιταλιστικοῦ ἢ τοῦ «σταχανοβικοῦ» ρωσικοῦ συστήματος. Ἄλλὰ νὰ ἐργάζεται α. ι. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ ἐργάζονται παραγωγικὰ καὶ μὲ ὅλες τὰς τὶς δυνάμεις.

β) Μὰ, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, εἶναι «ἄπιο γιὰ τὸν λαόν», εἶναι ψέμα, νὰ ποῦμε πῶς ἡ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος βρίσκεται μόνον στὸ σκέλος τῆς παραγωγῆς. Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ἐμφανίζεται ὀξύτατον ἀκριβῶς καὶ σὲ περιπτώσεις ὑπερπαραγωγῆς. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς χρειάζεται, τὴν ἀποδοτικώτερη παραγωγὴν καὶ τὴν συνοδεύουσαν κατανομήν πού νὰ στηρίζεται στὸ στοιχεῖον τῆς δικαιοσύνης.

Πῶς, ὁμως, θὰ γίνῃ ἡ δίκαιη κατανομή;

Ἐδῶ ἔχομε τὰ γνωστὰ διάφορα καὶ πολυποικίλα κριτήρια. Ἄλλοι θέλουν νὰ γίνῃ ἡ κατανομὴ ἀνάλογα μὲ τὴν ἰκανότητά α τοῦ καθενός. Ἄλλοι ζητοῦν κατανομὴν ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες. Θὰ καταλήγαμε τότε στὸ ἐξῆς: Ἐνας ἄνθρωπος εἶναι φιλάσθενος καὶ ἀνίκανος, ἄλλος εἶναι ἰκανώτατος, παραγωγικώτατος ἀλλὰ καὶ ὑγιέστατος, ὁ ἰκανὸς καὶ παραγωγικὸς νὰ παίρῃ λιγώτερα διότι εἶναι ὑγιής καὶ ὁ ἀνίκανος νὰ παίρῃ περισσότερα. Μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτό; Γίνεται βέβαια, ὅπου βάσις εἶναι ἡ ἀγάπη, ἐκεῖναι πού βάσις τὴν πάλι ἔχει τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Γίνεται σὲ ἀδελφότητες χριστιανικῆς καὶ παρόμοιες ὁργανώσεις. Ἐάν μπορῇ ὁμως νὰ γίνῃ ἡ κατανομή ἐν τῇ κοινωνίᾳ γενικὰ εἶναι ἄλλο θέμα. Ἄλ-

λο πάλι κριτήριον εἶναι κατανομὴ ἀνάλογα μὲ τὴν παραγωγὴν. Ἄλλοι ἐμφανίζουν σύμμετρα κριτήρια μὲ τὸ γνωστὸ σύνθημα: Ἐκτὸς τῶν καθέναν ζητοῦμε ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις του, καὶ ἐκτὸς τῶν καθέναν θὰ δώσωμε ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες του.

Ὅποσδήποτε, ἐκεῖνο πού προέχει, εἶναι πῶς ἡ κατανομὴ δὲν θὰ γίνῃ μὲ μόνον κριτήριον τὴν οικονομικὴν σκοπιμότητα, τὴν ὕλικήν δύναμιν καὶ βίαν καὶ τοὺς νόμους μᾶς ἀψυχρῆς οικονομίας, ὅπου ἡ ἠθικὴ δὲν ἔχει θέση, μᾶς οικονομίας τῆς μηχανιστικῆς amoralitῆ. Πῶς ἡ κατανομή θὰ γίνῃ μὲ βάσιν τὴν δικαιοσύνην. Ἐκτὸς τῆς περιοριστέρας, τὴν ἀλληλεγγύην μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Ε'.

Ἐδῶ, ὁμως, προβάλλει ἓνα ζήτημα πού ὁ Χριστιανὸς πρέπει ἀμέσως νὰ ξεκαθαρίσῃ. Πρόκειται γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἀναγκῶν. Γιὰ τὴν ἔννοια, τὴν ἔκτασιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ στὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἀποβλέπουσιν καὶ ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ κατανομὴ τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν.

Τὸ ζήτημα αὐτὸ τῶν ἀναγκῶν πρέπει νὰ λυθῇ. Καὶ ἴσως ἡ σπουδαιότερη συμβολὴ τοῦ χριστιανοῦ ἐπιστήμονος, στὸ κοινωνικὸ καὶ οικονομικὸ ζήτημα εἶναι ἀκριβῶς ὁ καθορισμὸς αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν. Ἐξὼ ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό, ὑπάρχει σὰν οικονομικὸς νόμος, ὅτι οἱ ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου εἶναι περιορισμέναι ἐκτὸς τῆς ἔκτασις, μὰ ἀπεριοριστῆς ἐκτὸς τοῦ ἀριθμοῦ. Ὁ νόμος αὐτὸς ἔχει, γιὰ τὸ θέμα μας, τὴν συνέπεια πῶς παλεύομε γιὰ νὰ φθάσωμε ἐκεῖ πού εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν βέβαια πῶς δὲν προέχει νὰ τὸ φθάσωμε ποτέ. Ὅσο εἶναι ἀπεριοριστῆς οἱ ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θὰ ἔχομε ποτέ παραγωγὴν τόσην, ὥστε νὰ τὶς ἰκανοποιήσωμε, ποτέ δὲν θὰ ἔχομε ἰκανοποιητικὴν παραγωγὴν. Καὶ ἀντιστοίχως, ἀπὸ πλευρὰ τῆς κατανομῆς ποτέ δὲν θὰ ἔχομε κατανομήν τέτοιαν πού ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ ἀπύθμενον βάθος τῶν ἀναγκῶν, κατανομήν ἰκανοποιητικὴν.

Τὸ ὅτι εἶναι ἀπεριοριστῆς οἱ ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὕλιστικῆς θεμελιώσεως τῆς

οικονομίας. Καὶ τὸ ἀδιέξοδο, ὅπου μὲ ἀναπότρεπτη λογικὴ ἀνάγκην ὀδηγεῖ τέτοια θεμελίωσις, ἀποτελεῖ ἀναπόφευκτὴ συνέπεια τοῦ ὅτι εἶναι ἄτοπη ἡ θεμελίωσις αὐτή. Πρέπει νὰ φύγομε ἀπὸ αὐτῆ τῆ θεμελίωσι γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ κάνομε τὴν ἀρχὴν σὲ μιὰ προσπάθεια οἰκονομικὴ, ποὺ δὲν θὰ μοιάζῃ μὲ τὴν προσπάθεια γιὰ τὸν τετραγωνισμό τοῦ κύκλου. Τότε ὅμως τὴν ἔννοια τῆς «ἀνάγκης» θὰ μᾶς τὴν δώσῃ ὄχι ἡ ὀλισθητικὴ οἰκονομία, ἀλλὰ ὁ χριστιανικὸς κανὼν ζωῆς.

Μὲ τὸν χριστιανικὸν κανὼνα ζωῆς, θὰ ἔχωμε σὰν ὄριο τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνθρώπινη αὐτοκυριαρχία καὶ ἐλευθερία τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. Θὰ βροῦμε, λοιπόν, τί εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ ἓνα ἄνθρωπο, σύμφωνα μὲ τὸν κανὼνα μιᾶς ἀνετῆς ἀλλὰ χριστιανικῆς ζωῆς, καὶ θὰ τὸ βάλωμε γιὰ βίαι, προκειμένου νὰ δώσωμε στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες του».

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, τὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὸν χριστιανικὸν αὐτὸν κανὼνα ζωῆς πρέπει νὰ ἐξασφαλισθοῦν γιὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκόμη καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ δὲν εἶναι συντελεστὲς παραγωγῆς, καὶ γιὰ τοὺς ἐγκληματίες ἀκόμη, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν φυσικά! Μπορεῖς νὰ σκοτώσῃς τὸν ἐγκληματία, ὅσο ὁμως ζῆ πρέπει νὰ ζῆ!

ΣΤ'.

Φθάνομε ἔτσι σὲ μιὰ σύνθεσι ποὺ θὰ ἔχη σὲ ὀργανικὴ ἐνότητα τὸ στοιχεῖο τῆς οἰκονομίας, τὸ στοιχεῖο τῆς δικαιοσύνης καὶ τὸν χριστιανικὸν κανὼνα ζωῆς. Ἄς μὴ γελοιοῦμαστε. Μόνον μὲ μιὰ τέτοια σύνθεσι θὰ ἔχωμε ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ὑγιᾶ οἰκονομία. Τὴν ἀποδοτικώτερη παραγωγὴν καὶ τὴν δικαιοτέρη κατανομὴν τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ποὺ χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐλεύθερη προσωπικότης, μὲ χριστιανικὸν τρόπο ζωῆς.

Μὲ μιὰ τέτοια σύνθεσι, ἡ βελτίωσις τῶν ὑλικῶν ὄρων διαβιώσεως θὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασι τοῦ συνόλου. Ἀκόμη, ἡ βελτίωσις αὐτῆ θὰ προάγεται ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι τῆς τεχνικῆς μέσα σ' ἓνα χριστιανικὸν πολιτισμό, ὅπως ἔχομε πῆ ἐξετάζοντας τὸ θέμα τὸ σχετικὸ μὲ τὴν τεχνικὴ πρόοδο⁽³⁾.

Αὐτὰ δὲν σημαίνουν, ἐννοεῖται, πὺς μὲ τὸν χριστιανικὸν πολιτισμό θὰ πλέωμε δλοὶ σὲ πλήρη ἐπιάρκεια τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Δὲν θὰ ἐπιτύχωμε ἀπὸ τὴν μίαν μερὰ στὴν ἄλλη τὸ κυριακάτικο κοτόπουλο σὲ κάθε σπιτί ποὺ ἐπιθυμοῦσε ὁ Ἐρροῖκος Δ' τῆς Γαλλίας. Καὶ μέσα σ' ἓνα χριστιανικὸν πολιτισμό θὰ χρειασθῇ πολλὰς φορὰς νὰ περικόψωμε ἀκόμη καὶ τὸν χριστιανικὸν κανὼνα ζωῆς, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὴν ἀνέχεια ποὺ βαρανίζει τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Θὰ πετύχωμε ὅμως τοῦτο: Νὰ ἀρχίσῃ ἡ κοινωνία μας νὰ βλέπῃ, στὸ ζήτημα τῆς κατανομῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην, ὅχι σ' ἀνλέξεις ἀλλὰ σ' ἀνπραγματικότητα. Σὰν δύναμι ποῦ, ἂν δὲν μεταμορφώσῃ τὴν κοινωνίαν μας, ἀπὸ τὴ μίαν στιγμὴν στὴν ἄλλη, θὰ ἔχη ὅμως ὀργανικὴ θέσι μέσα στὴν κοινωνίαν αὐτῆ. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν κυριαρχῇ πέρα γιὰ πέρα στὴν οἰκονομίαν, ἡ πραγματικότης αὐτῆ, θὰ κατευθύνῃ ὅμως σὲ μιὰ προσπάθεια γεμάτη ἐλπίδα καὶ προσδοκία. Προσπάθεια ποὺ ἀξίζει νὰ τῆς δίδῃ κανεὶς τὸν ἐνθουσιασμό του, τὶς δυνάμεις του, τὴ ζωὴν του.

Π. ΜΕΛΙΤΗΣ

(3) «Ἀκτίνας» 1945, σ. 41 ἐπ. Βλέπε καὶ Δ. Πυργιώτης: «Ἡ τεχνικὴ καὶ ὁ σημερινὸς κόσμος». «Ἀκτίνας» Ἰούλιος—Αὐγουστος 1945 σ. 132 ἐπ.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Είναι γνωστόν και ἔχει πολλάκις τονισθῆ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὅτι ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις, ὅπως καὶ ἡ ἀνεγνωρισμένη ἰδιωτικῆ, ἐνῶ ἀποτελεῖ ζωτικώτατον παράγοντα διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους, εἶναι δυνατόν οὐχ ἦττον, εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀκατάλληλων καὶ ἀναξίων νὰ ἀποβῆ αἰτία ὀπισθοδρομήσεως καὶ διαφθορᾶς. Ὅπως καὶ ἐπὶ ἄλλων πεδίων οὕτω καὶ ἐν προκειμένῳ μόνος ὁ θεσμὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν ἀποτελεῖ ἐγγύησιν. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐκπαίδευσως δὲν ἐπιτυγχάνεται μόνον μετ' ἀπόγουσ ἐστὼ ἐκπαιδευτικὰς νομοθεσίας, καὶ μετ' σχολικοὺς κανονισμοὺς, τοὺς ὁποίους, ὅταν ἀναγινώσκῃ ὁ ἐπισκέπτης τοῦ σχολείου ἀνηρημένους εἰς τοὺς σχολικοὺς τοίχους, μακαρίζει τοὺς μαθητὰς, οἱ ὁποῖοι ἠτύχησαν νὰ διαπαιδαγωγηθοῦν ὑπὸ τοιαύτας συνθηκάς. Αἱ ἐκπαιδευτικαὶ νομοθεσίαι καὶ αἱ παιδαγωγικαὶ διατάξεις τότε μόνον ἀποβαίνουν ὠφέλιμοι ὅταν ἀποτελοῦν φρόνημα τοῦ διδασκάλου, ὅταν εἶναι γραμμένα εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του. Ἡ διαπαιδαγώγησις ἀσκεῖται διὰ τῆς προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου καὶ ὄχι μετ' νομοθετήματα. Αἱ διατάξεις πρέπει νὰ ἀποτελοῦν τὸ ἐκχέλισμα τῶν πεποιθήσεω τῶν διδασκάλου, διότι ἄλλως δὲν κατορθώνουν νὰ δημιουργήσων πεποιθήσεις. Αἱ πεποιθήσεις δημιουργοῦνται μετ' διαφώτισιν ἀπὸ ἄλλον ὁ ὁποῖος εἶναι φορεὺς αὐτῶν, δηλαδή πιστεύει εἰς αὐτάς. Τίθεται ἐπομένως, ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ πρῶτον πρόβλημα: Πῶς θὰ ἐξασφαλισωμεν τοιοῦτους διδασκάλους;

Προκειμένου περὶ τῆς ἐξαιρέτως τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐπαρκείας τῆς ἀφορώσης τὴν ἀρτίαν μόρφωσιν καὶ τὴν ἰκανότητα μεθοδικῆς μεταδόσεως τῶν γνώσεων, ὑπάρχει ὁ θεσμὸς τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν δημοδιδασκάλων καὶ καθηγητῶν, ὁ ὁποῖος ἀναγκάζει αὐτούς, κατὰ τινὰ βαθμὸν, νὰ καταβάλλουν προσπάθειαν διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν καὶ διὰ τὸ εὐμέθοδον τῆς διδασκα-

λίας τῶν. Προκειμένου ὅμως διὰ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, διὰ τὸ ἀν οὗτος διδάσκη καὶ μεταδίδῃ ἐπιστημονικὰς καὶ ἠθικὰς πλάνιας, προλαγανδίζων μίαν θεωρίαν, τὴν ὁποίαν «κάποιος κάποτε» ἐδίδαξεν καὶ ἡ ὁποία ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, δὲν καταβάλλεται ἡ δέουσα μέριμνα. Καὶ οὕτω ὁ διδάσκαλος ἀφίεται ἐλεύθερος νὰ διδάσκη (ὄχι βεβαίως ἐνώπιον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ) μίαν πεπλανημένην θεωρίαν, ἡ ὁποία ἐκδέχεται πῶς αὐτὸς ἠθέληεν νὰ εἶναι ὁ κόσμος, καὶ ἔχει μάλιστα τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἀνταπόκρισις μεταξὺ τῆς θεωρίας αὐτῆς καὶ τῆς ἐπιθυμίας του εἶναι ἀδιάσειστον ἐπιχείρημα ὅτι ἡ θεωρία εἶναι ἀληθής!

Ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ δὲν γίνεται ἔλεγχος ὑπὸ τοῦ κράτους. Ὁ προλαγανδιστὴς αὐτὸς ἐκπαιδευτικὸς δὲν κηρύσσει τὰς πεποιθήσεις του αὐτὰς κατὰ τρόπον τίμιον, ἀλλ' ὑπόουλως δηλητηριάζει τὰς παιδικὰς ψυχὰς, ἐπειδὴ εἶναι ἀνίσχυρος νὰ ἀντεπεξέλθῃ πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἐπιστημονικῶς κατηρητισμένων συναδέλφων του. Ἄλλοτε πάλιν ὑπάρχει ἀμέλεια ἐκ μέρους τῶν ἀνωτέρων, κυρίως ὅμως ἐκ μέρους τῶν γονέων. Καὶ ἂς μὴ λησιμονήσωμεν, ὅτι οἱ γονεῖς εἶναι εἰς θέσιν νὰ πληροφοροῦνται ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῶν τῶ ποῖον τοῦ διδασκάλου καὶ μάλιστα πολὺν καλύτερον παρ' ὅ,τι ὁ ἐπιθεωρητὴς, ὁ ὁποῖος ἀπαξ τοῦ ἔτους ἐπιθεωρεῖ, καὶ μάλιστα συμπληροῦται κάποτε καὶ πενταετία χωρὶς ὁ ἐπιθεωρητὴς νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας τοῦ.

Θὰ ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐξευρισκετο ὁ προσήκων τρόπος, ὥστε καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν γονέων κατάλληλος καὶ πεφωτισμένη παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως τῶν παιδιῶν τῶν, νὰ ἀποτελῇ παράγοντα διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐργασίας τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ. Νὰ συλλέγονται τὰ ὑπὸ τῶν γονέων προσυγόμενα στοιχεῖα, καὶ νὰ ἐλέγχεται ἡ ἀ-

κορίθειά των, ἀκόμη δὲ νὰ τηρῆται καὶ μητρῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς περιφερείας των, εἰς τὸ ὅποιον νὰ ἀναγράφεται ὅ,τι ἐξηκριβώθη, ὅ,τι βαρύνει ἢ τιμᾷ τὸν διδάσκαλον. Ἐὰν μία τοιαύτη τακτικὴ ἀκολουθηθῆ μετὰ συνέσεως καὶ ζήλου, δύναται τὸ μητρῶν αὐτὸ νὰ φθάσῃ εἰς τοιαύτην περιωπὴν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιθεωρηταί, προκειμένον νὰ συντάξουν τὴν περὶ ἑκάστου ἐκπαιδευτικοῦ ἔκθεσιν των, νὰ τὴν συμβουλευθῶνται διότι θὰ ἀποτελῆ τὴν ἔκφρασιν τῆς κοινῆς γνώμης, βάσει στοιχείων. Καὶ διατὶ ὄχι; Ἀφοῦ ὁ λαὸς ἐξουσιοδότησεν τὸν διδάσκαλον νὰ διαπαιδαγωγῆσιν τὰ παιδιὰ του, πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ ὅτι χρειάζεται καὶ ὁ ἔλεγχος, τὸν ὅποιον θὰ ἀσκήσῃ αὐτὸς οὗτος ὁ λαός!

Πρέπει δ' ἐξ ἄλλου νὰ μὴ λησμονηθῆ καὶ ἡ ἀντίθετος πλευρά. Νὰ ἐνισχύουν δηλαδὴ οἱ γονεῖς τὸν εὐσυνειδήτον ἐκπαιδευτικόν, ἐκείνον ὁ ὅποιος εἶναι ἡθικῆ πρ ο σ ω π ι κ ὄ τ η ς, καὶ ὁ ὅποιος δὲν ἠμπορεῖ παρα νὰ εἶναι καὶ κατηγορημένος. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν ἐκπαιδευτικὸν αὐτὸν θὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἀναδειχθῆ οὗτος πρόσωπον κύρους εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὑπηρετεῖ καὶ ἐπομένως νὰ ἀποβῆ ὠφέλιμος εἰς εὐρύτερον κύκλον. Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ αὐτοὶ ἀναδεικνύονται πρότυπα μίμησεως ἀπὸ τοὺς νεαροὺς συναδέλφους των καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς των. Μὲ μιαν τοιαύτην προσπάθειαν θὰ ἐπανακτηθῆ ὁ ἐκπαιδευτικὸς τὴν παλαιάν του ἀξίαν, τὴν ὁποίαν ἀπώλεσεν ἐξ ἰδίας ὑπατιότητος.

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς γνωρίζει νὰ τιμᾷ τοὺς ἀξίους τιμῆς, ἀλλὰ γνωρίζει καὶ νὰ περιφρονηθῆ ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ τὸν ἐμπαίζου, ὅτι δῆθεν κατὰ τοῦ προσφέρουν. Ἐτίμα ἄλλοτε τοὺς ἱερεῖς του καὶ τοὺς διδασκάλους του, διότι ἐγίνοντο αἰτία νὰ γνωρίσῃ οὗτος τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας του. Ἄλλ' ἀπὸ τότε, ὅπου ἡ πλειονότης τῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων ἐπαυσε νὰ φωτίζῃ, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τοὺς περιεφρόνησεν. Ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ αἴτιον τῆς περιφρονησεως, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ὁ λαὸς δὲν ἐπαυσε νὰ τιμᾷ ἐκείνον τὸν ἱερέα ἢ διδάσκαλον, ὅστις γίνεται ὀδηγὸς του, ὥστε νὰ γνωρίσῃ τὴν Ἀλήθειαν ἐκείνην, ἢ ὁποία τὸν καθιστᾷ αἰωνίως εὐ-

τυχῆ. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὄχι μόνον γνωρίζει νὰ τιμᾷ, ἀλλὰ κυριολεκτικῶς θυσιάζεται δι' ἐκείνον, ὁ ὅποιος θέτει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ τοῦ γνωρίσῃ τὴν σώζουσαν ἀλήθειαν.

Εὐτυχῶς δὲν ἐξέλειπον οἱ ἐκλεκτοὶ ἐκπαιδευτικοί. Δὲν ἀκούονται τόσον ὅσον οἱ ἄλλοι οἱ θορυβοποιοί, ἀλλ' ἐργάζονται. Ἡ ἀδιαφορία καὶ ἀστοργία τῶν ἀρροδίων διὰ τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὑπαλλήλων εἶναι ἀνίσχυροι νὰ ἀνακόψουν τὸν ζῆλον τοῦ ἀληθινοῦ διδασκάλου νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰς τρυφεράς παιδικὰς ψυχὰς. Ἡ ἀνεπάρκειά του πρὸς συντήρησιν,—τὸ πλεῖστον τῶν ἐκπαιδευτικῶν ὑποσιτίζονται—τοῦ δημοουργεῖ παράπονον, ἀλλ' οὐδέποτε τὸν κάμνει νὰ ἀμελήσῃ ἐκουσίως τὴν διδασκαλίαν του.

Ἐπάρχουν λοιπὸν ἐκπαιδευτικοί, οἱ ὅποιοι ἀσκοῦν τὸ ἔργον τῆς μορφώσεως μὲ πραγματικὴν αὐταπάρησιν. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται ὅ,τι καλὸν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ τὸ σημερινὸν σχολεῖον. Ἐπιβάλλεται δὲ ἀκόμη εἰς τοὺς εὐσυνειδήτους αὐτοὺς ἐκπαιδευτικοὺς νὰ ἀποτελέσουν πυρῆνας ἐξυγιάνσεως τῆς ὅλης ἐκπαιδεύσεως. Ἐπιβάλλεται νὰ συνεργασθῶν μετὰ τῶν γονέων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πράγματι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ ὄχι διαστρέβλωσιν τῶν παιδιῶν των. Καὶ πρέπει ἀκόμη οἱ ἐκπαιδευτικοὶ αὐτοὶ νὰ ἐπιμελοῦνται τοῦ ἐπιστημονικοῦ καταρτισμοῦ των, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναιροῦν τὴν ἀντεπιστημονικὴν ὑλιστικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀνήθικον βιοθεωρίαν τῆς. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν, οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ ὅποιοι θλίβονται διὰ τὸ κατάντημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, θὰ ἀναδειχθῶν πραγματικοὶ ἐπιστήμονες, φάροι, ποὺ θὰ φωτίζου μαθητὰς καὶ διδασκάλους, προσωπικότητες, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιβάλλου τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς εἰς τὴν ὅλην ζωὴν τοῦ σχολείου.

II

Ἐπάρχει καὶ εὐαριθμὸς μερὶς ἐκπαιδευτικῶν, οἱ ὅποιοι διδάσκουν πλάνας ἔνεκα πλημμελοῦς μορφώσεως. Ἐγγώρισα ἐκπαιδευτικὸν τῆς μέσης παιδείας, ὁ ὅποιος ἐφρόνει ὅτι εἶναι ἀδιαφιλονέκτητος ἐπι-

στημονική ἀλήθεια ἢ αὐτόματος γένεσις ἐμβίων ὄντων. Ἦγνῶει ὄχι μόνον τὰς διδασκαλίας τῶν συγχρόνων βιολόγων, ἀλλ' Ἦγνῶει τελείως καὶ αὐτὰ τὰ πειράματα τοῦ Pasteur. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ ἐκπαιδευτικὸς οὗτος ἦτο φιλόλογος. Δὲν ἦτο ὅμως διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον ἐπιβλαβὴς ἢ διδασκαλία του, ἔστω καὶ ἀναγομένη μᾶλλον εἰς τὸν κύκλον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Τοιαῦτα θέματα ἔχουν κοσμοθεωριακὸν χαρακτήρα, ἢ δὲ γνώμη τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου βαρύνει, ἰδίᾳ εἰς τὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις, τόσον, ὥστε νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ οὗτος τὸν διδάσκαλον ὀλοκλήρου τῆς πόλεως. Εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πρόξενος μεγάλης βλάβης ἢ μεγάλης ὠφελείας.

Προβάλλει ἐπομένως, τὸ πρόβλημα τῆς ἐνημερώσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν εἰς τὰς κοσμοθεωριακὰς ἐπιστημονικὰς προόδους. Ἡ ἐνημέρωσις αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ ἐλάχιστον τῆς συμπληρωματικῆς μορφώσεως, τῆς ὁποίας ἔχουν ἀνάγκην οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μας.

Ἴσως νὰ νομίζουσι μερικοὶ ὅτι ἡ μετεκπαίδευσις τῶν δημοδιδασκάλων καὶ καθηγητῶν παρέχει τὴν ἀπαιτουμένην αὐτὴν συμπληρωματικὴν μόρφωσιν. Ἐν τούτοις τοιαύτη μόρφωσις δὲν παρέχεται κατὰ τὴν μετεκπαίδευσιν. Κατ' αὐτὴν τὰ διδασκόμενα μαθήματα, εἰς τὰς ἐξαιρεθῆ ἢ Βιολογία, οὐδὲν προσφέρουν ἐπὶ τοῦ κοσμοθεωριακοῦ πεδίου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ Βιολογία διδάσκειται ἑλλιπῶς.

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ τῆς ἐνημερώσεως εἰς τὰς κοσμοθεωριακὰς ἐπιστημονικὰς προόδους, ἀναφέρεται ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς, ἀλλ' εἰς τὴν πλειονότητα τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων. Ἄς μὴ μᾶς παραπλανᾷ ἡ ὑπαρξις τῆς μερίδος ἐκείνης τῶν ἐπιστημόνων οἱ ὅποιοι παρακολουθοῦν τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης. Οἱ περισσότεροί, οἱ πολλοί, ἀπορροφῶνται ἀπὸ τὸν ἐπαγγελματισμὸν καὶ τὴν ἐλαφρὰν φιλολογίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων οἱ ὅποιοι φροντίζουν νὰ ἐνημερώνονται, μόνον ὀρισμένοι ἐνδιαφέρονται καὶ διὰ τὰ κοσμοθεωριακὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὅποια καταλήγουσι οἱ κορυφαῖοι ἐπιστήμονες, οἱ δημιουργοὶ τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν ρευματίων.

Διὰ νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν πληγὴν αὐτὴν τῆς ἡμιμαθείας, ἢ ὁποία συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴν πτωχαλοῦσιαν, χρειάζεται συστηματικὴ ἐργασία, κυρίως ἐκ μέρους τῶν καθηγητῶνων ἐπιστημόνων. Χρειάζονται περιοδικά, ἢ μᾶλλον εἶναι ἀνάγκη ὁ ἐκπαιδευτικὸς νὰ γνωρίζῃ καὶ ἐπιμελῶς νὰ παρακολουθῇ τὰ περιοδικά, τὰ ὁποία ἔχουν ὡς σκοπὸν τὴν ἀδολοῦν καὶ ἀνόθευτον ἐκλαίκευσιν τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν διδασκαλιῶν. Τοῦτο δ' ἰσχύει καὶ διὰ τὴν συνεχῶς ἐμφρατίζομένην ἀξιόλογον ὄντως βιβλιογραφίαν.

III

Ὁ σκοπὸς τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσως δὲν εἶναι μόνον ἡ μόρφωσις χαρακτήρος καὶ ἡ ἀνάπτυξις εἰλικρινοῦς διαθέσεως πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας. Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἐπιδιώκει νὰ ἀποκτήσουν οἱ μαθηταὶ καὶ ὀρισμένας γνώσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιστημονικῶν κατακτήσεων. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου αὐτοῦ ὑστερεῖ ἡ ἐκπαίδευσίς μας. Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐκπαιδευτικά πρόβλήματα εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀγραμματισμοῦς. Οἱ μαθηταὶ δὲν καταρτίζονται εἰς τὰ σχολεῖα ὅπως παλαιότερον.

Δὲν ἀγνοοῦμεθα ὅτι οἱ σημερινοὶ μαθηταὶ κατέχουν πληθῆς γνώσεων. Ἀλλ' αἱ γνώσεις αὐταὶ δὲν ἔχουν ἐπιστημονικὸν ἔρεισμα. Εἶναι γνώσεις ἀνοστηματοποίητοι, γνώσεις ἐμπειροτέχνου. Οἱ μαθηταὶ τῆς ἐποχῆς μας ἀποκοτοῦν μεθοδικὴν ἐνημέρωσιν εἰς ἅλας ἐκείνας τὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ εἶναι ἱκαναὶ νὰ ἀποτελέσουν τὸ θεμέλιον διὰ μίαν πλήρη ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν (δυναμένην νὰ συντελεσθῇ μετὰ τὰς γυμνασιακάς σπουδὰς). Ἐὰν ὅσον λοιπὸν οἱ μαθηταὶ δὲν ἀποκοτοῦν τὴν μεθοδικὴν θεμελιώσιν τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, τὴν ὁποίαν παρέχει τὸ σχολεῖον, εἶναι ἐπόμενον νὰ στραφῇ ἡ διάνοιά των εἰς ἄλλας πηγὰς γνώσεως καὶ νὰ ἀποκτήτουν τῆδε κακίστη γνώσεις ἀθεμελιώτους καὶ μονοπλευροῦς, αἱ ὁποῖαι μόνον διὰ τὴν σταδιοδρομίαν ἐνὸς τεχνίτου θὰ ἦσαν ἐπαρκεῖς ἐφόδιοι. Τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῆς ἀθεμελιώτου γνώσεως εἶναι ἡ «ἀμορφωσιάς» τῶν ἀμορφωμένων, ἢ ὁποῖα τοὺς κάμνει εὐκόλα θι-

ματα τῆς τυχοῦσῃ προπαγάνδας, ἡ ὁποία πάλιν γνωρίζει νὰ ἐκμεταλλεῖται τὴν ἄγνοιάν των.

Ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ μόνον ἀμόρφωτοι, εἶναι κυρίως ἡ ἔλλειψις πειθαρχίας. Τὸ πλεῖστον τῶν παιδιῶν ἐξῆσαν ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας εἰς περιβάλλον ἐστερημένον δεοντολογικοῦ κανόνος, ἢ, τὸ πολὺ, μὲ δεοντολογικὸν κανόνα τῆς «καλῆς συμπεριφορᾶς». Τὰ παιδιά αὐτὰ ἐξῆσαν μὲ κανόνα τὸ «γοῦστο» των, τὴν ἰδιοτροπίαν των, ὅπως ἄλλως τε καὶ οἱ περισσότεροι γονεῖς. Τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὀφείλεις» ἔπαισαν οἱ γονεῖς νὰ τὴν μεταλαμπαδεύουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν των, διότι καὶ αὐτοὶ στεροῦνται τοῦ στοιχείου αὐτοῦ. Τὸ βαθύτερον λοιπὸν αἴτιον τῆς ἀγραμματοσύνης εἶναι ἡ γνωστὴ ἀρρώστεια τῆς ἐποχῆς μας, τὸ ξεθωρίασμα τοῦ «ὀφείλεις». Οἱ γονεῖς δὲν κατορθώνουν νὰ ἐπιδιδῶνται εἰς τὰ παιδιά των, οἱ δὲ ἐκπαιδευτικοὶ ἐπιτυγχάνουν μόνον τὴν πειθαρχίαν τῆς αἰθούσῃς, δηλαδὴ τὴν πειθαρχίαν τοῦ σώματος, ἀλλ' ὄχι καὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ ἠθικὴ ἀρρώστεια τῆς κοινωνίας μας ἐπέφερε τὴν χαλάρωσιν τῆς ἱεραρχικῆς ἐξαρτήσεως παιδαγωγούντων καὶ παιδαγωγοιμένων. Ὁ καθηγητὴς δὲν κατορθώνει, ὅπως παλαιότερον, νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ ἐπιμεληθῶν. Ὅταν τὸ ἠθικὸν ἐπίπεδον τῆς κοινωνίας εὐρίσκειται ὑψηλὰ καὶ τὰ ἠθικὰ δέοντα διαποτίζουν τὴν ψυχὴν, τότε ἡ μόρφωσις πραγματοποιεῖται διὰ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος ἀρκεῖ νὰ κατέχῃ τὸ μάθημά του. Ὅταν ὅμως τὰ ἠθικὰ δέοντα ἔθουν παραμερισθῆ, τὰ δὲ ἄτομα ἔθουν θέσει ὡς ἡμέτερον νόμον τὸ «γοῦστο» των, τότε ἡ μόρφωσις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ της μὲ λειτουργοῦς, οἱ ὁποῖοι κατέχουν ἀπλῶς τὴν ἐπιστήμην των καὶ ἔθουν τρόπον ἐπιβολῆς εἰς τὴν αἰθούσαν παραδόσεως. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἔθουν καὶ τὰ χαρίσματα ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐμπνεύσουν εἰς τοὺς μαθητὰς τοιοῦτον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸ μάθημα, ὥστε νὰ ἐγκαταλείψουν οὗτοι τὴν τακτικὴν τῆς ἀδραναίας καὶ νὰ ἐπιδιώξουν τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ μαθήματος διὰ συστηματικῆς κατ' ἰδίαν μελέτης. Ἀπαιτοῦνται ἰδιαίτερα χαρίσματα διὰ νὰ κατορθώσῃ ὁ

καθηγητὴς νὰ θεραπεύσῃ τοὺς μαθητὰς του ἀπὸ τῆς κρατούσῃς τακτικῆς τοῦ «γοῦστου» καὶ νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ «ὀφείλεις», ἔστω καὶ μόνον ὅταν ἀφορᾷ εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ μαθητοῦ, ὡς τοιοῦτου.

Οἱ ἀκατάριστοι μαθηταί, συναισθανόμενοι τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς μορφώσεώς των προσπαθοῦν νὰ ἀναπληρώσουν τὴν μειονετικότητά των μὲ γνώσεις ἀνεδαφικᾶς, τὰς ὁποίας εὐρίσκουν εἰς ἐκλαϊκευτικὰς ἐκδόσεις. Ἀπὸ τοὺς μαθητὰς αὐτοὺς, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔθουν ἐνδιαφέρον γύρω ἀπὸ τὰς θετικὰς ἐπιστήμας προσπαθοῦν νὰ ἰκανοποιήσουν τὸν πόθον των μὲ λεπτομερείας ἀναξίας λόγου, ἀφορώσας εἰς τὸν τεχνικὸν πολιτισμὸν. Καὶ παρατηρεῖται συχνὰ τὸ θλιβερὸν γεγονός, παιδιά μὲ ἀξιολόγα φυσικὰ προσόντα, ἀξία νὰ ἀναδειχθῶν ἀληθινοὶ ἐπιστήμονες, νὰ ἐξαντλοῦν ὅλην των τὴν προσπάθειαν εἰς τὸ ν' ἀπομνημονεύσουν τὶς μάρκες τῶς αὐτοκινήτων ἢ τῶν ἀεροπλάνων, τὰς ταχύτητας ἐκάστου ἢ ἄλλας τυχόν πρακτικὰς γνώσεις, ὡς ὑποκατάστατον τῆς ἐπιστημονικῶς θεμελιωμένης μορφώσεως ἡ ὁποία θὰ ἤρμοξε εἰς νέους σπουδάζοντας.

Ἀπὸ τοὺς ἀκαταρτίστον πάλιν μαθητὰς, ὅσοι ἔθουν φιλολογικὰ ἐνδιαφέροντα, ἀντὶ νὰ ἀποκτήσουν πλοῦτον ἀπόψειον καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν κλίματα τῶν ἀξιών, παραδίδονται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν μελέτην ἢ ἀπομίμησιν τῆς ἀνεδαφικῆς καὶ σάπιας λογοτεχνίας.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἐκρόθυμον αὐτῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως εἶναι τὸ ὅτι σπανίζουν ἐπιστήμονες μὲ θεμέλια καὶ συνεπῶς ἱκανοὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐπιστημῶν. Ἴδον διατί εἶναι σπάνιοι οἱ σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης, καίτοι ὑπάρχει πληθῆρα τιλοῦσαν.

Διὰ νὰ παύσῃ λοιπὸν ἡ πληγὴ τῆς ἀγραμματοσύνης εἶναι ἀπαραίτητος ἡ πειθαρχία εἰς τὰ σχολεῖα. Ἄλλ' ἡ πειθαρχία δὲν πρέπει νὰ συγγέται μὲ τὴν τυραννικὴν ἀγωγὴν, διότι αὐτὴ δὲν ἀποτελεῖ ἀγωγὴν, ἀλλ' ἐγκλημα εἰς βάρος τῆς νεότητος. Ἡ πειθαρχία εἰς τὸ σχολεῖον συνίσταται εἰς τὴν κατανόησιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν, τοῦ ὅτι ἡ ἀπόφασίς των νὰ ἀκολουθήσουν τὸ στά-

διον τοῦ μορφωμένου καὶ ὄχι τοῦ ἐπαγγελματίου δημιουργεῖ δι' αὐτοὺς ὑποχρεώσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἐὰν δὲν ἀνταποκριθοῦν, εἶναι τελείως ἀδύνατον νὰ ἀποκτήσουν τίτλον. Τὴν κατανόησιν αὐτὴν θὰ τὴν ἐμπνεύσῃ ὁ διδάσκαλος ἢ ὁ καθηγητής, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελῇ διὰ τοὺς μαθητὰς κάτι τὸ αὐτονόητον καὶ νὰ παραιτοῦνται πάσης ἐλπίδος νὰ ἀποκτήσουν τίτλον γυμνασιακῶν σπουδῶν ἢ πανεπιστημιακῶν χωρὶς κατάρτισιν. Οἴκοθεν νοεῖται ὅτι ἀπαραίτητον εἶναι νὰ σταματήσῃ πλέον καὶ ἡ ἐκδοσις «εὐεργετικῶν» διαταγμάτων.

Ὅλοι οἱ ἀκατάριστοι μαθηταὶ δὲν ὑστεροῦν κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν. Ἄλλοι χρειάζονται μόνον παρακολούθησιν ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, διὰ συχνῆς ἐξετάσεως. Ἄλλοι χρειάζονται νὰ ἐπιλύσουν μερικὰς ἀπορίας, αἱ ὁποιαὶ τοὺς ἀπεθάρρουναν τόσον, ὥστε ἔχασαν τὸν ἐνθουσιασμόν των διὰ μελέτην. Ἐὰν ἡ ἀποθάρρυνσις αὐτὴ δὲν ἀρθῇ ἐγκαίρως, συντελεῖ ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν τόσα κενὰ καὶ νὰ μὴ εἶναι εὐκόλος ἡ συμπλήρωσις. Εἶναι δυνατόν νὰ προληφθῇ μία τοιαύτη πραγματικὴ συμφορὰ διὰ τὴν πρόοδον τοῦ μαθητοῦ, ἐὰν

θεσπισθῇ ὥστε ἕκαστος τῶν καθηγητῶν τῶν δυσκολωτέρων μαθημάτων, δηλαδὴ Ἑλληνικῶν, Μαθηματικῶν, ἢ Φυσικῆς, νὰ διαθέτῃ μίαν ὥραν καθ' ἑβδομάδα, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ καλῆ εἰς τὸ σχολεῖον τοὺς ὑστεροῦντας μαθητὰς καὶ θὰ ἀναθέτῃ εἰς αὐτοὺς ἀπλὰ θέματα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιδιώκεται μεθοδικῶς ἡ γεφύρωσις τῶν χασιμάτων. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ὁ καθηγητής θὰ ἐπιλύῃ προβαλλομένης ἀπορίας, θὰ ἀναθέτῃ δὲ καὶ ἐργασίαν κατ' οἶκον διὰ τὸ φροντιστηριακὸν αὐτὸ μάθημα. Μαθητής, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ μαθήματος θὰ ἐπανακτήσῃ τὸ θάρρος του διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν μελέτην, καὶ ὁ ὁποῖος θὰ ἔχῃ συμπληρώσει τὰ κενὰ, πρέπει νὰ παύῃ φοιτῶν εἰς τὸ φροντιστήριον, ὥστε μειουμένου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτῶντων, νὰ δύναται ὁ καθηγητής νὰ ἀπασχολῆται μὲ τοὺς περισσότερον ἀδύνατους.

Εἰς προσεχῆς ἄρθρον ἐλπίζομεν νὰ ἐξετάσωμεν εἰδικὰ τινα θέματα, τὰ ὁποῖα σχετίζονται μὲ τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας ἀρχάς.

ΔΗΜ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

Τ Ο Π Ρ Ω Τ

Καὶ τὸ πρῶτ,

Ὡ τὸ πρῶτ
θ' ἀνοίξω τὸ παράθυρό μου
μόλις ὁ ἥλιος βγεῖ
στὸ δίσκο του τὸ λαμπρό,
σάν σὲ κατρέφτῃ χαρωπὸ,
τὸ νέο θ' ἀντικρύσω πρόσωπό μου.

Καὶ θὰν ἡ νέα μου καρδιά
σάν ῥόδο
ἀγάπης
περβολοῦ χαρᾶς.

— Ἦλιε χρυσὲ
τὴν καλὴ μέρα πὲς σ' ὄσους πονοῦν.
Μήνυμα χαρωπὸ κάθε σου ἀχτίδα

νὰ στίσει τὰ σκοτάδια τῶν ψυχῶν
νὰ μπεῖ μπαλσάμον μπαλσάμο ἢ ἐλπίδα.
Νὰ μπεῖ ἡ χαρὰ
πὸν θεμελιώνει, χτίζει τὰ λαμπρά,
μὲ φῶς
ἀγάπης,
χτίρια,
πὲρ' ἀπὸ γρανίτη καὶ τ' ἀτσάλι τῆς
[φθορᾶς
τῶν ἀδολῶν ψυχῶν κατοικητήρια.

Ὡ τὸ πρῶτ!
πρῶτ-πρῶτ
θ' ἀνοίξω τὸ παράθυρό μου
μόλις ὁ ἥλιος βγεῖ
στὸ δίσκο του, πανέμορφο,
τὸ νέο θ' ἀντικρύσω πρόσωπό μου.

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐκ φύσεως κληθῆ διὰ τὴν γνώσιν. Καὶ ἡ γνώσις εἶναι μίαν νοητικὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ ὑποκειμένου, τὸ ὁποῖον γνωρίζει, καὶ τοῦ ἀντικειμένου, τὸ ὁποῖον γνωρίζεται. Εἶναι μίαν σχέσιν πού ἀπαιτεῖ τὸν σεβασμὸν τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον. Πρέπει δηλαδή, νὰ βλέπωμεν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι καὶ ὄχι ὅπως θὰ ἠθέλαμεν νὰ εἶναι—ἐκ λόγου ὑποκειμενικοῦ.

Ἡ καθαρά αὐτή, «ἀντικειμενική» γνώσις δὲν ὑποχρεώνει ἀκόμη εἰς δράσιν. Πράγματι, ὅποιος δὲν ξεπερνᾷ τὸ στάδιον αὐτό, δὲν ἔχει δεσμευθῆ μέσα εἰς τὴν ζωὴν. Εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἐπίσταθα.

Ἡ ζωὴ ἀπαιτεῖ περισσότερα. Συνεπάγεται κάποιαν δεσμευσιν τοῦ ὑποκειμένου σχετικῶς πρὸς τὸ ἀντικείμενον.

Ἡ δεσμευσις αὐτή, δυνατόν να πραγματοποιηθῆ κατὰ δύο τρόπους: Εἴτε με ταύτισιν τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον, εἴτε με ταύτισιν τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον. Μὲ ἀπλουστέραν ἔκφρασιν, αὐτὸ σημαίνει ὅτι εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ ὑποκείμενον προσλαμβάνει τὸ ἀντικείμενον καὶ εἰς τὴν δευτέραν διδεται εἰς αὐτό. Καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν, τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐκεῖνο πού ἀποφασίζει νὰ δεσμευθῆ, ἀλλὰ ἡ φύσις τοῦ ἀντικειμένου ὀρίζει τὸ εἶδος τῆς δεσμεύσεως. Διὰ νὰ καθορίσωμεν ἀκριθέστερα τὸν ρόλον αὐτὸν τοῦ ἀντικειμένου πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ κόσμος τοῦ ἀντικειμένου δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο κατηγορίας: Εἰς ἀντικείμενα ὑπανθρώπινα—ἄλλα τὰ κατώτερα τοῦ ἀνθρώπου—καὶ εἰς ἀντικείμενα ἀνθρώπινα, τὰς ἀνθρωπίνους προσωπικότητας(1). Τὰ

ἀντικείμενα τῆς πρώτης κατηγορίας ἔχουν γίνε διὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπον, ἐνῶ τὰ ἀντικείμενα τῆς δευτέρας ἔχουν γίνε διὰ νὰ ὑπηρετοῦνται. Δεσμευόμενος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀντικείμενα ὁ ἄνθρωπος, τὰ «ἀγαπᾷ», εἴτε πρὸς ὄφελός του—χρησιμοποιεῖ τὸ ἀντικείμενον—εἴτε πρὸς ὄφελος τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγάπης του: Δίδεται, ὑπηρετεῖ τὸ ἀντικείμενον. Ὑπάρχουν λοιπὸν δύο εἶδη ἀγάπης, ἡ κτητικὴ καὶ ἡ προσφερομένη. Ὁ τύπος τῆς κτητικῆς ἀγάπης εὐρίσκεται ἐφηρμοσμένος εἰς τὴν πέψιν, ὅπου τὸ ὑποκείμενον ταυτίζει (κυριολεκτικῶς) τὸ ἀντικείμενον πρὸς τὸ ὑποκείμενον, με κατάργησιν τῆς αὐτονομίας τοῦ ἀντικειμένου (ταύτισιν μερικὴν, ἐννοεῖται, διότι τὸ ἀντικείμενον ἀνταποκρίνεται μόνον πρὸς ἓνα μέρος τοῦ ὑποκειμένου, τὸ σωματικόν). Ἐνῶ ὁ τύπος τῆς προσφερομένης ἀγάπης πραγματοποιεῖται με καθολικὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ ὑποκειμένου εἰς τὸ ἀντικείμενον, χωρὶς ὁμως νὰ χάνεται ἡ αὐτονομία τοῦ ὑποκειμένου. Ἡ προσφορά συνίσταται, κατὰ κάποιον τρόπον, εἰς τὸ «νὰ μῆ κανεῖς», ὅπως λέγομεν συνήθως, «κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα τοῦ ἄλλου», διὰ νὰ τὸν καταλάβῃ καὶ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ, χωρὶς νὰ βγῆ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ ἴδικόν του δέρμα, δηλαδή χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Μὲ τὴν κτητικὴν ἀγάπην δὲν φαίνεται νὰ διατρέχῃ κανεὶς κίνδυνον νὰ μεταβλη-

Ἀναλογικῶς, ὁ Θεὸς εἶναι πράγματι τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀνθρωπίνης ἀγάπης καὶ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀντικείμενον αὐτῆς καὶ ἔσχατον τέλος. Ἀλλὰ ἡ «ταύτις» αὐτῆ—ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν—πραγματοποιεῖται μέσῳ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ, με μίαν «μίμησιν» ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον πιστῆ καὶ ολοκληρωτικῆ. Εἶναι αὐτοτόνον διὸ ὁ ὅρος «ταύτις» δὲν σημαίνει ταύτισιν ταυτολογικὴν, ἀλλὰ «μίμησιν» ἢ «ἐξομοίωσιν»—ὀλικὴν ἢ μερικὴν, ἀνάλογως τῆς περιπτώσεως—τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον.

(1) Κάμνομεν, πρὸς στήμην, μίαν λογικὴν ἀφαιρέσιν τῶν ὑπερανθρωπίνων δυνάμεων καὶ, πρωτίστως, τοῦ Ὑπερεταίου Ὁ τὸς—τοῦ Θεοῦ—ἀφαιρᾶναι τῶν ὁποίων δεσμεύεται ὁ ἄνθρωπος με ταύτισιν τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον.

θῆ ὁ ἴδιος. Ἡ ταῦτισις του με τὸν ἑαυτὸν του, μόνον ἀπὸ τὴν προσφερομένη ἀγάπη φαίνεται ὅτι θίγεται. Ὁ κίνδυνος ἐν τούτοις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις καὶ δι' αὐτὸ πρὶν προχωρήσωμεν πρέπει προηγουμένως νὰ καθορίσωμεν ἀκριβῶς τί σημαίνει ἡ ἔκφρασις «εἶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος».

Τὸ νὰ εἶναι, λοιπόν, κανεὶς αὐτὸς ὁ ἴδιος, σημαίνει νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του, δηλαδὴ νὰ ταυτίζεται πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, διότι εἶδαμεν ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι πρᾶξις ταυτίσεως, εἶναι προϋπόθεσις προτασσομένη πάσης ἄλλης δεσμεύσεως, ἀποφασιζομένης ἐν πλήρει γνώσει τῆς αἰτίας, μετὰ προηγουμένην ἀντικειμενικὴν γνώσιν. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας, ἡ ταῦτισις τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον μέσα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀνταποκρίνεται πρᾶγματι πρὸς μίαν ἐπιταγήν, πρὸς μίαν ἐντολήν: Εἶναι ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ποῦ ἐπιτάσσει εἰς τὸν ἄνθρωπον «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν». Ἀπαιτεῖ βεβαίως προσφορὰν πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας ἡ ἐντολὴ αὐτή, διότι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον νὰ τρώγῃ τὸν ἀδελφόν του, ἀλλὰ νὰ τὸν ἐξυπηρετῇ.

Ἀλλὰ τί εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ ταῦτισις τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενον μέσα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀνθρώπου;

Ἡ ὑφὴ τῆς προσωπικότητος θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀπάντησιν. Ἡ προσωπικότης, πρᾶγματι, εἶναι πρωτίστως ἱεραρχία ἀξιῶν ποῦ ἀποτελοῦν τὴν «οὐσίαν» τῆς. Καὶ αἱ ἀξίαι αὐταὶ εἶναι, συγκεκριμένως, ἡ προσφερομένη ἀγάπη, ἡ καθαρὰ γνώσις καὶ ἡ κτητικὴ ἀγάπη, διατεταγμέναι ἱεραρχικῶς με τὴν σειρὰν ποῦ τὰς ἀνεφέραμεν. Κατ' ἄλλον τρόπον ἡ ἱεραρχία αὐτὴ ὀνομάζεται ἐπίσης: «καρδία, διάνοια, σῶμα», ὅπου ἡ καρδία εἶναι τὸ ὄργανον τὸ ἱκανὸν νὰ ἀγαπᾷ, ἡ διάνοια, ἡ ὀρθὸς λόγος εἶναι τὸ ὄργανον τὸ κεκλημένον διὰ νὰ γνωρίζῃ καὶ τὸ σῶμα, ἡ αἰσθησιασμός, ἐκεῖνον ποῦ δὲν ξεύρει παρὰ νὰ κατέχη. Κατόπιν, αὐτὴ ἡ οὐσιαστικὴ ἱεραρχία εὐρίσκεται ἐνσωματωμένη εἰς μίαν «ὑπαρξιν» συγκεκριμένην, τὴν ὑπαρξιν παραδείγματος χάριν, τοῦ Πέτρου ἢ τοῦ Παύλου.

Εἰς τὸ ὑπαρξιακὸν λοιπὸν αὐτὸ πεδίων δὲν ὑπάρχει ἡ ἀναλλοίωτος σταθερότης ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὴν τάξιν τῆς οὐσίας. Εἰς τὴν ὑπαρξιν αἱ ἀξίαι δυνατὸν νὰ χάσουν τὴν σειρὰν των, ὑποκαθιστάμεναι ἢ μία εἰς τὴν θέσιν τῆς ἄλλης. Ἀπὸ τὴν τάξιν λοιπὸν «καρδία—διάνοια—σῶμα» (ποῦ τὴν σημειώνομεν, χάριν ἀπλουστεύσεως, ὡς αβγ), ὁ ἄνθρωπος ἔμπορεῖ νὰ ἐκπέσῃ εἰς τὴν ἀταξίαν (αγθ, βαγ, γγα, γαθ, γθα). Ἐξ ἄλλου ἡ οὐσία, ἡ ἀναλλοίωτος τάξις, ἀποτελεῖ τὴν ἀνθρωπίνην ἀντικειμενικότητα. Με αὐτὴν τὴν τάξιν ἐδημιουργήθῃ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἡ ὑπαρξις, ἀντιθέτως, εἶναι ὑποκειμενικότης, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ διαθέτῃ ὅ,τι ἔχει λάβει, εἴτε πρὸς μεγαλυτέραν τοῦ ὠφέλειαν—τὸ ὑπαρξιακὸν αβγ—εἴτε πρὸς κόλασίν του—ἡ ἀταξία δλων τῶν ἄλλων ὑπαρξιακῶν περιπτώσεων. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκει τὸν ἑαυτὸν του, εἰς τὰς πέντε ἄλλας τὸν χάνει. Αὐτὸ σημαίνει ἐπίσης ὅτι εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ταυτίζει τὸ ὑποκείμενον πρὸς τὸ ἀντικείμενον με μίαν ἀγάπην προσφερομένην πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του (ταῦτισις θέσεως καὶ ὄχι ταυτολογία) ἐνῶ εἰς τὰς ἄλλας τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ἀντικείμενον εὐρίσκονται ἐν ἀσυμφωνίᾳ, πρᾶγμα ποῦ κατανατᾷ εἰς μίσην τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του εἶναι εἰρηνικός, ἱκανὸς νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους (ὅπως ὁ ἥλιος ποῦ φωτίζει τὸν κόσμον ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι φωτεινός), ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀπεχθάνεται τὸν ἑαυτὸν του εἶναι προκλητικὸς καὶ ἐπιθετικὸς ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀνικανότητά του νὰ ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του, δηλαδὴ νὰ σέβεται μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τῆς ἴδιας του φύσεως.

Τούτου θεέντος, ἄς προσπαθήσωμεν νὰ ἐνοήσωμεν τὰ δύο εἶδη τῆς ἀγάπης καὶ τὴν προσφερομένην καὶ τὴν κτητικὴν.

Εἰς τὴν προσφερομένην ἀγάπην τὸ ὑποκείμενον—ὅλη ἡ προσωπικότης, αὐτὴν τὴν φορὰν—πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸ ἀντικείμενον—τὸ ἀντικείμενον ποῦ εὐρίσκεται ἔξω τῆς προσωπικότητος αὐτῆς—διὰ νὰ τὸ

ἐννοήση καὶ νὰ τὸ ἀγαπήσῃ. Ἄλλὰ πῶς νὰ ἀγαπήσῃ ἓνα ἄνθρωπον ὃν τοῦ ἤμπορεῖ νὰ μὴ εὐρίσκειται εἰς τὴν τάξιν αὐτήν; Νὰ ταυτισθῇ μαζί του καὶ νὰ χάσῃ τὴν ὑπαρξιακὴν ἁρμονίαν του; Αὐτὸ θὰ ἦτο ὡσάν νὰ ἐλέγαμεν ὅτι διὰ νὰ ἀγαπήσῃ κανεὶς ἓνα ζευγάρι ποῦ χορεύει ἓνα ἄτακτον χορόν τὸ καλύτερον μέσον θὰ ἦτο νὰ ἀρχίσῃ νὰ χορεύῃ καὶ αὐτὸς ὁμοίως. Εὐτυχῶς ποῦ εἰς τὸ «ζευγάρι» ποῦ ἀπαρτίζει κάθε προσωπικότητα (ἢ οὐσία τῆς εἶναι τὸ ἓν μέλος καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς τὸ ἄλλο), τὸ ἓνα μέλος δὲν τὰ χάνει ποτέ. Εἶναι ἡ οὐσία του, ἡ δική του οὐσία, τὸ «ταίρι» του. Εἰς αὐτὸ τὸ τελευταῖον ἀποτεινόμεθα κάθε φοράν ποῦ ἀγαποῦμεν τὸν διπλανόν μας, διὰ νὰ τὸν βοηθήσωμεν νὰ εὕρῃ τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν, πρέπει νὰ εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πρωτίστως σύμμορφοι πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτήν, πρὸς τὴν ἱεραρχικὴν αὐτὴν τάξιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποῦ εἶναι ἡ ἴδια μέσα εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, παρ' ὄλην τὴν ὑπαρξιακὴν διαφορικότητα ποῦ προκαλεῖ ἡ ἀτομικεῦσις. Ἡ τελευταία αὐτῆ, πράγματι, ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τοῦ τυχαίου, ὅπως λέγουσι οἱ φιλόσοφοι, τυχαίου ποῦ δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε ἀπὸ τὸ οὐσιαστικόν ἀλλὰ τὸ καθιστᾷ ἐξωτερικῶς ἐμφανές. Ἡ λέξις ὑπαρξίς (existere) δὲν φανερώνει ὅτι τὸ συγκεκριμένον, τὸ ἐμφανές, ἐκπηγάζει ἀπὸ κάποιον ἄόρατον «ἀφηρημένον»; (existere).

Τὸ νὰ ἀγαπᾷ λοιπὸν κανεὶς, προσφέρων τὸν ἑαυτὸν του εἰς κάποιον, σημαίνει ὅτι ἀγαπᾷ ὃ,τι εὐρίσκειται μέσα εἰς αὐτόν, σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν. Συχνά, συνεπῶς, ἐκεῖνος ποῦ ἀληθινὰ ἀγαπᾷ πρέπει νὰ «τιμωρῇ» τὰς ἀνωμαλίας ποῦ παρουσιάζονται εἰς τὴν ὑπαρξιν τοῦ ὁμοίου του, τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἡ σοφία τῶν λαῶν τὸ γνωρίζει πολὺ καλά αὐτό, ὅταν λέγῃ: «Ὁν ἀγαπᾷ, παιδεύει» (2).

Τὸ τελειότερον παράδειγμα προσφερο-

(2) Καὶ ἐδῶ ἐπίσης πρέπει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι πρὶν «τιμωρῆσῃ» κανεὶς ὃ,τι δὲν εἶναι εἰς κάποιον ἄλλον, πρέπει νὰ ἔχῃ προηγουμένως τιμωρῆσαι, νὰ ἔχῃ δηλαδή ἐπιτιμωρῆσαι εἰς τὴν εὐξίαν, ὃ,τι μέσα εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του δυνατόν νὰ ἔχῃ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν τάξιν αὐτήν.

μένης ἀγάπης μᾶς ἔχει δοθῆ ἀπὸ τὸν ἱερόν τὸν Θεόν. Ὁ Θεός, τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄν, κατεδέχθη νὰ συγκαταθῆ εἰς θέσιν «ὑποκειμένου», ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸ δημιούργημά του, ταυτιζόμενος πρὸς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης του. Εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ ποῦ γίνεται ἄνθρωπος. Ἄλλὰ ἐνυμφεύθη τὴν τειραν ἀνθρωπίνην φύσιν, γενόμενος ἀληθινὸς ἄνθρωπος. Κάτι παραπάνω: Δὲν ἔπαυσε ἐξ αὐτοῦ νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ Θεός. Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν διδάσκει τὸ δόγμα περὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου.

Ἄφοῦ ἡ προσφερομένη ἀγάπη εἶναι ἐκεῖνη ποῦ πλησιάζει περισσότερο τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ κτητικὴ ἀγάπη δὲν εἶναι ἀνταξία τῆς φύσεώς μας;

Αὐτὸ θὰ ἤμπορούσε νὰ εἶναι ἀληθὲς ἂν ἤμεθα μόνον πνευματικαὶ φύσεις. Ἄλλὰ εἴμεθα ἐνσώματα ὄντα καὶ δι' ὅλα τὰ ὄντα ποῦ ἔχουν σάρκα ἡ κτητικὴ ἀγάπη εἶναι ἐπίσης νόμιμος. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἔχει τὸ ἴδιόν της πεδίου. Ἡ κτητικὴ ἀγάπη, δηλαδὴ ὡς ὑπηρεσία τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὸ ὑποκειμένου, δὲν εἶναι νόμιμος παρὰ μόνον ἀπέναντι ἀντικειμένων φύσεως ὑπανθρωπίνης, στερουμένων πνευματικότητος καὶ προσωπικότητος. Εἶναι αἱ «γῆναι τροφαί», αἱ ἐπιτρεπόμεναι ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι δὲν θὰ πρόκειται περὶ σφετερισμοῦ ξένων δικαιωμάτων καὶ ὅτι δὲν θὰ προσγίνεται ζημία εἰς τὴν προσωπικότητα—εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς προσωπικότητος—τοῦ ἀγαπῶντος. Δεδομένου ὅτι εἰς τὸ ἐπίπεδον αὐτὸ πρόκειται περὶ «ὀλικῶν ἀγαθῶν», τὸ πᾶν εἶναι ζήτημα τάξεως καὶ μέτρου, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀφομοιωτικὴν ἱκανότητα τοῦ ὑποκειμένου. Δὲν μᾶς εἶναι, δυστυχῶς, δυνατόν νὰ ἐκταθῶμεν ἐδῶ ἐπὶ τῆς τελευταίας αὐτῆς ὀψευς τοῦ προβλήματος, διότι αἱ στήλαι τοῦ περιοδικοῦ τούτου δὲν ἐπιτρέπουν παρὰ νὰ θέσῃ κανεὶς τὰς μεγάλας μόνον γραμμάς μιᾶς σκέψεως

Ὅπως δὲν εἶναι, ὁ νοῦν νοεῖτω. Μὲ τὰ ὀλίγα στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν ἐδῶ, ἐλπίζομεν ὅτι ἐκεκτήσαμεν τὴν περιέρ-

γειαν τοῦ σκεπτομένου ἀναγνώστου, διὰ νὰ τὸ δώσωμεν τὴν δρεξιν νὰ ἐρευνησῇ βαθύτερα. Θὰ ἠμπορέσῃ ἔτσι νὰ ἰδῇ μέχρι τίνος σημείου εἶναι δυνατόν νὰ φθάσουν αἱ παρεκτροπαὶ ὅταν μία ἀνθρωπίνη ὑπαρξις ἀπονέμῃ «προσφερομένην» ἀγάπην εἰς ἀντικείμενον πού πρέπει νὰ «κατέχεται». (Π.χ. μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ φίλαργύρου πρὸς τὸ χρῆμα του, ἢ μὲ τὴν εἰδωλολατρείαν «εὐγενοῦς» κυρίας πρὸς τὸ πεκνικουὰ τῆς κλπ.) εἶτε «κτητικὴν ἀγάπην» εἰς ἀντικείμενον τὸ ὅποιον, λόγω τῆς ἀξίας του, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀγαπᾶται παρὰ μὲ «προσφερομένην» ἀγάπην (ἢ ἐπιθυμία νὰ δώσῃ κανεὶς «εὐτυχίαν» εἰς τὸν πλησίον του, ἐπιθάλλων εἰς αὐτὸν ἕνα παράδεισον πού δὲν τὸν ζητεῖ καθόλου, ἢ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ ἀνθρώπου, ἢ Gleichschaltung κλπ.).

Εἶναι εὐκόλον νὰ ἰδῇ κανεὶς πῶς, ὑπὸ τιοιαύτας συνθήκας, ἐκεῖνος πού δὲν σέβεται τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀξιῶν ἀπέναντι τοῦ

κόσμου, κινδυνεύει, ἀργὰ ἢ γρήγορα, νὰ χάσῃ τὴν ἰδικὴν του προσωπικότητα καὶ νὰ ναυαγήσῃ εἴτε μέσα εἰς τὴν διαστροφὴν—hoc volo sic jubeo!—εἴτε μέσα εἰς τὴν νεύρωσιν καὶ ἀκόμη περισσότερον τὴν παραφροσύνην. Εἶναι ὁ ἀνθρώπος πού ἀρνεῖται τὴν ἀνθρωπίνην του ὑπόστασιν, ἀκολουθῶν κατὰ τοῦτο τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ἔκαμεν εἰς τοὺς προπάτοράς μας τὴν ἐκπειράζουσαν πρότασιν: «Καὶ ἔσεσθε ὡσεὶ Θεοί» (τί τρομερὰ ταῦτισις τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον!)

“Οχι, ὁ ἀνθρώπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ Θεός: Ὑπόδειγμά του εἶναι ὁ Θεός, πού ἔγινεν ἀνθρώπος καὶ ἐν Αὐτῷ μὲ Αὐτὸν καὶ δι’ Αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀναζητῇ τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας.

Dr A. STOCKER

(Ψυχίατρος ἐν Γενεύῃ.—“Ἄρθρον γράφεν εἰδικῶς διὰ τὰς «Ἀκτίνας»).

Σ Η Κ Ω Α Δ Ε Λ Φ Ε

Σήκω ἀδελφέ!
Τί κάθεσαι καὶ κλαῖς;
γιατί δὲν λές
πῶς θὰ νικήσῃς;

Δὲν εἶσ' ἀγωνιστής, ἐσύ,
πούχεις παλαίψει
σὲ κάποιο ἀπόμερο νησί
τῆς μακρυνῆς σου ζήτησης,
μὲ τίς ὕαδες τῶν σκληρῶν σου λογισμῶν,
καὶ μὲ τὴ Χάρυβδη τῶν πόνων,
καὶ στίς Σειρήνες τῆς ἀτίθασης καρδιάς,
πού ζοῦν στὰ βᾶθη τῶν ἀγέρωχων αἰώνων;

—Τὰ ὄπλα σου κι' ἂν τάφισες
γιὰ τὴ χαρὰ κάποιας βραδυᾶς....—
“Ἐλα, μὴν κλαῖς...

Πῶς ἔπεσες,
τὸ ξέρουμε.
Μὰ τῶχεις τὸ κουράγιο νὰ σκωθῆς.
Μπορεῖς, ἂν θέλῃς,
τοὺς πάλλευκους χιτῶνες νὰ ντυθῆς

καὶ νὰ στηθῆς
ὀρθὸς στὸ γαληνὸ μουράγιο.

Νά,
τ' ὄπλο τὸ τιμημένο σου
πού τῶχεις πεταμένο,
θ' ἀρπάξῃς,
κι' ἀπ' τὴν καρδιά,
στὰ γρήγορα τοὺς ἀπιστοὺς ἐχθρούς σου
θὰ πετάξῃς.

Κι' ἔπειτα,
στὴν πρώτ' ἠλιαχτίδα,
νὰ κι' ἡ Ἐλπίδα
π' «ὠσαννά» θὰ σκορπίσῃ.

Ἐμπρός!
Τί φοβάσαι;
Σὰν τ' ὄπλο σου πάρεις
καὶ ριχτεῖς στὸν ἀγῶνα ξανά,
θὰ νικήσῃς!...

ΛΥΔΙΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΝ

Κάποτε εις μίαν αίθουσαν παραδόσεων του μαθήματος τῆς φυσιολογίας διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς ἰατρικῆς ἐξετελέετο ἐπὶ ἐνὸς σκίλου τὸ γνωστὸν πείραμα τῆς προκλήσεως ἐμέτου δι' ὑποδορείου ἐνέσεως ἀπομορφίνης⁽¹⁾. Ὁ βοηθὸς ἀνεροφόρησε τὸ περιεχόμενον μιᾶς φύσιγγος εἰς τὴν σύριγγα καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἔνεσιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἔμετος δὲν ἐπῆλθεν, ἡ ἔνεσις ἐπανελήφθη, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἄνευ ἀποτελέσματος. Τότε ὁ καθηγητὴς δυνανασχετῶν ἐστράφη πρὸς τὸν βοηθόν, διότι ἐνόμισεν ὅτι οὗτος δὲν εἶχε χρησιμοποιήσει ἀπομορφίνην. Ὁ βοηθὸς ἔλαβε τὰς κενὰς φύσιγγας ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν ἡ ἐτικέττα chl. d' apomorphine καὶ τὰς ἐπέδειξεν εἰς τὸν καθηγητήν, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν διαπίστωσιν τοῦ πράγματος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν του, διότι ἀσφαλῶς ἡ σκέψις του, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων, εἶχε στραφῆ πρὸς τὴν φαρμακευτικὴν βιομηχανίαν, ἡ ὁποία μετὰ τοιαύτης εὐσυνειδησίας (!) εἶχε παρασκευάσει τὴν ἀπομορφίνην. Ἡ ἐτικέττα ἦτο ἐν τάξει. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει ἡ ἐτικέττα!

Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ψυχοθεραπείαν. Δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ ὁ ἰατρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν χρησιμότητά της, ἀλλὰ πρέπει νὰ διαθέτῃ καὶ τὸ ὕλικόν διὰ τὴν ἐπιτυχήν ἐφαρμογὴν της. Διότι «ὄσον καὶ ἂν ἡ ἀξία τῆς ψυχοθεραπείας εἶναι ἀνυπολόγιστος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν της θὰ παραμένῃ πάντοτε σχετικὴ»⁽²⁾, ἀφοῦ θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν, ἀπὸ τὸ ψυχικὸν ἂς τὸ ὀνομάσωμεν ἐργαστήριον, ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ τὴν διανοηθῆ καὶ ἀκολούθως θὰ τὴν ἐφαρμόσῃ.

Καὶ ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀπομορφίνης δὲν ἤρκεσεν ἡ ὑπὸ τῆς φαρμακευτικῆς ἐκείνης βιομηχανίας ἐπικόλλησις

ἐπὶ τῆς φύσιγγος μιᾶς ἐτικέττας, δηλωτικῆς τοῦ περιεχομένου, ἀλλ' ἔπρεπε τὸ περιεχόμενον αὐτῆς νὰ εἶναι οὐσία χημικῶς καθαρὰ, οὕτω καὶ εἰς τὴν ψυχοθεραπείαν δὲν ἀρκεῖ ἡ δῆλωσις τοῦ ἱατροῦ ὡς ψυχοθεραπευτοῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καθαρότης πνεύματος, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ προέλθουν τὰ διανοήματα, τὰ ὁποῖα ὡς λόγοι θὰ μεταβιασθοῦν εἰς τὸν ἀσθενῆ, διὰ νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τῆς ψυχῆς του καὶ φέρουν τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα.

Ὡστε κατὰ τὴν ψυχοθεραπείαν γίνεται χρῆσις ἐννοῶν καὶ ὄχι φαρμακευτικῶν οὐσιῶν ἢ φυσικῶν ἢ μηχανικῶν μέσων. Ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν νόσων. Ἀλλὰ τότε ποῖος εἶναι ἀρμόδιος νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ; Ὁ ἀσθενὴς εἴτε διότι νομίζει ὅτι αἱ ἐνοχλήσεις του εἶναι ἐκδηλώσεις ὀργανικῆς νόσου, ἀφοῦ ἄλλωστε κάθε ψυχικὴ νόσος ἔχει διαφόρους σωματικὰς ἐκδηλώσεις, εἴτε διότι τὸ ψυχικὸν αἷτιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ παρελθὸν τὸν εἶχε βασανίσει, ἔχει τώρα ἀπωθηθῆ ἀπὸ τὴν συνειδησίην του, καταπιεσθὲν ἐντὸς τοῦ ὑποσυνειδήτου, καλοπίστως πιστεύει εἰς τὴν ἔλλειψιν ψυχικοῦ πάθους καὶ προσέρχεται εἰς τὸν ἰατρόν. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ μεταξῦ ἔχει ὑποβληθῆ καὶ εἰς φαρμακευτικὴν τινα θεραπείαν μετὰ τὴν διάγνωσιν ὀργανικῆς νόσου, λόγῳ κάποιας ἐπιδράσεως, τὴν ὁποίαν τὰ φάρμακα ἀσκοῦν καὶ ἐπὶ τῶν νευροφυτικῶν διαταραχῶν, ἐνισχύεται ἀκόμη περισσότερο εἰς τὴν γνώμην του ὅτι πάσχει ἐξ ὀργανικῆς νόσου.

Ἐπὶ πλέον ὁ ἀσθενὴς δὲν θεωρεῖ τὸν ἰατρόν ἀρμόδιον διὰ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ προβλήματα ποῦ τὸν ἀπασχολοῦν καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχῃ συνείδησιν τῆς φύσεως τοῦ ψυχικοῦ του πάθους, διότι νομίζει ὅτι ταῦτα ὑπάγονται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ ἱεροκλήρυκος κλπ. Ὁφειλόμεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ ὁ ἰατρὸς δὲν συν-

(1) Ἡ ἀπομορφίνη εἶναι τὸ γνωστὸν ἐμεικτὸν φάρμακον.

(2) Ἡ ὀργανικὴς τοῦ ὄλιμου εἰς τὴν ἰατρικὴν. «Ἀκτινές» 1947 σελ. 205.

έβαλεν ὀλιγώτερον εἰς τοῦτο. Ὅσάκις ὁ ἄσθενής ἀπεπειράθη ἐν τοῦ ἐκδέσει τὰ ἠθικά ζητήματά του, κατὰ κανόνα ἀπεγοιτεύθη, ὄχι διότι προσέκρουσεν εἰς ποικιλικὴν ἀδυστηρότητα τοῦ ἱατροῦ—σπανίως συναντᾶται αὕτη—ὅσον διότι διεπίστωσε τὴν ἀνικανότητα αὐτοῦ νὰ κατανοήσῃ τὸν πάσχοντα καὶ τοῦ παράσχη θετικὴν βοήθειαν. Καρπὸς καὶ αὐτὸ τῆς νοστορίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱατρὸς ἐδιδάσκετο ὅτι χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐπαγγελματικῆς του συνειδητικῆς ἔπρεπε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν πνευματικὴν θεώρησιν τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνθρωπίνων προβλημάτων μὲ βίαιον τὴν πίστιν αὐτὴν.

Τοῦ γεγονότος αὐτοῦ συνέπεια εἶναι ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ περισσότεροι ἐξ ἡμῶν τῶν ἱατρῶν (δὲν πρόκειται βεβαίως περὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι δὲν ἀντελήφθησαν ὅτι ζῶμεν εἰς τὸ 1950), παρ' ὅλον ὅτι ἔχομεν καθημερινὴν πείραν τῆς πραγματικότητος τῶν ψυχοσωματικῶν ἀλληλεπιδράσεων⁽³⁾, τῆς σχέσεως τῆς ἡθικῆς ζωῆς πρὸς τὸ ψυχικὸν πάθος καὶ τῆς ἀξίας τῆς ψυχοθεραπείας πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας, εἰς τὴν καθ' ἡμέραν πράξιν ἐνεργοῦμεν ὡς ἐὰν τὰ ἡγνοοῦμεν ἢ τὰ ἠγνοοῦμεθα.

Διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ λοιπὸν ὁ ἱατρὸς εἰς τὴν ἀποστολὴν του πρέπει νὰ ὑπερικρίσῃ τόσο τὴν ἄγνοιαν τοῦ ἀσθενοῦς εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν φύσιν τοῦ ψυχικοῦ πάθους, ὅσον καὶ τὴν ἀνικανότητα, ἢ ὅποια θὰ τὸν χαρακτηρίξῃ, ὅσάκις ἡ μόρφωσις του θὰ περιορίζεται εἰς ἓνα στενὸν ἐπαγγελματικὸν καταρτισμὸν.

★

Ἡ νευρωτικὴ ἀντίδρασις εἶναι ἡ ἐπικλήσις, τὸ σῆμα κινδύνου, ποῦ ἐκπέμπει πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις ἢ ψυχῆ, ἢ ὅποια περιπλανᾶται ἀνικανοποίητος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἀναζητεῖ τὸν λυτρωτὴν της. Καὶ

ὁ λυτρωτὴς αὐτὸς δὲν εἶναι ἄλλος εἰμὴ ἐκεῖνος, ὅστις θὰ τῆς δείξῃ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν ἔνοικον τῆς ζωῆς καὶ τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Ἡ ψυχονεύρωσις, ὅπως λέγει ὁ Jung⁽⁴⁾, «εἶναι τὸ πάθος τῆς ψυχῆς ποῦ δὲν εἶδε τὸ νόημα τῆς». Καὶ ὁ πάσχων, αὐτὸν τὸν ὀδηγὸν πρὸς τὴν λύτρωσιν πρέπει νὰ τὸν εἶρῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱατροῦ πρὸς τὸν ὁποῖον καταφεύγει.

Ὁ ἱατρὸς εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος ὑποχωρημένος νὰ εἶναι πάντοτε συγχρονισμένος, ἀφοῦ ἡ ἐπιστήμη του εἶναι στενῶς συσχετισμένη ὄχι μόνον μὲ ὅλας τὰς συγχρόνους κατακτήσεις εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν πολιτισμὸν, τὴν ἱστορίαν, τὴν κοινωνιολογίαν καὶ γενικῶς μὲ ὅλους τοὺς παράγοντας, ποῦ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζωῆς καὶ οἱ ὅποιοι εἶτε ὡς κληρονομικότης, εἶτε ὡς φυσικαί, εἶτε ὡς ψυχολογικαὶ ἐπιδράσεις, λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπὶ πλέον ὁ ἱατρὸς ζῆ καὶ αὐτὸς μέσα εἰς τὴν ζωὴν, ἀντιμετωπίζει καθημερινῶς τὰς αὐτὰς στενοχωρίας καὶ φροντίδας, ἐκδηλώνει ἀκόμη τὰς αὐτὰς ἀδυναμίας. Εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, ἱκανὸς νὰ συμπάθησῃ εἰς τὰς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων, ἀφοῦ ἔχει συναισθησιν τοῦ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἔχει ἀνάγκη τῆς συγγνώμης καὶ ἐπιεικειᾶς τῶν ἄλλων.

Διὰ τοῦτο ὁ πάσχων, εἶναι ἐπόμενον νὰ φοβηθῇ ὀλιγώτερον ὅτι θὰ συναντήσῃ εἰς τὸν ἱατρὸν ἀσημπάθειαν, ἀνεπιεικειαν καὶ γενικῶς ἔλλειψιν κατανοήσεως. Ἀπὸ τὸν ἱατρὸν τώρα ἐξαρτᾶται νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν εὐκαιρίαν ἢ ὅποια τοῦ προσφέρεται καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ πάσχοντος διὰ νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀνάγκας της καὶ νὰ τὴν βοηθήσῃ.

Ἄλλὰ ἡ βοήθεια τὴν ὁποίαν ζητεῖ ὁ πάσχων εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ τοῦ παράσχη ἢ ἐπιστήμη. Τὰ ὀλοθεραπευτικὰ σκευά-

(3) Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ ἔχουν γραφῆ πολλὰ εἰς τὰς «Ἀκτίνες». Ἐδῶ ἀναφέρομεν μόνον Μ. Γερουλάου, τόμ. 1947, σελ. 337. Δ. Χαροκόπου, τόμ. 1945, σελ. 123 καὶ Γ. Ἀποστόλου, τόμ. 1947, 487.

(4) C. G. Jung, Die Beziehungen der Psychotherapie zur Seelsorge. Kascher Verlag. Zürich.

σματα, παρὰ τὰς τόσας ἐλπίδας αἱ ὁποῖαι ἐστηρίχθησαν ἐπ' αὐτῶν, ἀπεδείχθησαν πλειστάκις ἀνενεργῆ.

Ἄκόμη ἡ βοήθεια αὐτὴ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ τοῦ παράσῃ ἡ ἀνθρωπίνη λογικὴ.

Τί δύναται, πράγματι, ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἐπιστήμη νὰ παράσχουν εἰς τὴν νευρωτικὴν χήραν, ἡ ὁποία ἔχασεν ὄχι μόνον τὸ προσφιλές της πρόσωπον, ἀλλὰ καὶ τὸν καθημερινὸν της τροφοδότην;

Τί δύνανται νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πτωχὴν νέαν, ἡ ὁποία παρουσιάζει ἐμφανεῖς τὰς ἐκδηλώσεις μιᾶς ἰσχυροθροσάκης ἢ ἐνὸς στραβισμού ἢ κάποιας ἄλλης σωματικῆς ἀναπηρίας, πού τὰ βλέπει ὡς ἐμπόδια εἰς τὴν ζωὴν;

Τί δύνανται νὰ προσφέρουν εἰς τὸν νέον, πού ἐξ αἰτίας κάποιας οικογενειακῆς δυσχερείας δὲν ἀπέκτησε τὰ ἀπαραίτητα τυπικὰ προσόντα πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν πνευματικῶν ἰκανοτήτων, μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐπρόοικισεν ἡ φύσις καὶ οὕτω τοῦ ἀποκλείεται μία σταδιοδρομία, διὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένος;

Τί δύνανται νὰ προσφέρουν εἰς ἐκεῖνον πού μαζὺ μὲ τὴν οἰκονομικὴν καταστροφὴν ἔχασε καὶ τὴν ἐλπίδα, διότι τὴν εἶχε στηρίξει ἐπὶ πράγματος, τὴν ἀδηλόγητα τοῦ ὁποίου ἤρκεσε κάποια ἀτομικὴ ἀπερισκεψία ἢ γενικωτέρα περιπλοκὴ τόσον περιτράνωσ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ;

Τί δύνανται νὰ προσφέρουν εἰς ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου αἱ ἐκδηλώσεις εἶναι ἀποτελεσμα μιᾶς συγκρούσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ κατώτερον ἐγώ, τὸ ὁποῖον ὑπερισχύσαν τὸν παρέσυρε πρὸς μίαν πρᾶξιν ἀντίθετον πρὸς τὸν ἠθικὸν νόμον καὶ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως;

Τί δύνανται ἀκόμη νὰ προσφέρουν εἰς τὸν νευρωτικὸν ἐκεῖνον, πού κατὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς ὑφίσταται τὰς ἀναποφεύκτους συνεπειάς, τὰς ὁποίας ἔχει ἡ προηγούμεν ὑπ' αὐτοῦ ἀπόθησις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος; Εἰς τὸν πάσχοντα, ὁ ὁποῖος ἀπέρριψε μίαν Πίστιν κατὰ πάντα σύμφωνον μὲ τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐμπειρίαν, πίστιν δημοουργικὴν, πού γεμίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ χαρὰν καὶ δύναμιν καὶ τὴν

ἀντικατέστησε μὲ ἓνα σύμπλεγμα κυνισμού καὶ μοροπιστίας; Εἰς τὸν πάσχοντα, ὁ ὁποῖος ἀντικατέστησε τὴν ἀγάπην μὲ τὸ γενητήσιον ἔνστικτον, ὅπως λέγει ὁ Γιούγκ. Εἰς τὸν ἄνθρωπον πού ἀντικατέστησε τὴν καλοσύνην μὲ τὸ μῖσος, τὴν ἀλληλεγγύην μὲ τὸν ἐγωϊσμόν, τὰς πνευματικὰς ἀξίας μὲ τὴν σαρκολατρείαν καὶ ἀνὰ πᾶν βῆμα τῆς ζωῆς του ὑφίσταται τὰς συνεπειάς τῶν συγκρούσεων πρὸς τὸ ἀνώτερον ἐγώ του καὶ τοὺς ἄλλους; Εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε ἓνα κόσμον πραγματικὸν καὶ παραδέρνει ἀνικανοποίητος μέσα εἰς ἓνα ἄλλον κόσμον συγχεομένων ἐννοιῶν καὶ μὲ ταχὺν ρυθμὸν οἰκτρῶς διαφευδομένων ἐλπίδων;

★

Ὁ ἰατρός πού ἀνασκοπεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης βλέπει ὅτι αἱ ὑπερβολαὶ οὐδέποτε ἔλειψαν εἰς πᾶσαν ἴδρυσιν νέων κλάδων ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης, ὅπως λ.χ. εἰς τὴν παθολογικὴν ἀνατομίαν, τὴν μικροβιολογίαν, τὴν βιολογικὴν χημείαν κλπ., ὅπου ἐκάστοτε ἐπεζητεῖτο διὰ μεμονωμένης τινὸς μεθόδου ἢ ἐρμηνεῖα δλων τῶν ἐξεργασιῶν, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν χώραν κατὰ τὰς διαφόρους νόσους. Οὐχ ἦττον ὅμως αὐτὰ δὲν ἔγιναν γνωστὰ εἰς τὸ πολὺ κοινόν, ὅσον καὶ ἂν ὑπὸ τινῶν ἐκλαίκευτῶν κατεβλήθησαν προσπάθειαι νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ σκοποὺς ξένους πρὸς τὴν ἐπιστήμην.

Εἰς τὸ κεφάλαιον ὅμως τῶν ψυχονευρώσεων, ἡ προχειρότης καὶ αἱ ὑπερβολαὶ δὲν ὑπῆρξαν ἀπὸ τὰς συνήθεις, λόγῳ τῶν ἰδιαζόντων σοβαρῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας εἶχον διὰ τὸν πολιτισμὸν καθόλου. Διὰ τοῦ πανσεξουαλισμοῦ ὑπεστηρίχθη ἀκόμη καὶ ἡ βρεφικὴ (!) σεξουαλικότης. Ἐγίνεν ἀντικείμενον εἰρωνίας ἢ παιδικῆς ἀθωότης. Κατηγγέλθη ἡ ἀδιαφορία τῶν γονέων νὰ καθοδηγήσουν καὶ διευκολύνουν τὰ τέκνα των, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν γενετήσιον λειτουργίαν. Ἐπεσιόντο οἱ κίνδυνοι (!) ἐκ τῆς ἠθικῆς ἐγκρατείας. Καὶ ἐτίθετο ὡς πρωταρχικὸς καὶ κύριος ὁρος θεραπευτικῆς ἀγωγῆς πάσης νευρωτικῆς ἀντιδράσεως μία σεξουαλικὴ ὑπερπασχόλησις, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἐξηναγκάζοντο καὶ ἄτομα, πού ἦσαν ἐντελῶς ἀδιάφορα πρὸς ταύτην. Καὶ

γενικῶς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ μιᾶς ἐμφύχου προσωπικότητος⁽⁵⁾, μὲ ψυχικὰς ἀνάγκας, πνευματικὰ καθήκοντα, ἠθικὰς ὑποχρεώσεις κλπ. κατεβιάσθη εἰς ἓν ἀνθρωπάριον, ὑποτασσόμενον εἰς τὸ γενετήσιον ἔνστικτον, ὅπως λέγει ὁ Μαϊντερ καὶ τοῦ ὁποίου καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἀνώτεραι πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις θεωροῦνται ἀπὸ τὸν Φρόντ ὡς ἀποτελέσματα μιᾶς ἐξειδανικεύσεως τοῦ γενετήσιου ἐνστικτου.

Ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς ἱατρικῆς ψυχολογίας ἐνθυμίζει κάποιαν ἄλλην τῆς εἰδικῆς νοσολογίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁπότε ἐπιστεῦετο ὅτι αἱ ἐπιδημίαι πού ἐμάστιζον κατὰ καιροὺς ὁλοκληροῦς χώρας καὶ ἠπειροὺς ὠφείλοντο εἰς τὸ μίασμα (!), τὸ ὁποῖον, ὅπως ἐπιστεῦετο, παρήγετο εἰς τὸν φλοιὸν ἢ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γῆς καὶ εἶχε σχέσιν μὲ τὰ ἡφαιστεια τὰ ἐγγύς καὶ τὰ ἀπομεμακρυσμένα. Ἐπλαθον δηλαδὴ ἓνα ὄρον καὶ μὲ αὐτὸν ἠρημνευον ἀκολούθως ὅλας τὰς περιπτώσεις. Σήμερον ὁμως «σπουδάζομεν τὰ πράγματα, καὶ ἐν τῇ ἐξελίξει ἀνευρίσκομεν τοὺς ὄρους, οἱ ὁποῖοι ἀνταποκρίνονται εἰς ταῦτα», λέγει ὁ καθηγητὴς F. Bernal⁽⁶⁾. Ἄλλὰ εἰς τὴν εἰδικὴν νοσολογίαν ἡ ἔννοια τοῦ μιάσματος ἐγκατελείφθη διὰ τὴν παραχωρήσιν τὴν θέσιν τῆς εἰς τοὺς κόκκους, τὰ βακτηρίδια, τὰ δονάκια, τὰ σπειρίλλια, τοὺς μύκητας, τὰ ἐνζυμα, τοὺς διηθητοὺς λούς καὶ λοιποὺς μικροοργανισμοὺς, ἕκαστον εἶδος ἐκ τῶν ὁποίων ἀντιστοιχεῖ καὶ εἰς ὀρισμένην νόσον. Οὕτω καὶ εἰς τὴν ἱατρικὴν ψυχολογίαν ἡ θεωρία τοῦ Φρόντ ὄχι διὰ τὴν ἀνταραχὴν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὡς ἀπαράιτητον συνέπειαν εἰς πάντα νευρωτικόν, οὔτε διότι «εἶναι βλαπτικὴ, ἰδίᾳ εἰς τοὺς νέους», ὅπως λέγει ὁ Ch. Roggenbau⁽⁷⁾ τῆς πανεπιστημιακῆς ψυχιατρικῆς κλινικῆς τοῦ Βερολίνου, ἀλλὰ διὰ τὴν μονομέρειάν τῆς, ἀκριβῶς ὅπως τὸ μίασμα, ὡς αἰτία τῶν λοιμωδῶν νόσων, ἐγκατελείφθη ἀκόμη καὶ ἀπὸ μέχρι τινὸς ὁπαδούς τῆς. Ἄλλὰ καὶ ἐ-

κεῖ ἀκόμη ὅπου ἡ ψυχανάλυσις τοῦ Φρόντ, θὰ εἶχε ἐφαρμογὴν δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ ἀπλοῦστατα δίνει ἓνα ξέσπασμα στὸν ἐσωτερικὸ ἐμφύλιον πόλεμον, πού ὑπῆρχε ἀσυναίσθητα μέσα στὸν ἄνθρωπον καὶ ἔπειτα δουλειὰ τοῦ ἀρρώστου εἶναι νὰ ἰδῇ πῶς θὰ τὰ καταφέρῃ⁽⁸⁾».

★

Ἡ ψυχοθεύρωσις εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἀνθρωπίνου πάθους. Ἄλλὰ τὸ ἀνθρώπινον πάθος δὲν εἶναι ἀπλοῦν. Αἱ χυδαιότητες εἶναι ἀναρτίμητοι καὶ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον περιορίζονται εἰς τὰς γενετήσιους τοιαύτας. Ὁ κατάλογός των εἶναι πολὺ μεγάλος καὶ πολλάκις ἀπαιτεῖται ἐργασία διὰ βίου διὰ νὰ ἐξαντηθῆ, λέγει ὁ Γιούγκ. Τὰ τραύματα τῆς πασχούσης ψυχῆς εἶναι πολλαπλὰ καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς πολυειδῆς καὶ πολυσύνθετοι, ἀφοῦ ἀνάγονται εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Ἐντεῦθεν καὶ πολλαὶ μέθοδοι ψυχολογικῆς ἐρεῖνης προτείνονται.

Οὐχ ἦπτον πέραν τῆς οἰασθήποτε ψυχολογικῆς μεθόδου θὰ ὑπάρχη ἡ προσωπικότης τοῦ πάσχοντος ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, «ἡ ὁποία ὑφίσταται τὰς ἐπιδράσεις τῆς νόσου τῆς σύμφωντα μὲ τὸν ἰδικόν τῆς ἐκείστη τρόπον»⁽⁹⁾, ὅπως καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ ψυχοθεραπευτοῦ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ ὁποῖος ἐνῶ εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν ἐνεργεῖ ἐμμέσως καὶ βαθμιαίως, εἰς τὴν ἄλλην ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἰς οὐδὲν ὠφελοῦν τὰ ἀμιγῆ ψυχολογικὰ μέσα καὶ ἐνεργεῖ ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ὁ Μαϊντερ⁽¹⁰⁾ εἰς ἓνα νευρωτικόν, πάσχοντα συγχρόνως ἐκ νόσου τοῦ Πάρκινσον. «Ἐδοξίμασα ὅλα τὰ θεραπευτικὰ μέσα χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα. Κάθε ἡμέρα γίνομαι καὶ χειρότερα. Φέρε μου ἓνα ἐντελὸς καινούργιον φάρμακο, ἄλλως τε στὴν ἀπόγνωσιν πού βρίσκομαι τίποτε ἄλλο δὲν μοῦ μένει παρὰ ἡ αὐτοκτονία», ἔλεγεν ὁ πάσχων. Καὶ ὁ Μαϊν-

(5) «Διακλήρυξις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», σελ. 69 κ. ἑρ.

(6) The Problem of the Origin of Life (Science Lifts the Veil σ. 48).

(7) Die Therapie an den Berliner Universitätsklinik 1940 σελ. 411.

(8) B. Πλοσυρίδη: Ὁ Jung γιὰ τὴν ἐπίστασιν τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος, Ἄκτινες 1946 σελ. 181.

(9) Th. B o v e t: Die Ganzheit der Person in der Ärztlichen Praxis 1940.

(10) A. M a e d e r: Wege zur seelischen Heilung σελ. 222.

τερ ἀτήντα: «ναί, σοῦ τὸ φέρνω, ἀλλὰ δὲν θὰ πᾶς νὰ τὸ πάρῃς ἀπὸ τὸ φαρμακεῖον. Σοῦ φέρνω τὸ Εὐαγγέλιον». Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐπῆλθεν. «Ὁ νέος πνευματικὸς προσανατολισμὸς εἶχε σὺν τῷ χρόνῳ εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν τόσον ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος. Ἐκοιμάτο καλύτερα. Διὰ πρώτην δὲ φορὰν ὕστερα ἀπὸ πολλὸν καιρὸν ἔμεινε χωρὶς νοσοκόμον. Ἀκόμη καὶ ἡ σωματικὴ ἀκαμψία αἰσθητῶς ἐβελτιώθη, οὕτως ὥστε ἠδύνατο νὰ ἐγείρεται μόνος του καὶ νὰ κατέρχεται ἀπὸ τοῦ πρώτου ὀρόφου εἰς τὴν ὁδόν», μᾶς λέγει ὁ Μαῖντερ.

Ἐδῶ ὁμως πρέπει νὰ προσέξωμεν ἓνα πρᾶγμα καὶ αὐτὸ ἐνδιαφέρει πάντα ἰατροὺν εἴτε παθολόγος εἶναι οὗτος, εἴτε χειρουργός, εἴτε ἄλλην τινὰ ἐιδικότητα ἐκτὸς τῆς ψυχιατρικῆς ἀσκέι.

Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ ψυχοθεραπείας διατρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ θεωρήσωμεν τὴν ψυχοθεραπείαν ὡς κάτι ποῦ ἀφορᾷ μόνον τοὺς ψυχιάτρους. Βεβαίως εἰς τοὺς ψυχιάτρους θὰ ἀνήκη ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεγάλης λεγομένης ψυχοθεραπείας. Ἄλλὰ ψυχοθεραπείαν πρέπει νὰ κάμνη καθε ἰατρός, πάσης ἐιδικότητος, καὶ εἰς πᾶσαν στιγμὴν τῆς ἱατρικῆς τὸν ἐνεργείας ἀπὸ τοῦ χειρουργοῦ τοῦ ἀρρώστου μέχρι τῆς ὑποδείξεως τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς καὶ τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, μὲ τὸ ἐνδιαφέρον του, τὴν εὐλακρίειάν του καὶ τὴν καθόλου στάσιν του ἔναντι τοῦ ἀρρώστου.

Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τοιαύτης ψυχικῆς ἐπιδράσεως εἶναι τὸ ἀκόλουθον: Ἔνας νέος ἔφερον εἰς τὸν ἰατροὺν τὴν ὀγδοηκοντούτιδα μητέρα του, πάσχουσαν ἀπὸ τινων ἡμερῶν ἐκ δυσεντεροειδοῦς συνδρόμου καὶ μὴ ὑποβαλλομένην εἰς οὐδενὸς εἶδους θεραπευτικὴν ἀγωγὴν. Παρ' ὅλον ὅτι ἡ μεταφορὰ τῆς ἀσθενοῦς ἔγινε δι' αὐτοκινήτου, ἐπετιμήθη ὁ νέος διότι ὑπέβαλε τὴν ὑπερήλικα καὶ λεπτιὰ φύσεως ἀσθενὴ κυρίαν εἰς τοιαύτην ταλαιπωρίαν. Εἰς παρατήρησιν τοῦ νέου ὅτι ἐκάθητο εἰς κάποιον συνοικισμὸν, ὁ ἰατρός ἀπήντησεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ μετέβαιεν ὁ ἴδιος. Ὁ ἰατρός λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν ὄλην κατάστασιν τῆς ἀσθενοῦς προετίμησε νὰ συστήσῃ τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν παρασιτολογικῆς

ἐξετάσεως κοπράνων καὶ ἐπεφυλάχθη νὰ καθορίσῃ κατόπιν τὴν ἐνδεικνυομένην φαρμακευτικὴν καὶ λοιπὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν. Ἡ γεμάτη ἀπὸ ἀγάπην καὶ ἐνδιαφέρον στάσις τοῦ ἰατροῦ ἔκαμε τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τὴν κυρίαν, ὥστε αὕτη ἐνῶ ἀτήρχετο ἔλεγεν εἰς τὸν ἰατρον: «πόσο χάρηκα γιὰτὸ μου πού σ' ἐγνώρισα!» Ὁ νέος, ὁ ὁποῖος ἀνεμένετο νὰ προσκομίσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξετάσεως δὲν ἐπέστρεψε τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην, ἀλλὰ μετὰ πέντε ὅλας ἡμέρας διὰ νὰ πληροσφρήσῃ τὸν ἰατρον ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς των εἰς τὴν οἰκίαν των, αἱ κενώσεις ἐσταμάτησαν, ἡ δὲ ἀσθενὴς ἔλεγε: «φαίνεται ὁ γιὰτρός θὰ ἐτακτοποίησε τὰ ἔντερά μου ὅταν ἐψηλαφοῦσε τὴν κοιλία μου!»

Ἀπαραιτήτος ὁμως προϋπόθεσις ἐπιτυχούς ἐφαρμογῆς τῆς ψυχοθεραπείας εἶναι, νὰ καταστῇ ὁ πάσχων δέκτης τῆς ψυχικῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἰατροῦ, νὰ παράσχη δηλαδὴ εἰς τὸν ἰατρον τὴν ἐμπιστοσύνην του. Ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἰατρον νὰ εἰσχωρήσῃ διὰ τοῦ ἀναμνηστικοῦ (ἱστορίας τοῦ ἀρρώστου) εἰς ὅλα τὰ πεδία τοῦ ὑποσυνειδήτου διὰ νὰ διαπιστώσῃ τὰς φθοράς καὶ τὰ ὀρήματα καὶ ὑποδείξῃ τὰ μέσα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν των καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ ἀγωνιστικοῦ μετώπου εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ πάσχοντος.

Διὰ νὰ κερδίσῃ ὁμως ὁ ἰατρός τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ πάσχοντος πρέπει νὰ διαθέτῃ ὀρισμένα προσόντα, ἄνευ τῶν ὁποίων οἰαδήποτε ψυχοθεραπευτικὴ μέθοδος εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν.

Τὰ προσόντα δὲ αὐτὰ εἶναι:

1. Ἀγάπη. Ὅπως ἐπὶ ὑλικῶν πραγμάτων ἡ ἔλξις, τὴν ὁποίαν ταῦτα ἀσκοῦν εἶναι ἀνάλογος τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἀποδίδουν, οὕτω καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ ἀγάπη τοῦ ἰατροῦ πρὸς τὸν πάσχοντα θὰ εἶναι ἀνάλογος τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν ἰατρον ἐκαστὴ ἀνθρωπίνῃ προσωπικότητι. Τὸ μέτρον ὁμως τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος μόνον μία κοσμοθεωρία μᾶς δίδει, ἡ χριστιανικὴ κοσμοθεωρία. Μόνον ὁ Χριστιανισμὸς δίδει νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ ἀξία ἐ-

κάστης ἀνθρωπίνης προσωπικότητος εἶναι ἀνεκτίμητος, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀνθρωπίνως νουμένης ὠφελιμιστικῆς τῆς ἀξίας. Εἶτε πρόκειται περὶ τοῦ μεγαλύτερου εὐεργέτου τῆς ἀνθρωπότητος, εἶτε πρόκειται περὶ τροφίμου τοῦ ἀσύλου τῶν ἀνιάτων, κάθε προσωπικότης ξεπερνᾷ τὰ ὅρια καὶ τοῦ χρόνου καὶ ἐκτείνεται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Καὶ διὰ κάθε μίαν, καὶ τὴν ἐλαχίστην ἐξ αὐτῶν, ὁ «Χριστὸς ἀπέθανεν».

Ἄλλη πηγὴ τῆς ἀγάπης, ἀπαραίτητος ὅπως καὶ ἡ προηγουμένη εἶναι ἡ ὑπαρξίς σταθερᾶς ψυχικῆς γαλήνης, προερχομένης ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρηνικῆς τακτοποιήσεως τοῦ ἱατροῦ. Ὁ ἱατρός, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς ἐμφύλιον πόλεμον μετὰ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του, δὲν εἶναι νοητὸν ὅτι θὰ δυνηθῆ νὰ ἀγαπήσῃ τὸν ἄλλον.

Ἄλλὰ μήπως καὶ ὁ ἱατρός δὲν ζῆ μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν; Μήπως καὶ αὐτὸς δὲν ἔχει τὰς συγκρούσεις του καὶ τὰς πτώσεις του, πιθανὸν μικροτέρας ἐνοχικῆς σημασίας τῆς τῶν ἄλλων, οὐχ ἦττον διὰ τὸ ἀνεπτυγμένον ἠθικὸν του αἰσθητήριον, ἐξ ἴσου βλαπτικίας, ὅσον καὶ αἱ βαρεῖαι τοιαύται τῶν ἄλλων; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πῶς θὰ θεραπεύσῃ τὰ ψυχικά του τραύματα καὶ θὰ ἀποκαθιστᾷ τὴν ψυχικὴν του γαλήνην;

Καὶ τοῦτο μόνον διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καθίσταται ἐφικτόν. Μόνον ὁ Χριστιανισμὸς διδάσκει τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς μετανοίας καὶ βεβαιώνει περὶ τῆς χαρᾶς, ἡ ὁποία γίνεται ὅταν ἔνας ἀμαρτωλὸς μετανῶσῃ. Καὶ τῆς θείας αὐτῆς συγκνώμης καὶ χαρᾶς ἀπόδειξις εἶναι τὸ αἰσθημα ἐκεῖνο, πού τόσοον δύσκολα περιγράφεται καὶ διὰ τὸ ὅποσον δύναται νὰ δώσῃ πληροφορίας καθένας, πού τὸ δοκίμασεν. «Ἡσθάνθη κατὶ σὰν νὰ ξαναγεννήθηκα. Εἶχα τὸ συναίσθημα ὅτι περιπατοῦσα στὸν ἀέρα. Ὅλοι αἱ δυσκολαὶ τῆς ζωῆς καὶ ὅλα τὰ ἐμπόδια μου ἐφαινόοντο πιλοτένια», ἔλεγεν ἓνας, πού εἶχε ζήσει τὴν ἀλησμόνητην αὐτὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀτόμου στιγμῆν. «Εἶμαι τώρα καθάλαρος εἰς τὴν ζωὴν», ἔλεγεν εἰς τὸν Φόσνιτς, ὑστερα ἀπὸ ἓνα τοιοῦτον βίωμα, ἓνας ὑποψήφιος αὐτόχειρ.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι μόνον ἡ τοιαύτη ἀ-

γάτη ἀποκλείει τὴν ὀργήν, τὴν ἀνυπομονησίαν, τὴν νευρικότητα, τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν τὸ ἔργον τοῦ ἱατροῦ ἀδύνατον.

2. Ἀὐτογνωσία. Τὸν ἱατρὸν πρέπει νὰ διακρίνῃ μία συστηματικὴ παρατήρησις καὶ ἀνάλυσις τῶν ἰδίων του πράξεων μετὰ ὀξύτητα, βάθος καὶ ἀντικειμενικότητα, διὰ νὰ δυνηθῆ ἀκολούθως νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἄλλων.

Ἄλλὰ διὰ νὰ εἶναι ὀρθὴ ἡ ἀνάλυσις τῶν πράξεων μας πρέπει νὰ κατέχωμεν μέτρον ὀρθῆς διαβαθμίσεως τῶν ἀξιών.

Ἀμέσως ὁμως προβάλλει τὸ ἐρώτημα: ποῖος θὰ μᾶς δώσῃ τὸ μέτρον τοῦτο; Εἰς τὴν ἐπιστήμην τὰ βασικὰ προβλήματα τοῦ κόσμου δὲν εὐρίσκουν ἀπάντησιν. Ὁ Θεός, ἡ ψυχὴ, αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι εἶναι ἔννοιαι ξέναι πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Τὰ μέσα τῆς ἐπιστημονικῆς, τῆς ὄντως ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς, τὸ πείραμα καὶ ἡ παρατήρησις δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ πεδίον αὐτό. Ἄλλ' οὔτε ἡ φιλοσοφία δύναται νὰ μᾶς δώσῃ μέτρον ὀρθῆς ἀξιολογικῆς διαβαθμίσεως. Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦτου ἀρκεῖ καὶ μόνον τὸ γεγονός ὅτι ἐνῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι μία, τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα εἶναι πολλὰ καὶ μάλιστα δὲν περιορίζονται ἀπλῶς τὸ ἐν νὰ ἀγνοῦν τὸ ἄλλο, τοῦναντίον μάχονται μετὰ σφοδρότητος ἐναντίον ἀλλήλων. Καὶ ταῦτα, ἐνῶ τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας ἡ δύναμις ὑπερένιχσε τὴν ἐπὶ δύο χιλιετηρίδας συνδεδεσμένην ἐπίθεσιν σοφῶν καὶ ἀσοφῶν, ἐνῶ ἡ ἀπάρνησις τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἐδημιούργησε τὴν τραγικὴν πραγματικότητα, τὴν ὁποῖαν σήμερον ζῶμεν.

Διὰ τῆς ἀπογνωσίας ὁ ἱατρός μανθάνει νὰ εἶναι ἐπεικὴς διὰ τὰς πτώσεις τῶν ἄλλων, ἀφοῦ θὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἔχει ἀνάγκη τῆς συγκνώμης καὶ ἐπεικειας τῶν ἄλλων. Δὲν λαμβάνει θέσιν κριτοῦ (ἀσέτως ἐὰν δὲν τὸ λέγῃ, ἀλλὰ ἀπλῶς τὸ αἰσθάνεται), πρᾶγμα πού ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν διακοπὴν τοῦ δεσμοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ ὀδηγησῇ τὸν πάσχοντα. Δέχεται τοῦτον μαζὺ μετὰ τὸ πάθος του καὶ τὸν ἀγαπᾷ ἔτι περισσότερον ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ πάθους του.

3. Μόρφωσις χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας.

Ἐδῶ ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἔχει ἤδη γεννηθῆ εἰς πολλοὺς ἢ ἀπορία, πῶς εἰς ἓνα θέμα ἰατρικῆς ψυχολογίας, θέμα δηλαδὴ καθ' αὐτὸ ἐπιστημονικόν, ἀναμυγνύονται ζητήματα μεταφυσικά. Ἄς ἐπιτραπῆ εἰς τὸν ὑποφαινόμενον νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῆσῃ ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὴν ἀπορίαν αὐτήν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος ἐξεκίνησε κάποτε μὲ τοιαύτας ἀντιλήψεις. Καὶ βεβαίως δὲν παύομεν νὰ εἴμεθα φανατικοὶ ὀπαδοὶ τόσοσιν τῆς παθολογικῆς ἀνατομίας ὅσον καὶ τῆς παθολογικῆς φυσιολογίας ὀπαδοί, ὅχι μόνον τῆς αἰτιολογικῆς θεραπευτικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς πλέον ἐνδελεχοῦς συμπτωματικῆς τοιαύτης, τοῦθ' ὅπερ εἶνοι συμφυῆς πρὸς τὴν εἰδικότητα τὴν ὁποίαν οἱ περισσώτεροι ἐξ ἡμῶν τῶν ἰατρῶν ἀσκοῦν, δηλαδὴ τὴν τοῦ παθολόγου. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ ὁμολογήσωμεν μίαν πλάνην, ἢ ὁποία ἐπὶ τόσας δεκαετίας ἐκυβέρνησε τὴν σκέψιν μας. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ πλάνη αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς ἓνα ἱερὸν ζῆλον καὶ μίαν εὐγενῆ προσπάθειαν τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν προστασίαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς υγείας τῶν ἀνθρώπων, εἰς μίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν πλῆρες μυστήριον ἐκάλυπτε τὴν αἰτιολογίαν καὶ τὴν παθογένειαν τῶν νόσων. Ἐνώπιον ἐνὸς ἰατροῦ, βασανιζόμενον ἀπὸ τὴν ἀγνοίαν τοῦ πάσχατος ἔνεκα τῆς ἀνικανότητός του νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἀγωνιώδεις ἐπικλήσεις μιᾶς ἀνθρωπότητος μαστιζομένης ἀπὸ τὰς ἐπιδημίας καὶ τὰς νόσους, ἐνεφανίσθησαν αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι μὲ τὴν βοτανικὴν, τὴν φυσικὴν καὶ τὴν μέχρι καὶ πρὸ ὀλίγου ἀκόμη ἀπόκρυφον χημείαν, προσφέρουσαι νέας μεθόδους ἐρεῦνης καὶ σπουδῆς τῶν βιολογικῶν φαινομένων. Ἡ γοητεία τὴν ὁποίαν αἱ ἐπιστημονικαὶ αὐταὶ κατακτήσεις ἤσκησαν ἐπὶ τῶν ἰατρῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὗτοι ἠκολούθησαν πλέον τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ὅχι μόνον εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἐρεῦνης τῶν ὀργανικῶν ἐξεργασιῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν θεώρησιν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀρχίζει ἡ πλάνη τῶν ἰατρῶν καὶ μαζὺ μὲ αὐτήν ἡ ἀπώλεια

τῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν ἀνθρώπον. Ἠρχίσασμεν νὰ ἀναζητῶμεν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀποκλειστικῶς εἰς ἓνα σῶμα ζωϊκόν καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἐπεδόθημεν μὲ τὰ ἄφθονα μέσα, τὰ ὁποία ἐν συνεχείᾳ μᾶς παρέσχεν ἡ βιολογικὴ χημεία καὶ ἡ βακτηριολογία. Ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, ὁσάκις βεβαίως δὲν ἠρνούμεθα τὴν ὑπαρξίν του, τὸ ἐθεωρήσαμεν ὡς κείμενον ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἰατρικῆς μας ἐνεργείας. Καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, τὴν ὑπαρξίν τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν, ἐθεωρήσαμεν ὡς προϊόντα τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων, ἀκριβῶς ὅπως λ.χ. ὁ σίελος εἶναι προϊόν τῶν σιελογόνων ἀδένων. Εἰς τοιαύτην ἰατρικὴν, ὅπου ἡ ἀναπνοὴ ἠρμηνεύετο μόνον διὰ τοῦ νόμου τῆς ἀπορροφήσεως τῶν ἀερίων ὑπὸ τῶν ὑγρῶν, ὅπου εἰς πᾶσαν νόσον ἀνεζητοῦντο μικρόβια καὶ φυσικοχημικαὶ ἐπιδράσεις, ζητήματα μεταφυσικά δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχουν θέσιν.

Ὅταν ὅμως τὰ μικρόβια δὲν ἀνευρίσκοντο παντοῦ καὶ αἱ φυσικοχημικαὶ ἐπιδράσεις πλειστάκις ἀπουσίαζαν, ἐγεννῶντο αἱ πρῶται ἀμφιβολίαι. Καὶ ὅταν μία κάπως προσεκτικώτερα ἔρευνα τοῦ θέματος ὠδήγει εἰς τὴν διαπίστωσιν νέων παραγόντων, οἱ ὁποιοὶ ἀνευρίσκονται «εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς, τῆς ἐργασίας, τοῦ φαγητοῦ, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν σκέψιν», ὅπως λέγει ὁ Urbach⁽¹¹⁾, καθίσταται ἐπιβεβλημένη μία ἀναθεώρησις τῶν ἀντιλήψεών μας εἰς ὅ,τι ἀφεώρα τὴν ἔκτασιν τοῦ πεδίου τῆς ἐρεῦνης μας τὸ ὁποῖον ἐβλέπομεν νὰ ἔχῃ κοινὰ σημεῖα μὲ ἕτερον πεδίου, τὸ πεδίου τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν. Ὅταν δὲ ἀπὸ τὰς ἐπὶ τοῦ σώματος ἐπιδράσεις ἠγόμεθα εἰς τὴν διαπίστωσιν παράγοντος, ὁ ὁποῖος ὑπέρεκειται τῆς νευροκῆς οὐσίας, διαφεύγει καὶ τὰ τελειότερα ἐρευνητικὰ μέσα, ἐπιδρᾷ καὶ μεταβάλλει ἄρδην τὸ ὀργανικόν, ἢ δὲ ἐπίδρασις του ἔχει τόσην δύναμιν ὅσην μόνον τὸ θεῖον ἔχει, τότε συνελαμβάνομεν τὴν ἰδέαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς μιᾶς ἐνιαίας ψυχοσωματικῆς

(11) E. Urbach and Ph. Gottlieb: *Allergy*, 1946.

προσωπικότητος. Καὶ τέλος ὅταν ἐσπουδάξομεν τὰς παθολογικὰς καταστάσεις τοῦ μὲ ἰδιάζουσας δυνάμιν προικισμένου αὐτοῦ παράγοντος, ποῦ ἀποκαλεῖται ψυχὴ, ἀνεκαλύπτομεν τὴν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ θρησκεία διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθεῖσης ψυχικῆς ἰσορροπίας.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ Wilhelm Stekel⁽¹²⁾, κατόπιν μιᾶς εἰκοσαετοῦς ἐντόνου συγγραφικῆς ὑποστηρίξεως τῆς ὑλιστικῆς περὶ ἐνοτικῶν ἀντιλήψεως, ὁμολογεῖ ὅτι αἱ ψυχονευρώσεις εἶναι νόσοι τῆς συνειδήσεως. Διὰ τοῦτο ὁ Maeder⁽¹³⁾ γράφει: «κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τῆς ἐξασκίσεως τοῦ ἐπαγγελλομένου μου μὲ ἑξακατήριζεν μία ψυχικὴ τύφλωσις πρὸς πᾶν τὸ θρησκευτικόν. Ἡ ἐπίδρασις τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐπ' ἐμοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε δι' ἐμὲ ὑπῆρχεν μόνον ὅ,τι ὑπέπιπτεν εἰς τὴν ἀντίληψίν. Ἡ ἱατρικὴ μου ὁμως ἀπασχόλησις μὲ τὰς ἱστορίας τῶν ἀρρώστων καὶ τὰ ἀγωνιῶδη ἐρωτήματά των μὲ ἔμαθαν κάτι ἄλλο. Μὲ ἐξηνάγκασαν νὰ γνωρίσω τὴν ἰδικὴν μου κατάστασιν, νὰ ὑπερνεκίησω τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἰδίου τοῦ ἐαυτοῦ μου καὶ νὰ φθάσω νὰ διαπιστώσω τὴν ἀξίαν τῆς θρησκείας πρῶτον δι' ἐμὲ προσωπικῶς καὶ κατόπιν γενικῶς δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους».

Δι' αὐτὸ ὁ διακεκομμένος Ἄγγλος ψυχίατρος J. A. Hadfield⁽¹⁴⁾ βεβαιώνει: «ἂν καὶ ὡς ψυχοθεραπευτικὴ ἢ θεολογία μὲ ἀφίνει ἀδιάφορον, ὁμως εἶμαι πεπεισμένος ὅτι μόνον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία δύναται νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἁρμονίαν καὶ εἰρήνην τοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται νὰ δώσῃ ὑγείαν καὶ δυνάμιν εἰς ἕνα μέγαν ἀριθμὸν πασχόντων ἐκ ψυχονευρώσεων».

Καὶ ἐπειδὴ πρέπει νὰ τελειώσωμεν, ἀναφέρομεν ἀκόμη μόνον τὴν γνώμην τοῦ C. G. Jung, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς δύναται νὰ κατηγορήσῃ διὰ θρησκευτικὴν προκατά-

ληψιν: «...ἡ νεωτέρα ψυχιατρικὴ κατέληξεν εἰς τὴν διαπίστωσιν τοῦ ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἰάσεως τῆς νευρωτικῆς ἀντιδράσεως ἔχει ἀνάγκην θρησκευτικῆς λύσεως».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βλέπομεν πῶς ἱατροί, ἀδιάφοροι πρὸς πᾶν τὸ θρησκευτικόν, ἤγοντο ἐκ τῆς μελέτης τῶν παθολογικῶν καταστάσεων, τῆς παθολογικῆς δηλαδὴ φυσιολογίας τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀξίας τῆς θρησκείας ὡς μέσου πρὸς διατήρησιν τῆς ὑγείας καὶ ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθεῖσης ψυχικῆς ἰσορροπίας.

Ἄφ' ἧς ὅμως στιγμῆς κατελήγομεν εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς σημασίας τῆς θρησκείας εἰς τὴν παθογένειαν καὶ θεραπευτικὴν τῶν νόσων, καθίστατο προφανὴς ἡ ἀτέλεια καὶ μονομέρεια τῆς μέχρι τότε εἰς τὸν ἱατρὸν παρεχομένης ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσως καὶ ἐπιτακτικὴ προέβαλλεν ἡ ἀνάγκη τῆς συμπληρώσεως τῆς μορφώσεως τοῦ διὰ τῆς γνώσεως τῶν στοιχείων, τῶν ἀφορώτων εἰς τὸν παράγοντα, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται θρησκεία, ἐμβάθυνσις εἰς τὰ νοήματα τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν.

4. Ἀτομικὸν βίωμα. Ἡ αὔξηση τῶν ψυχονευρώσεων εἶναι κατὰ τὰς σύγχρονους ἀντιλήψεις ἀνάλογος πρὸς τὴν μείωσιν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς. Ἡ ὁδὸς δὲ ἡ ὁποία ὀδηγεῖ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν ἀνευρίσκεται διὰ τῆς γνώσεως τοῦ περιεχομένου τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, μὲ τὴν πληροφορίαν διὰ τὸν προσορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ὑπόδειξιν τῶν μέσων, διὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἐπιτυγχάνεται.

Ἐὰν ὁμως διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσως ἑνὸς μηχανολόγου φέρῃ εἰπεῖν, ἀπαιτεῖται ἐκτὸς τῆς θεωρητικῆς μορφώσεως καὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῶν γνώσεων ἐπὶ τῆς μηχανῆς, τί δύναται νὰ λεχθῇ διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία κάμνει καθένα νὰ εἶναι μία ξεχωριστὴ καὶ μοναδικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου προσωπικότης; Ὡστε ἐὰν τὰ μέσα ποῦ ὀδηγοῦν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν ἀποτελοῦν κάτι τὸ ὁποῖον δύναται νὰ διδαχθῇ, ἡ θρησκευτι-

(12) Die Technik der analytischen Psychotherapie (Gewissenskrankheiten) Verlag Hans Huber, Bern.

(13) A. Maeder *ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 215.*

(14) E. Fosdick: How to Keep out of Psychiatrist's Hands. Reader's Digest, Ἰούλιος 1947.

κὴ ζωὴ καθ' ἑαυτὴν οὔτε διδάσκεται, οὔτε ἐκμανθάνεται, ἀλλὰ ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἀτομικῆς πείρας καὶ ἀπαιτεῖ, ὅπως λέγει ὁ Γιούγκ, τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπεριόριστον συγκατάθεσιν ὀλοκλήρου τῆς προσωπικότητος.

Ὡς θρησκευτικὴν ὁμῶς ζωὴν δὲν ἐννοοῦμεν «τὴν γνωστὴν ἄρρωστην μυστικοπάθειαν», οὔτε «τὴν ἄκαρτην θρησκευτικότητα τῶν λόγων, τῶν φυλακτηρίων καὶ χροσπέδων»⁽¹⁵⁾, ὅπως λέγει ὁ Μελίτη, ἀλλὰ μίαν ζωὴν, ἣ ὁποῖα εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις θὰ ἐμφανίσῃ τὴν εἰρήνην τῆς δικαιοσύνης, τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀγιότητος.

Ὡς θρησκευτικὴν ζωὴν δὲν ἐννοοῦμεν βεβαίως τὴν τελειότητα, τὸ ἀναμάρτητον, ἀλλὰ τὴν ἀγωνιστικὴν συνέπειαν, ὅπου καὶ ἐκάστη πτώσις ἀκόμη γίνεται αἰτία νέας κινητοποιήσεως τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ νέας προελάσεως εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς φορᾶς πρὸς τὴν τελειότητα.

Τὸ νὰ νομίσῃ ὁ ἱατρὸς ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ διδάξῃ τὸν πάσχοντα κάτι, πού ὁ ἴδιος δὲν ἐγνώρισεν ἐκ πείρας, εἶναι πλάνη καὶ θὰ καταντήσῃ εἰς τὸ νὰ φορτώσῃ «φορτία βαρῆα καὶ δυσβάστακτα» εἰς τοὺς ὄμους

τῶν ἄλλων, φορτία πού δὲν θὰ γνωρίσῃ πόσον ζυγίζου, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δὲν θὰ ἔχῃ προσπαθήσῃ οὐδὲ κἂν νὰ τὰ ἐγγίσῃ.

Φαρισαϊσμός κομικός, πού θυμίζει τὸν Spranger, ὅταν ἔλεγεν εἰς τοὺς διδασκάλους: «διδάσκαλος ὁ ὁποῖος διδάσκει κάτι πού ὁ ἴδιος δὲν πιστεύει ὁμοιάζει μὲ γελοιογράφον». Μόνον τὸ ἀτομικὸν βίωμα, ἢ καθημερινὴ δηλαδὴ συνεπὴς ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς, μὲ τὴν πλουσίαν ἀτομικὴν πείραν πού παρέχει, δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸν ἱατρὸν νὰ κατανοήσῃ τὸν πάσχοντα, νὰ τὸν συμπαθήσῃ, νὰ τὸν ἀγαπήσῃ καὶ τότε νὰ τὸν ὀδηγήσῃ. Ἀλλὰ θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ μόνον ἔως ἐκεῖ, ὅπου ὁ ἴδιος ἔχει φθάσει, λέγει ὁ Maeder.

Ὁ ἱατρὸς μὲ τὴν ἀρμοδιότητα πού τοῦ δίδει ἢ προσπάθειά του πρὸς διατήρησιν τῆς ὀργανικῆς καὶ πνευματικῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, γίνεται ὀδηγὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ἔλεγεν ὁ Γλάδστον. Καὶ ὅταν ἔλεγεν αὐτό, παρατηρεῖ ὁ Buttersack, «ἀσφαλῶς δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ἀπλῶς τὸν ἀνατόμον ἢ τὸν φυσιολόγον», ἀλλὰ τὸν ἱατρὸν φιλόσοφον, «αἰσθήσον», ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἴπποκράτης. Τὸν ἱατρὸν δηλαδὴ ὁ ὁποῖος συνδυάζει τὴν ἀστίαν καὶ συγχρονισμένην ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν, μὲ τὴν βαθεῖαν θρησκευτικὴν πίστιν.

(15) Π. Μελίτη: «Ζωιανὸς καὶ ἑμπρακτὸς Χριστιανισμὸς» καὶ «κατηγόριαι τοῦ χριστιανισμοῦ», Ἀκτίνες 1947 σελ. 193, 241, 289.

«Ἐπῆρχεν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποῖαν Φιλοσοφία καὶ Φυσικὴ ἐθεωροῦντο ἐχθραὶ πρὸς ἀλλήλας. Ἡ ἐποχὴ ὁμῶς αὕτη παρήλθεν ἀνεπιστρεπτεῖ... Ἡ σύγχρονος Φυσικὴ ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχουν πραγματικότητες πού εἶναι ἀνεξάρτητοι τοῦ ἡμετέρου κόσμου τῶν αἰσθήσεων, καὶ ὑπάρχουν καθήκοντα καὶ ἐπιμαχα ζητήματα, διὰ τὰ ὁποῖα αἱ πραγματικότητες αὗται ἔχουν ἀξίαν τοσαύτην, ὅσην δὲν ἔχει ὁ πλούσιος θησαυρὸς σύμπαντος τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου».

Καθηγητὴς τῆς φυσικῆς Max Planck

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ ΟΔΗΓΗΤΗΣ

Εἰς τὸ ἄρθρον του διὰ «Τὸ χριστιανικὸ βιβλίον στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα» (Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», Πάσχα 1943), ὁ ἀειμνηστος Ἀλέξανδρος Γιάλας ἔγραφε καὶ τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ διὰ τὸν Διονύσιον Φαραζουλῆν ὡς συγγραφεὶς: «Ὁ ἴδιος ὑπῆρξε εἰσηγητὴς τοῦ Χριστιανικοῦ χρονογραφήματος στὴν Ἑλλάδα. Τὰ χρονογραφήματά του, πού τὰ διακρίνει λεπτὴ παρατηρητικότης καὶ εὐχέρεια στὴ διατύπωσι, ἀνατυπώθηκαν καὶ κυκλοφορήσανε, σὲ μικρὸ διάστημα, σὲ 14 χιλιάδες ἀντίτυπα, μὲ τὸν τίτλον «Ἡ κοινωνία μας».

Δὲν τὸ φαντάζονται οἱ πολλοί. Δὲν τὸ ξέρονται ἴσως οὔτε καὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ γράμματα, ὅτι ὁ γλυκὺς τοῦ ἄμβωνος κῆρυξ πού συνήρπασε τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, ὑπῆρξε καὶ χρονογράφος. Εἰς ἐποχὴν πού δὲν εἶχε καλλιμερηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ χριστιανικὸν χρονογράφημα, ὁ Φαραζουλῆς ἀναδεικνύεται εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ ἀληθινὸς πρωτοπόρος. Τὴν ἀλήθειαν πού διεκήρυττε πρὸς τὰ διψασμένα ἀκροατήρια τῶν ἐκκλησιῶν ἔρχεται νὰ τὴν εἰπῆ εἰς ἄλλον τόνον καὶ ἀπὸ τὴν στίλβην τοῦ χρονογραφήματος. Δὲν ὑστερεῖ εἰς τὸ ὕψος. Εἰς μερικὰ δημιουργήματά του ὁμοιάζει Ἀπόμαχον καὶ Νισβάναν. Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐὰν εἶπη κανεὶς ὅτι ἦτο στυλίστας. Ἡ πέννα του κυλᾷ ἐπάνω εἰς τὸ χαρτί. Τὸ ὕψος του εἶναι δροσερόν, ἡ γλῶσσα του ρέουσα, ὁ διάλογος ξεκούραστος καὶ φυσικός. Τοῦς χαρακτηρῆσας τοὺς ζωγραφίζει μὲ ζωντανὴν παραστατικότητα. Δὲν παραλείπει κάπου-κάπου καὶ τὸ χιοῦμορ. Μὰ καὶ οἱ τίτλοι του ἐλκύουν: Γελοῖν εἰς τὰς κηδείας; Καλός, ἀλλὰ... διὰ τὸ συμφέρον. Μὴ χειρότερα.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ὁ Φαραζουλῆς ἔχει κάτι νὰ εἰπῆ εἰς τὸν ἀναγνώστην, τὸν κουρασμένον καὶ ζαλισμένον ἀπὸ τὴν τύρβην τῆς ζωῆς. Τὸ χρονογράφημά του δὲν εἶναι «γιὰ νὰ περῶ ἡ ὥ-

ρα». Τὸ χρονογράφημά του σκοπὸν ἔχει νὰ εἰπῆ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἔχει διὰ τόσα ἐπίκαιρα ζητήματα νὰ εἰπῆ τὴν ἀλήθειαν. Νὰ εἰπῆ τὴν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ φέρῃ πο-νοκέφαλον. Μιὰ ματιὰ εἰς τὰ 50 χρονογραφήματά του δείχνει πόσον ζωτικά εἶναι τὰ θέματα, μὲ τὰ ὅποια ἀσχολεῖται, καὶ μὲ πόσον ἐπιδέξιον τρόπον τὰ πραγματεύεται. Ἀπὸ τὴν ὁδὸν Σταδίου ἢ τὴν ὁδὸν Ἀκαδημίας ξεκινᾷ συνήθως ὁ ἐπαγωγικὸς χρονογράφος μας· ἀπὸ ἓνα περιπατοῦν εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ εἰς τὸ νεκροταφεῖον· ἀπὸ μίαν συζήτησιν εἰς τὸ τραμ τῆς Κολοκυνθῶς. Οἱ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν τοῦ προσφέρουν ἄφθονον ὕλικόν. Γνωστοὶ ἀθηναϊκοὶ τύποι εἶναι συνήθως τὰ πρόσωπά του· κατὰ προτίμησιν ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, μυαλωμένοι καὶ θυμόσοφοι, ὁ κύρ-Πέτρος καὶ ὁ κύρ-Γιάννης, ὁ μπακάλης, τὸ λουστράκι, ὁ ἀσπρομάλλης γέρον, ἀλλὰ καὶ ἡ κυρία τῆς ἀριστοκρατίας μὲ τὸ καλοντυμένον σκυλάκι τῆς.

Ἡ παραστατικότης ὁμῶς καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἱκανότης τοῦ χρονογράφου μας δὲν σταματᾷ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Προχωρεῖ ἀνεπαισθητῶς εἰς τὸ βάθος καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὰ συνήθη ἐλαττώματα, τὰ ὅποια κεντηριάζει συγχρόνως μὲ δύναμιν καὶ πειστικότητα. Ἀκόμη περισσότερον ἀσχολεῖται μὲ μερικὰς κοινωνικὰς πληγὰς ἢ ὑπερβολὰς, αἱ ὅποια μερικὰς ἀδιαβλήτους ἴσως ἀδυναμίας μεταβάλλουν εἰς μάλιστα ἀληθινὰς. Ἐκεῖ κατατάσσονται καὶ ἡ ἐξωφρενικὴ μόδα, ἡ γνωστὴ ἐφημεριδομανία τοῦ Ἑλληνοσ, ἡ... ζωοφιλία, ἡ μανία μὲ τοὺς νόμους, νόσοι πού λυμαινόνται τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν. Εἰς ἓνα χρονογράφημά του στρεφόμενος εἰς ἐκεῖνον πού ἔχει κρεμάσει τὸ πέταλον εἰς τὸ σπῆτι του ἐρωτᾷ: «Ἀλλὰ καὶ σὺ μὲ τὸ πέταλό σου μήπως ἠδυνήθης ποτὲ ν' ἀποσοβήσης τὰς στενοχωρίας σου, ν' ἀπομακρύνῃς τὸν θάνατον ἀπὸ τοῦ οἴκου σου, καὶ νὰ ξηράνης τὰ δάκρυα τὰ ἰδικά σου καὶ τὰ δάκρυα

τῶν οἰκείων σου; Καὶ πεταλωτήριον ἂν ἔκαμνες τὸ σπίτι σου, πάλιν τίποτε δὲν θὰ κατώρθωνες». Ὅσον διὰ τὴν μέχρι μα- νίας ζωοφιλίαν, δὲν ἀνέχεται νὰ βλέπῃ τὴν κενυρίαν μὲ τὸ καλοπεριποιημένο σκυλάκι τῆς, καθαρὸ, στιλπνὸ, μὲ τὸν ἐπενδύτην του, ἂν εἶναι χειμῶν, μὲ τὰ κοσμήματά του, τὴν ἄλυσίν του κλπ... Καὶ ὁ Τὸμ σείει με- γαλαυχῶν τὴν οὐράν του καὶ διευθύνει πε- रिπαθῶς τὸ βλέμμα, καθ' ὃν χρόνον ἡ κυ- ρία χαιρεῖ καὶ βαδίζει ὡς νὰ εἶχε πλησίον τῆς τὴν ὄραν ἐκείνην τοῦ θησαυροῦς τοῦ Κροίσου ἢ τὰς δάφνας τοῦ Ναπολέοντος». Καὶ πονεμένος ὁ περιπατητῆς τῆς ὁδοῦ Σταδίου ἀπὸ τὸ θέαμα αὐτὸ πού σκελεῖται μίαν κοινωνικὴν ἀδικίαν ἀναφωνεῖ: «Πη- γαίνετε νὰ δώσητε εἰς τοὺς τυφλοὺς, χω- λοὺς καὶ ἀναπήρους... ὅ,τι τοῦλάχιστον θὰ ἐδίδατε εἰς τὸν Μπλάκ καὶ εἰς τὴν Λευ- κὴν. Ψωμίσατέ τους, ὅπως ψωμίζετε τὰ ζῶα σας».

Εἰς τὴν περιγραφὴν ὄλων αὐτῶν τῶν κοινωνικῶν πληγῶν φαίνεται ὁ Χριστιανὸς μὲ τὸ ἰσχυρὸν κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν αἰ- σθητήριον. Δὲν κάμνει ἐλαφρὰν φιλολογί- αν ὁ Φαραζουλῆς μὲ τὴν μόδαν καὶ τὰς αὐτοκτονίας, οὔτε ἀντιθέτως ἐξαπολνεῖ κε- ραυνοὺς ἐλεγκτικότητος. Ἐμβαθύνει, χω- ρὶς νὰ κουράσῃ τὸν ἀναγνώστην, εἰς τὰ κοινωνικὰ νοσήματα καὶ οἰκοδομεῖ. Πολὺ περισσότερο ἀνησυχεῖ διὰ δύο ἄλλας κοι- νωνικάς πληγὰς ποὺ ἔχουν ὅλησαν τὸ βα- σίλειόν των ἢ μία εἰς τὸ σχολεῖον, ἢ ἄλλη εἰς τὴν οἰκογένειαν. Εἶναι οἱ κακοὶ δά- σκαλοι καὶ οἱ γονεῖς ποὺ δὲν φροντίζουν διὰ τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῶν παιδιῶν των. Μὲ πολλὴν τέχνην χρησιμοποιεῖ κά- ποιαν χαριτωμένην εἰρωνείαν διὰ νὰ καυ- τηριάσῃ τοὺς πρώτους: «Ἡ αἰθουσοῦλα τοῦ Σχολεῖου σας, μὲ ὀλίγα θρανία, καὶ μὲ ὀλίγα παιδάκια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἔτοιμα νὰ χάθουν ὅ,τι τοὺς σερβίρει ἡ σοφία τοῦ δι- δασκάλου των, εἶναι τόπος πολὺ περιορι- σμένος διὰ τὴν διάδοσιν τῆς διδασκαλίας, τῆς ὁποίας θέλετε νὰ γίνετε σημαιοφό- ρος. Θὰ ἦτο δὲ ἀκόμη κοῖμα, μίαν τοιαύτην διδασκαλίαν, ἢ ὁποία, κατὰ τὰς ἐπαγγελί- ας σας πρόκειται νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν κό- σμον ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς θρησκείας, θὰ ἦτο λέγω, κοῖμα νὰ μὴ τὴν ἀκούσουν

ὅσω τὸ δυνατόν περισσότεροι διὰ νὰ φω- τισθοῦν καὶ νὰ σωθοῦν(!), εὐλόγως δὲ τότε—ἂν εἶχετε τὸ θάρρος αὐτὸ νὰ συζη- τήσητε δημοσίᾳ καὶ συγχρόνως ν' ἀποδεί- ξητε μὲ ἐπιστήμην καὶ σοφίαν τὴν θέσιν σας—εὐλόγως θὰ ἠδύνασθε ν' ἀξιόσητε τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων, νὰ δρέψητε δὲ δά- φνας ὡς ἀληθεῖς ἐπιστήμονες. Ὅταν ὁ- μως ἐκλέγετε ὡς τόπον τῆς «διαφωτιστι- κῆς» ἐπιστημονικῆς σας δράσεως μίαν αἰ- θουσαν μὲ ὀλίγα περιορισμένα παιδιά... τότε δὲν ἤξεύρω ἂν καὶ κατὰ πόσον, θὰ ἠ- δύνασθε νὰ διεκδικήσητε δικαιώματα διὰ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιστήμονος».

Μὲ παρόμοιον, ἀλλ' ἀπ' εὐθείας ἐλεγ- κτικὸν τρόπον, μὲ βραχείας ἐρωτήσεις εἰς δεύτερον πρόσωπον ἀπευθύνετο ἄλλου πρὸς μερικοὺς ἀφρόντιδας γονεῖς: «Ἐ- κάμα, λέγει, ὅ,τι ἠδυνήθην διὰ τὸ παιδί μου». Τί ἔκαμες κύριε; Ὅταν ἀκόμη ἦτο εἰς ἀπαλὴν ἡλικίαν, τὸ ἐπότισες μὲ τὰ νά- ματα τῆς θρησκείας μας; Τί ἔκαμες; Τὸ ἐπροφύλαξες ἴσως ἀπὸ μερικὰς συνανα- στροφάς; Ἄλλ' ἐφρόντισες νὰ χρησιμοπο- ῖσῃ ἐπωφελῶς τὸν χρόνον του, μὲ μίαν ὠ- φέλμων ἀνάγνωσιν, μὲ μίαν ἱερὰν μελέ- την; Τί ἔκαμες;»

Μὲ ἰδιαιτέραν προσοχὴν σταματᾷ ὁ ἀ- ναγνώστης εἰς μερικὰ χρονογραφήματα ποὺ χαρακτηρίζουν διαφόρους τύπους ἀν- θρώπων, ὅπως τὸν καχύποπτον, τὸν συμ- φεροντολόγον, τὸν ἐπικριτὴν, τὸν πάντοτε δυσηρεστημένον, τὸν ζηλωτὴν ποὺ «έτοι- μάζει τὴν ἀγχόνην διὰ νὰ κρεμάσῃ ὄλους τοὺς ἄλλους», τὸν παράδοξον ποὺ «εἶναι ἔ- τοιμος εἰς συμβουλάς, πρόχειρος εἰς ἀπο- δεΐξεις, διὰ νὰ πεῖσῃ τάχα, ὅτι ἡ ἀφοσίω- σις εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι ἔργον μεσαιωνι- κῆς ἐποχῆς». Εἰς τοὺς χαρακτηῖρας αὐτοὺς διαλάμπει ἡ ψυχολογικὴ διέσδυσις τοῦ Φαραζουλῆ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ζωγρα- φικὴ του ἰκανότης. Ἐδῶ ἔχομεν ἓνα εἶδος Χριστιανοῦ Θεοφράστου.

Ἰδιαιτέρος πρέπει νὰ σημειώσωμεν με- ρικὰ χρονογραφήματα ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν θάνατον. Δὲν εἶναι παρόμοιον διὰ τὸν συγγραφέα, ποὺ τὸν εἶδαμεν εἰς τὸ κή- ρυγμα ἄλλοτε μὲν ὡς νοσταλγὸν τοῦ οὐ- ρανοῦ, ἄλλοτε δὲ ὡς παρηγορητὴν τῶν πο-

νεμένον, να στρέψη και τὸ χρονογράφημα εἰς τὸ θέμα αὐτό. Τὸ νεκροταφεῖον ἄλλως τε ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς περιπάτους του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὰ χρονογραφήματά του: «Ἡ ὁδὸς Ἄνασταύσεως», «Ἀπὸ τὰ μνήματα», «Ὁφέλιμος περίπατος», εἶναι γραμμένα μὲ πολὺ συναίσθημα. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὴν ἀπλότητα κρύπτεται ἡ λεπτὴ χριστιανικὴ φιλοσοφία: «Εἰς ἄλλα μνήματα ἦσαν ἀφειμένα ὀλίγα ἄνθη, τὰ ὅποια ὅμως εἶχαν μαρανθῆ. Καὶ μοὶ ἦλθεν ἀμέσως ἡ σκέψις: Ἄνθη τάχα δὲν εἶναι καὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι, ὅπως ἐκεῖνα, μαραίνονται καὶ φεύγουν...». Καὶ συνεχίζεται ἀλλοῦ ἡ ἐπιτάφιος φιλοσοφία: «Μοῦ ἐφάνη μάλιστα, ὅτι ἐκεῖνες οἱ ἀράχνες, μαζεμένες καθὼς ἦσαν, ξαπλωμένες ἐδῶ κι' ἐκεῖ, γύρω ἀπὸ τὰ μαρμαροπελεκημένα πρόσωπα μεγάλων ἄλλοτε ἀνδρῶν, μοῦ ἐφάνη ὡς νὰ ἔλεγαν: «Τί ἀνόητοι πού ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! Ἐζῆσαν καὶ ἐθυσίασαν τὸ πᾶν διὰ τὰ δοξασιῶν ἀπὸ τοὺς ὁμοίους των. Καὶ νά, τώρα, πού κατήντησαν! Ποῖος τοὺς λογαριάζει; Μόνον ἀράχνες εἶναι στὰ μνήματά των καὶ μιὰ κουκουβάγια, ἡ ὁποία ἔρχεται κάθε νύκτα καὶ ψάλλει λυπητερὰ τραγοῦδι τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀπελπισίας...». Ἴδου ὅμως ὀλίγον παρακάτω τὸ τραγοῦδι τῆς ἐλπίδος: «Ἐπέρασα, χωρίς νὰ θελήσω νὰ διακόψω τὸ ἀλάλητο μοιρολόγι. Διότι εἰς μερικὰς περιστάσεις ἡ παρηγορία εὐρίσκεται ἐν τῇ σιωπῇ. Καὶ πολλοὶ λυπημένοι εὐρίσκουν ἀνακούφισιν, ὅταν ἀναπολοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης των, καὶ, ἀμίλητοι ἐπαναβλέπουν μὲ τὴν φαντασίαν των τὴν ὄψιν τῶν προσφιλῶν των. Ἀναμφιβόλως δέ—ἐσκεπτόμην—ἡ ἄμοιρη ἐκεῖνη μάνα, πλησίον τοῦ τάφου τοῦ παιδιοῦ της, κοντὰ εἰς τὸν ἀπέριττον καὶ ὡς κρῖνον λευκὸν μαρμαρίνον σταυρὸν, πλησίον εἰς τὸ κανδηλάκι, τὸ ὅποιον ἐτρομέσθυνε τὴν ὥραν ἐκεῖνην, κοντὰ εἰς τὰ κερὰ πού ἔκαιαν καὶ τὸ θμῖαμα πού εὐοδίαζε, νά, ἐσκεπτόμην, πλησίον εἰς ὅλα αὐτά, μὲ τὴν δέησιν θερμῆν καὶ ἐγκάρδιον πρὸς τὸν Πατέρα τῶν πνευματικῶν καὶ Θεὸν πάσης σαρκός, θὰ εὐρίσκει μεγάλην ἀνακούφισιν καὶ μεγαλυτέραν ἐνίσχυσιν. Καὶ ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ παιδιοῦ της μοῦ ἐφάνη πὼς ἀνέβαινε

ὡσάν στίλη ἡ προσευχὴ τῆς μάνας καὶ ἔφθανε μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, πλησίον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ...».

Ἔτσι καὶ μὲ τὸ χρονογράφημα παρηγορεῖ ὁ Χριστιανὸς πού τόσο ἐφιλοσόφησεν ἐπὶ τοῦ πόνου.

Ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἀγνὸν πατριωτισμὸν ὁ Δ. Φαραζουλῆς ἀπιερώνει ἄλλα χρονογραφήματά του εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1912-13: Ἐδῶ φαίνεται ὁ Ἕλλην, ὁ πατριώτης, ὁ ὅποιος, ἔστω καὶ εἰς τὰ μετόπισθεν, ἀγωνίζεται μὲ τὴν πένναν. Πόσον εὐλογον τὸ παράπονον τοῦ γέρου εἰς ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ χρονογραφήματα: «Καὶ δὲν σοῦ λέγω, πόλεμος εἶν' ἐδῶ. Αὐτὰ θὰ ἔχουμε. Εἶναι κι' αὐτὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου. Ἄλλὰ, σὲ παρακαλῶ, αὐτοὶ ἐδῶ πού διασκεδάζουν καὶ πανηγυρίζουν κάθε βράδου εἰς τὰ θέατρα καὶ τοὺς κινηματογράφους, τί εἶναι; Ἄνθρωποι εἶναι; Χριστιανοὶ εἶναι; Πού ζοῦν; Αἵμα δὲν ἔχουν; Οὔτε αἰσθησι, οὔτε καρδιά; Ἄλλοι νὰ σφάζονται καὶ νὰ χύνουν τὸ αἷμα των καὶ αὐτοὶ νὰ διασκεδάζουν καὶ νὰ ξενυχτοῦν στὰ θέατρα!!»

Ἄλλα τὰ χρονογραφήματα τοῦ Φαραζουλῆ εἶναι ἀθηναϊκά. Ἐνα μόνον εἶναι τοῦ χωριοῦ, μυρίζει ἀέρα τοῦ βουνοῦ, θυμίζει Παπαδιαμάντην: «Τὸ ρημοκλήσι». Ἀξίζει νὰ τὸ παραθέσωμεν ὀλόκληρον διότι εἶναι ἕνα ἄγνωστον κείμενον τῆς νεοελληνικῆς μας λογοτεχνίας πού ἡμπορεῖ ἴσως νὰ σταθῇ παραπλευρῶς εἰς μερικὰς σελίδας τοῦ «νοσταλγικοῦ τραγουδιοστῆ» τῆς Σκιαθοῦ.

«...Εἶχα καθίσει εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωριοῦ, ἔξω σχεδὸν ἀπὸ τὸ χωριό, ἐπάνω εἰς ἕνα μικρὸν λόφον, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔβλεπα τὸ κοντεινότερον ρημοκλήσι.

Ἦταν ἕνα ἐκκλησάκι μικρὸ, περιποιημένο, καθὼς ἐφαίνετο τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸ ἔξωτερικόν του, μὲ ἕνα καλοπελεκημένο πέτρινον σταυρὸ εἰς τὴν κορυφὴν καὶ μὲ ἕνα μικρὸ, πολὺ μικρὸ σήμαντρον εἰς τὸ πλάι του.

Ὁ ἥλιος εἶχεν ἀρχίσει νὰ βασιλεύῃ. Κάτω εἰς τὴν κοιλάδα ἐφαίνοντο τὰ πρόβατα τοῦ χωριοῦ καὶ οἱ ποιμένες των, κάτι μικρὰ τσοπανόπουλα, μὲ τὴν σακκουλίτσα

των εις τὸν ὄμον καὶ μὲ τὴν ποιμενικὴν των ράβδον εις τὸ χέρι, ἔτρεχαν καὶ ἐφώναζαν, καὶ ἐσφύριζαν, καὶ ὠδηγοῦσαν τὰ πρόβατα εις τὴν καλὴν βοσκήν καὶ εις τὰ ὠραία νερά, πού εἶχε τὸ δροσόλουστο ἐκεῖνο χωριό.

Καὶ ἐσκέφθη τότε: Ἄναμφιβόλως ὁ Δαβὶδ, ποιμὴν καὶ αὐτὸς ἄλλοτε, θὰ ἐγνώριζεν ἐξ ἰδίας πείρας πόσῃν στοργὴν δεικνύουσιν οἱ ποιμένες διὰ τὰ πρόβατά των καὶ μὲ πόσον ἐνδιαφέρον φροντίζουν διὰ τὴν καλὴν τροφήν καὶ ἀνάπαυσίν των. Καὶ χωρὶς ἄλλο, ἔλεγα, ἀπὸ τὴν εἰκόνα αὐτὴν εἶχεν ἐμπνευσθῆ διὰ τὴν συνθέσῃ καὶ τὴν ψαλλῆ, τὸν ἀθάνατον ἐκεῖνον καὶ ὠραῖον ψαλμῖόν «Κύριος ποιμὴνί με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει· εἰς τόπον γλῶσς ἐκεῖ με κατεσκηνώσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με...».

Ἄλλ' ὁ ἥλιος εἶχε δύσει πλέον. Καὶ ἡ ἑσπέρα προχωροῦσε. Καὶ ἠτοιμάσθη νὰ ἐπιστρέψω σιγά-σιγά εἰς τὸ χωριό, ὅταν ἤκουσα ἑλαφρὰ δῆματα ὀπίσω μου καὶ μίαν φωνήν:

—Καλησπέρα, παιδάκι μου.

—Καλησπέρα, κυροῦλα. Κάτι ἀργά ἀπ' ἐδῶ. Γιὰ πού, ἂν ἐπιτρέπεται;

—Πάω ν' ἀνάψω τὰ καντήλια τοῦ Ἁϊ-Λιαῦ, παιδί μου. Τὸν ἔχομε δῶ προστάτη, προσκυνῶ τὴ χάρι του. Καὶ ἀργησα λιγάκι, ἀλλὰ θὰ πάω ἀμέσως τώρα καὶ θὰ τ' ἀνάψω.

—Στὸ καλὸ, κυροῦλα μου, βοήθειά σου!

Ἔφυγε.

Δὲν τῆς εἶπα τίποτε ἄλλο, διότι δὲν ἠθέλησα νὰ τὴν ἀργοπορήσω ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν ἱερὰν ἐνασχόλησίν της. Τὴν παρηκολούθησα μόνον μὲ τὸ βλέμμα. Καὶ ἐπερίμενα νὰ ἰδῶ τὰ ἀναμμένα καντήλια ἀπὸ τὸ παραθυράκι πού εἶχε τὸ ρημοκκλήσι.

Τὰ εἶδα! Τί γραφικὸν θέαμα! Τί θελκτικὴ παράστασις! Τί ὠραία εἰκόν! Μέσα εἰς τὸ ἐσπερινὸν σκότος ἐτρεμόσθην τὰ κανδηλάκια καὶ προσέδιδαν εὐλαθεπέτραν ὄψιν εἰς τὸ ρημοκκλήσι ἐκεῖνο. Καὶ διέθεταν εἰςθεώτερον τὸν θεατὴν καὶ προσεκάλλουν ὁμολογουμένως ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, πού δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰς κάμῃ ἐπάνω εἰς τὸ βιβλίον τοῦ ἡ κλεισμένος

μέσα εἰς τὸ γραφεῖόν του.

—Καθήμενο ρημοκκλήσι, ἐμφυρία, χωρὶς νὰ θέλω. Μὲ τὸν πέτρινο σταυρό σου, μὲ τὸ μικρὸ σου σήμαντρο, μὲ τὶς σεμνὲς εἰκόνες σου, μὲ τ' ἀναμμένα κανδηλάκια σου, πόσῃν ἀνακουφισιν νὰ δίδῃς εἰς τοὺς προσκυνητάς σου καὶ πόσῃν παρηγορίαν νὰ σκορπίθῃς εἰς τοὺς ἐπισκέπτας σου! Ἄ, ἀλήθεια! Πόσες προσευχὲς θὰ ἤκουσθησαν μέσα εἰς τοὺς τέσσαρας τοίχους σου, οἱ ὅποιοι καὶ θὰ ἀντήχησαν πολλὰς φορὰς ἀπὸ στεναγμοὺς προσευχομένων. Καὶ πόσες ψυχὲς, ἀλήθεια, νὰ ἐστάθησαν καὶ νὰ ἐπροσκύνησαν τὸν ἅγιόν σου, τὸν ζηλωτὴν Ἥλιον, καὶ νὰ τὸν παρεκάλεσαν μὲ πόνον καὶ μὲ ζέσιν!...

Τὸ ρημοκκλήσι τὸ καθήμενο! Εἶναι ὁ τόπος πού ἔμπορεῖ κανεὶς καλύτερα ν' ἀνοίξῃ τὴν καρδιά του καὶ νὰ δεηθῇ τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἡ ἡσυχία καὶ ἡ ἡρεμία ὄψιν τοῦ ρημοκκλήσιου προσδίδει μεγαλύτεραν κατάνυξιν καὶ προκαλεῖ περισσότεροαν συντριβὴν εἰς τὴν προσευχομένην καρδίαν.

Τὸ ρημοκκλήσι τὸ καθήμενο! Διὰ τὸν ἀποκατωμένο δόδοιπρον τοῦ βίου, διὰ τὸν ἀνθρώπον πού, μέσα εἰς τὴν τύρβην τῶν πόλεων καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ καὶ τὸν θόρυβον τῶν μητροπολιτικῶν ναῶν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ συντριβῇ καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν συγχώρησιν τῆς ἁμαρτίας του, τὴν κατενόδωσιν τῶν σκέψεών του, τὴν πραγματοποιήσιν τῶν σχεδίων του, τὸ ρημοκκλήσι εἶναι ὁ τόπος πού θὰ ἔμπορέσῃ νὰ εὕρῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, δηλαδὴ νὰ γονατίσῃ καὶ νὰ δεηθῇ μὲ τὴν καρδιά του, ἐλεύθερος νὰ χύσῃ τὸ δάκρυ του καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν ψυχὴν του.

Καὶ δὲν δύναμαι ν' ἀποκρίνω, ὅτι, κάθε φορὰ πού ἔβλεπα τὸ ρημοκκλήσι ἐκεῖνο τοῦ Ἁϊ-Λιαῦ, καὶ ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα μου ἐπάνω του, ἐπάνω εἰς τὸν πέτρινο σταυρό του καὶ εἰς τὰ τρεμοσβύνοντα κανδηλάκια του, εὗρισκα πολὺ μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ ἐλάμβανα περισσότεροαν ὠφέλειαν.

Καὶ ἐσκεπτόμην πολλάκις: ἐκεῖνοι πού ἔκαμαν τὸ ρημοκκλήσι τοῦ Ἁϊ-Λιαῦ καὶ ὁ

ΕΧΕΤΕ ΠΕΙΡΑΝ; Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Από τό «Reader's Digest».)

—Τί νόημα έχει για σās η θρησκεία σάν ζωή;

Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος πού δίδει τὸ περιοδικὸ «The Reader's Digest», τὸ γνωστὸ γιὰ τὴν τεράστια κυκλοφορία του, στὰ παρακάτω περιστατικά, πού ἀναφέρονται, εἰδικώτερα στὴ ζωὴ τῆς προσευχῆς.

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ τὸ ἀπευθύνει στοὺς ἀναγνώστας του, ἀλλὰ νομίζομε πὼς ἔχει τὴ θέσι του ἂν τεθῆ καὶ στοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτινῶν». Μήπως ὁ καθένας μας δὲν ἔχει τόσα ἀκούσει σάν ἀποτελέσματα προσευχῶν, ὄχι μόνον στὰ χρόνια τοῦ πολέμου, τῆς κατοχῆς καὶ τὰ μετέπειτα, ἀλλὰ καὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς; Καὶ εἶναι τόσο φυσικὸ, ἀφοῦ πιστεύει κανεὶς στὸν Θεὸ νὰ πιστεῦθῃ καὶ στῆς προσευχῆς τὴν δύναμι καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιῆ! Ἄλλ' ἄς ἀφίσωμε καλύτερα νὰ μιλήσουν τὰ γεγονότα, πού μᾶς περιγράφει τὸ «Reader's Digest», (στὸ τεῦχος Σεπτεμβρίου 1949).

«Τὸ βράδυ μιᾶς Κυριακῆς ἡ κ. Γ. αἰσθάνθηκε, ἔξαφνα, μιὰ περιέργη δυσθυμία. Δὲν μπορούσε οὔτε νὰ κοιμηθῆ, οὔτε, ἀκόμη, νὰ διαβάσῃ τίποτε. Καὶ γιὰ νὰ ἠρεμήσῃ κάπως, ἐπῆρε τὸ μικρὸ ἐγκόλιον προσευχῶν ἀπὸ τὸ τραπέζι της. Τὸ ἄνοιξε τυχαίως, στὴν «προσευχὴ ὑπὲρ τῶν

ἐν θαλάσῃ». Μήπως, καὶ ὁ σύζυγός της, δὲν ἐταξίδευε ἐκείνη τὴν στιγμὴ στ' ἀνοικτὰ τοῦ ὠκεανοῦ; Ἐγονάτισε, λοιπόν, καὶ ἄρχισε νὰ προσεύχεται γιὰ τὴν προστασία του, θερμὰ καὶ ἐπιμονα.

Μόλις κατὰ τὶς 5 τὸ πρωὶ αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰρηνευμένο καὶ ἐπῆγε νὰ κοιμηθῆ.

Στὶς ἐφημερίδες τῆς ἐπομένης εἶδε τὴν θλιβερὴ εἶδησι πὼς ὁ «Τιτανικὸς» εἶχε ναυαγήσει. Καὶ ἦταν ἀκριβῶς τὸ ὑπερωκεάνειο μὲ τὸ ὁποῖο ἐταξίδευε ὁ σύζυγός της.

Ἐπειτα ἀπὸ μέρες, δὴν ἔγιναν γνωστὲς οἱ λεπτομέρειες τοῦ δυστυχήματος, ἔμαθε καὶ ἐκείνη, ὅτι τὸ ναυάγιο συνέβη τὴν ὥρα ἀκριβῶς, πού τόσο ἀνήσυχη, προσευχόταν γονατιστή. Καὶ τὴν ἴδια ὥρα, πάλι, ὁ σύζυγός της παλεύοντας μὲ τὰ ἄγρια κύματα—γιατί στὶς βάρκες εἶχαν βάλει τὰ γυναικόπαιδα—παρακαλοῦσε ἀδιάκοπα, μήπως ἦταν δυνατὸν νὰ ἐμῆθαινε, μὲ κάποιο τρόπο, ἡ γυναῖκα του, γιὰ τὴν ἀγωνία του.

Ἐνῶ, ὁμως, ἐβούλιαζε στὴν παγωμένη θάλασσα, ἔξαφνα, αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸ του δυναμομένο καὶ ἀνέθηκε πάλι στὴν ἐπιφάνεια. Κολυμπώντας ἐπλησίασε μιὰ βάρκα ναυαγῶν, πού μὲ κόπο τὸν ἐπῆραν

σοι ἔκτισαν τὰ ἄλλα ρημοκλήσια, νὰ ὑπελόγιζαν ἄρα γε πόσον εὐεργετικοὶ θὰ εἶναι εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν.»

Μὲ τὴν καλλιέργειαν τοῦ χριστιανικοῦ χρονογραφήματος ὁ Φαραζουλῆς κατατάσσεται, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κινήματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Εἶναι, ἴσως, διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅ,τι ὁ Pierre L' Ermite διὰ τὰ γαλλικὰ χριστιανικὰ γράμματα τῶν τελευταίων δεκαετιῶν. Ἡ συμβολὴ του, μικρὰ εἰς ὄγκον, δὲν εἶναι καθόλου μικρὰ εἰς ποιότη-

τα. Ἡ προσφορὰ του εἰς τὴν νεοελληνικὴν τέχνην καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν τῆς δεκαετίας 1911-1920 εἶναι μιὰ «πνοὴ αὔρας λεπτῆς» πού ἔγινε ἰδιαιτέρως αἰσθητὴ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ δροσίζῃ καὶ νὰ ἀπαλύνῃ μέχρι σήμερον. Εἶναι ἡ πνοὴ μιᾶς ἁγίας ὄντως ψυχῆς, πού ἠσθάνετο βαθεῖα τὸν ἄνθρωπον, διότι εἶχε γνωρίσει καλὰ τὸν Θεόν. Καὶ δι' αὐτὸ ἐμπνέει, παρηγορεῖ, διδάσκει, ξεκουράζει. Εἶναι μάθημα πολιτισμοῦ, ἀρετῆς καὶ εὐθυκροσίας, ὅπως εἶχεν εἶπει εἰς μιαν παρομοίαν περιπτώσιν ὁ Π. Νιρβάνας.

μαζύ τους. Λίγο ἀργότερα, τοὺς παρέλαβε ὄλους σώους, ἕνα ναυαγσοστικόν, τὴν ὥρα περίπου ὅπου ἡ σύζυγός του σηκωνόταν ἀπὸ τὴν προσευχὴ τῆς, εἰρηνικὴ πιά.

★

«Ένας κύριος εἶχε ἐργασθῆ ἐπὶ δεκαετιάν ὡς ὑποδιευθυντῆς μιᾶς εταιρίας, ὅταν ὁ διευθυντῆς ἀπέθανε. Ἔτσι αὐτὸς ἐθεώρησε, ὅτι θὰ ἦταν ὁ φυσικὸς διάδοχος. Ἐν τούτοις ἐπροτιμήθη κάποιος ἄλλος. Παρ' ὄλον τοῦτο, ὁ ἀποτυχὼν ἐφάρθη μὲ πολλὴν εὐγένεια στὸν νέο του προϊστάμενο, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ ἰσχυράσει μέσα του. Αἰσθανόταν πικρία, ὑπέφερε...

Μία μέρα πῆρε στὰ χέρια του τὸ κείμενο μιᾶς παλαιᾶς προσευχῆς: «...Δόσε, Κύριέ μου, ὥστε οἱ θλίψεις ποὺ μοῦ συμβαίνουν νὰ μὲ μαλακώσουν ἀντὶ νὰ μὲ πικραίνουν. Νὰ μὲ κάνουν ὑπομονητικώτερο χωρὶς νὰ μὲ ἐρεθίζουν. Πιὸ μεγάλοκαρδο, πιὸ συγχωρητικόν, ὄχι στενόχωρο, ἀλαζονικόν, δύσκολον.

Τὴν ἐπομένη, μπαίνοντας στὸ γραφεῖο, ἐχαίρετῆσε τὸν διευθυντὴ μὲ ἕνα αὐθόρμητο «γεια σου Γιάννη!», καὶ τόσο ἐγκάρδια, ὥστε ἐκεῖνος ἐξαφνιάστηκε, καὶ τοῦ ἀπήντησε στὸ ἴδιο οἰκεῖο ὄφρος: «Καλῶς τον! Ἔρχεσαι, σὲ παρακαλῶ, ἀπ' ἐδῶ; Χρειαζομαὶ πολὺ τὴν γνώμη σου».

Ἡ εἰρήνη ποὺ ἐβασίλευσε στὶς σχέσεις τους ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ, ἦταν τόσο μεγάλη, ὅσο καὶ ἡ ἠρεμία ποὺ ἔκτοτε ἔμεινε στὴν ψυχὴ τοῦ ὑποδιευθυντοῦ.

Ἀλήθεια! Τὶς στιγμὲς ποὺ αἰσθάνεται κανεὶς τὸν ἑαυτό του ἀνήσυχο, ἐκδικητικόν, ζηλιάρη, ἀνίκανο νὰ σκεφθῆ ἢ νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀν—ἀντὶ νὰ ἐκδαπανᾶται, ἀναμασῶντας χωρὶς ἀποτέλεσμα, τὴν πικρία του—ἀν ὄλες αὐτὲς τὶς δυσκολίες του τὶς κάμῃ θέμα προσευχῆς... πόσα θὰ εἶχε νὰ κερδίσῃ!

Μὲ τὴν προσευχὴ, μᾶς λέει ὁ μεγάλος Καρρέλ, «σιγὰ-σιγὰ ἀναπτύσσεται ἕνας ἐσωτερικὸς κατευνασμός, μία ἁρμονία τῶν

νευρικῶν καὶ ἠθικῶν λειτουργιῶν... Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι αὐτή, ἀκόμη καὶ οἱ ἀγράμματοι, οἱ καθυστερημένοι, οἱ ἀδύνατοι, χρησιμοποιοῦν καλύτερα τὶς διανοητικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τους. Ἡ προσευχὴ ὑψώνει τοὺς ἀνθρώπους πάρα πάνω ἀπὸ τὴν στάθμη ποὺ τοὺς ἔδωσε ἡ ἀνατροφὴ ἢ ἡ κληρονομικότης... Ὅλα αὐτὰ μᾶς εἰσάγουν σὲ ἕνα κόσμον καινούργιον, τῆς προσευχῆς δηλαδή, ποὺ ἡ ἐξερευνησίς του δὲν ἔχει ἀκόμη ἀρχίσει, καὶ ποὺ ὅταν γίνῃ θὰ εἶναι πλουσία σὲ ἐκπλήξις».

Καὶ ὁ Bounds, στὸ περίφημον βιβλίον του «Ἡ δύναμις διὰ τῆς προσευχῆς» (*), ἀναπτύσσει τόσο ὠραῖα ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι μία ἐργασία, καὶ μάλιστα ἐργασία σοβαρῆ: «Ἡ ἐπιμονὴ εἶναι ἀπὸ τὰ οὐσιώδη τῆς ἐπιτυχοῦς προσευχῆς. Δὲν ἐννοοῦμε μὲ αὐτὸ ὅτι ἡ ἀξία τῆς προσευχῆς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκτιμηθῆ μὲ τὸ ρολοῖ. Ἐπιμονὴ σημαίνει ὄχι νυσταγμό, ἀλλὰ τὴν προσευχὴ ὡς ἐργασία.

Ἡ προσευχὴ δίνει ἔννοια, φέρνει σοφία, εὐρύνει καὶ δυναμώνει τὴν διάνοια. Τὸ ταμειὸν (τῆς προσευχῆς) εἶναι τέλειος διδάσκαλος καὶ σχολεῖον. Εἰς τὴν προσευχὴν ὄχι μόνον λαμπρύνεται καὶ διασαφηνίζεται ἡ σκέψις, ἀλλὰ καὶ γεννᾶται».

Ἄλλως τε, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δὲν ἐζητοῦσε ἀπὸ τοὺς χριστιανούς νὰ «συναγωνισθῶν» μαζύ του στὶς προσευχάς του; Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος δὲν «διενυκτέρευε» εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν Του μὲ τὸν Θεόν;

Καὶ μήπως δὲν τὸ βλέπομε καὶ στὴ ζωῆ; Ὅλοι οἱ ἀληθινὰ προσευχόμενοι ἄνθρωποι εἶναι καὶ ἀληθινοὶ ἄνθρωποι στὴν πλήρη, στὴν μεγάλη ἔννοια τοῦ ὄρου.

Δ. Α.

(*) Ἔχει ἐκδοθῆ στὴν Ἑλληνικὴ σὲ μετάφρασιν μὲ εἰσαγωγὴν τοῦ νῦν Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Μιχαήλ. Ἐπάνω στὸ θέμα βλ. ἀκόμη Δ. Πυργιωτῆ: «Ὁ Καρρέλ μιᾶ γιὰ τὴν προσευχὴ», Ἀκτῖνες 1947, σελ. 494.

ΜΙΑ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΙΣ ΙΝΔΙΕΣ

Αυτές τις ημέρες έφθασε στά γραφεία των «'Ακτινών» ένα ιδιαίτερα περιποιημένο δέμα, πού εφαινότο νά προέρχεται από γυναικεία χέρια.

Πραγματικά, άποστολεύς του ήτο από τις μακρινές 'Ινδίες, ή «Society of Catholic Medical Missionaries», ή 'Εταιρία των καθολικῶν Ιατρικῶν Ιεραποστολῶν, πού τήν άπαρτίζουν μόνον γυναίκες!

Καθώς τό δέμα άνοίχθηκε καί ένα-ένα άρχισαν νά βγαίνουν από μέσα, βιβλία πλούσια εικονογραφημένα, διάφορα έντυπα καί περιοδικά, άπεκαλύφθη μία σελίς πραγματικού χριστιανικού πολιτισμοῦ, άληθινή εύλογία τοῦ οὐρανοῦ γιά τις φτωχές γυναίκες τῶν 'Ινδιῶν. Πρόκειται γιά μία έργασία τόσο πολύπλευρη καί σπουδαία, ὥστε δέν είναι εύκολο νά δώσωμε έδῶ οὔτε μία στοιχειώδη ιδέα τοῦ πλάτους αλλά καί τοῦ βάθους τής έκπολιτιστικῆς αὐτῆς προσπάθειας. Τῆς χαράς καί τῆς παρηγορίας αλλά καί τῆς χριστιανικῆς έλπίδος πού σκορπίζει ή Ιεραποστολή καί πού παρουσιάζεται ανάγλυφη στις περιγραφές καί τις φωτογραφίες τῶν έντύπων τῆς.

Μερικοί άριθμοί—παρ' ὄλον πού συνήθως είναι τό άκαταλληλότερο μέσον γιά νά παρουσιάση κανείς μία έργασία βάθους—θά ήμποροῦσαν μολοντοῦτο στην περίπτωση τῆς κινήσεως αὐτῆς κάτι νά σημάνουν γιά τήν πνευματική δύναμη πού τήν ένέπνευσε καί τήν κινεῖ—τόσο είναι έπιβλητικοί. Λοιπόν: Πρῶτα-πρῶτα πενήντα τέλεια νοσοκομεία! "Οχι ένα, δύο, πέντε, αλλά πενήντα ὀλόκληρα νοσοκομεία, καρπός μιάς καθαρά γυναικείας κινήσεως! (Τώρα κτίζεται ένα καινούργιο στό Rawalpindi με 350 κρεβάτια). Μόνον σ' ένα χρόνο, τό 1944 ένοσηλεύθησαν στά νοσοκομεία αὐτά 2.484 άσθενείς καί στά έξωτερικά Ιατρεία 34.396. "Εγιναν 142 μεγάλες έγχειρήσεις, 1063 μικρότερες, 683 τοκετοί, 2.481 έπισκέψεις στά σπίτια

(με βάρκα πολλές φορές) χωρίς νά ὀπολογίσωμε τοῦς παιδικούς σταθμούς καί τά λεπροκομεία. 'Ως τό 1944 έξεπαιδεύθησαν 7.000 νοσοκόμοι από τις ὀποίες πολλές γιά νά αναλάβουν άλλα έξωτερικά Ιατρεία, καί πολλές μαίες.

Στις φωτογραφίες φαίνονται στρατός ὀλόκληρος οἱ γυναίκες Ιεραπόστολοι πού τά φροντίζουν ὄλα αὐτά. Καί πλήθος άτελειωτο εκείνοι πού δοκιμάζουν τά αγαθά τῆς μεγάλης αὐτῆς έργασίας: Σειρά τά μελαμπά νεογέννητα παιδάκια στά κατακάθαρα κρεββατάκια τους, ή ένῶ παίρνουν τό μπάνιο τους.

Πολυάριθμες νέες μητέρες στην θαλαπή τῶν νοσοκομείων αὐτῶν, μαζί με τήν Ιατρική περίθαλψη παίρνουν καί μαθήματα οἰκοκυρικῆς καί πρό πάντων... έποπτική διδασκαλία τοῦ «μακάριον έστι διδόναι μάλλον ή λαμβάνειν», καθώς βλέπουν τά εύτυχημένα πρόσωπα τῶν μοναχῶν πού δέν ζαποσταίνουν ὄλη μέρα δουλεύοντας γι' αὐτές μακριά από τήν πατρίδα τους. "Αλλο ζήτημα ὄτι τό πρόγραμμα τῆς Ιεραποστολῆς έχει προβλέψει καί γιά τῶν «άδελφῶν» τήν ψυχαγωγία. Σε μία φωτογραφία λ.χ. φαίνονται νά παίζουν βόλλεϋ μπάλλ με ὄλη τήν στολή τους, ένῶ ἄλλοῦ μᾶς παρουσιάζονται συγκεντρωμένες γιά νά πάρουν τήν δύναμη γιά τή δουλειά τῆς ἡμέρας καί γιά ὄλο τῶν άγῶνα τους, στην ὄρα τῆς κοινῆς προσευχῆς.

"Υπάρχει καί τό σχετικό έντυπον ὄργανο τῆς κινήσεως, τό περιοδικό «The Medical Missionary» «'Η Ιατρική Ιεραποστολή», πού είναι πραγματικά ένα καύχημα γιά τόν ὀγιή φεμινισμό, δηλαδή τόν φεμινισμό τόν χριστιανικό.

"Αναδίδεται άπ' αὐτό ένα άρωμα άνωτερότητος πνευματικῆς, άρωμα Χριστιανισμοῦ άληθινοῦ, καθώς τόσο πρόθυμα παρουσιάζει καί τήν έργασία τῶν άλλων, τῶν διαμαρτυρομένων Ιεραποστολῶν εκεί. (Δέν πρέπει νά θεωρηθῆ αὐτό σάν σημεῖο τῶν

καιρῶν, ὅτι γλυκοχαράζει ἡ ἡμέρα ὅπου οἱ χριστιανοὶ θὰ «ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐνότης ὑπάρχει καὶ ὅπου ἡ κλησις τῆς ἀγάπης ἔρχεται στὴν πρώτη γραμμῆ;») "Ἐτσι μαθαίνομε ὅτι καὶ οἱ δύο ἱεραποστολές μαζί, ἔχουν ἰδρύσει περισσότερα ἀπὸ 6.500 νοσοκομεία καὶ ἰατρεία.

Δὲν εἶπαμε ὁμως ἀκόμη τίποτε γιὰ τὴν ἱστορία ὅλης αὐτῆς τῆς ἐργασίας. Τὸ 1904 ἡ Ἄγγλις ἰατρός Ἄγνη Μάκ Λάρεν (Mc Laren) ἐσκέφθη νὰ βοηθήσῃ τίς γυναῖκες τῶν Ἰνδιῶν, πού, ὅπως ἐμάθαινε, ζοῦσαν τόσο βαρεῖα ζωὴ! Στὶς πλούσιες Ἰνδίες μὲ τὸν ἀρχαιότατο πολιτισμὸ, πλήθη κόσμου ὑποφέρουν. Ζοῦν μόνον 27 χρόνια, κατὰ μέσον ὄρον, καὶ ἀπὸ τὰ παιδάκια, μόλις τὰ μισὰ φθάνουν τὰ δέκα χρόνια. Βαρεῖες ἐνδημικὲς ἀρρώστειες μαστίζουσι τὸν τόπο. Ἀπὸ ὅλον ὁμως τὸν πληθυσμὸ οἱ γυναῖκες ὑποφέρουν περισσότερο.

Ἡ Δρ Μάκ Λάρεν ἔμαθε ἀκόμη ὅτι τίς γυναῖκες αὐτές, δὲν ἔμπορεῖ νὰ τίς βοηθήσῃ κανεὶς γιατρός, γιατί ἀπλούστατα αὐτές πού ἀνήκουν στὴν μοαμεθανικὴ θρησκεία—καὶ εἶναι οἱ περισσότερες—δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τίς ἰδῇ κανένας ἄνδρας ἐκτός ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τους. Εἶναι ὑποχρεωμένες νὰ φοροῦν τὸ «πουντάχ», δηλαδή ἕνα κάλυμμα πού θυμίζει σκάφανδρο καὶ πού τίς ἀποξενώνει ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ τὸ φῶς—σὲ μία χώρα πού καίγεται ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ζῶντας ὅλη μέρα στὸ θάθος τῶν χαμόσπιτῶν τους πού ἀερίζονται μόνον ἀπὸ μία στενὴ πορτοῦλα, πέφτουν θύματα τῆς φυματιώσεως καὶ ὀστεομαλακίας. Καί, ὅπως πανδρεοῦνται ἀπίστευτα ἐνωρίς καὶ γίνονται μητέρες ἀπὸ τὴν παιδικὴ τους ἀκόμη ἡλικία, χωρὶς, ἐννοεῖται, καμία ἰατρικὴ περίθαλψη, πεθαίνουν τόσο γρήγορα, ὥστε οἱ γυναῖκες ἐκεῖ εἶναι λιγώτερες ἀπὸ τοὺς ἄνδρες κατὰ 10.000.000.

Πῶς θὰ ἔμποροῦσε ἡ Δρ Μάκ Λάρεν ν' ἀνταποκριθῇ στὴν τόση δυστυχία τῆς ἀπέραντης αὐτῆς χώρας; Τὰ πρόσωπα πού θὰ ἔμποροῦσαν νὰ τὴν βοηθήσουν ἔπρεπε νὰ εἶναι γυναῖκες, νὰ εἶναι συγχρόνως ἰατροὶ καὶ νὰ δέχωνται νὰ ταξειδέψουν καὶ νὰ ζήσουν σὲ μία τόσο μακρυνὴ χώρα.

Ποῦ θὰ εὑρίσκε τέτοιους συνεργάτες καὶ τόσο πολλοὺς ὄσους οἱ ἀνάγκες ἐπέβαλλαν; Γιατί ὑπῆρχαν βέβαια οἱ ἱεραποστολές τῶν διαμαρτυρομένων, ἀλλὰ οἱ ἀνάγκες ἔμεναν πάντα τεράστιες καὶ πάντα ἐπιτακτικές.

Τέσσερις φορές ἐπῆγε στὴ Ρώμη μόνη της, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐνίσχυσι πού ἐχρειάζετο. Ὡσπου τὸ 1911, σὲ ἡλικία 75 ἐτῶν, ἔμποροῦσε πιά νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἐπίπονο ταξεῖδι ὡς τὰς Ἰνδίας, γιὰ νὰ ἐπιβλέψῃ ἀπὸ κοντὰ τὴ νέα ἐργασία, στὰ πρῶτα της βήματα. Ὡστόσο οἱ γυναῖκες ἰατροὶ-ἱεραπόστολοι δὲν εἶχαν βρεθῆ ἀκόμη. Ἐχρειάσθη καὶ πέμπτο ταξεῖδι στὴν Ρώμη. Καὶ ὁμως ἡ Δρ Μάκ Λάρεν ἐνῶ ἠγωνίζετο μὲ ὅλες τίς τελευταῖες δυνάμεις τῆς ζωῆς της, δὲν ἐγόγγυζε. "Ἄφινε τὰ ὑπόλοιπα στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ πράγματι λίγο πρὶν πεθάνῃ, τῆς ἔστειλε ὁ Θεὸς ἐκείνην πού θὰ συνέχιζε τὸ ἔργο της: Τὴν αὐστριακὴ Ἄννα Ντέγκελ (Dengel) πού ἐσπούδασε ἰατρικὴ γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ καὶ τὸ 1920 πῆγε καὶ αὐτὴ στὰς Ἰνδίας καὶ ἀνέλαβε τὴν εὐθύνη ὀλόκληρης τῆς ἱεραποστολῆς. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Δρ Μάκ Λάρεν εἶχε πεθάνει τὸ 1913, χωρὶς νὰ δῇ τοὺς καρπούς τῶν μόχθων της. Τοὺς ἀπελάμβαναν ὁμως οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ τῆς Josephine (τῶν Ἰνδιῶν), σὰν ἀπάντησι τῶν ἐπιμόνων καὶ πολυετῶν προσευχῶν τους!

Ἐπὶ τέλος ἡ νέα ἱεραποστολὴ εἶχε πάρει τὸν δρόμο της, ἀλλὰ τὰ ἐμπόδια πού συναντοῦσε ἦσαν πάντοτε μεγάλα, ἀνυπέβλητα πολλές φορές. Κάθε εἶδους δυσκολίες παρουσιάζοντο. Δυσκολίες ἀπὸ τὸ κλίμα, ἀπὸ τίς προλήψεις, ἀπὸ τὴν γλῶσσα μὲ τίς ποικιλίες τῶν τοπικῶν διαλέκτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν δυσπιστίαν τῶν πληθυσμῶν γιὰ τοὺς ξένους καὶ τὴν θεραπεία τῶν ἐπιστημονικῆ, τὰ φάρμακά τους καὶ ἰδίως τίς ἐγχειρήσεις (πού τίς ἔλεγαν, «κόψιμο καὶ ράφιμο»), ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία καὶ γιὰ τίς στοιχειωδέστερες προφυλάξεις, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἀρρώστειες ἐνδημικές. Ἄλλὰ μὲ τὴν αὐταπάρνησι τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου, πού ἔχει γιὰ ἔμβλημά της, ὑπερνίκησε ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ, σήμερ, τὰ ἀποτελέσματα πού εἶδαμε.

★

Μία νίκη τοῦ φεμινισμοῦ, τοῦ ὑγιοῦς δὲ μὴ φεμινισμοῦ, εἶναι ὅλη αὐτὴ ἡ ἐργασία τῆς «Mission for Samaritans». Γυναῖκες ἀγωνίσθηκαν γιὰ νὰ μεταδώσουν τὸν ἀληθινὸ πολιτισμὸ—τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Χριστοῦ—στὸν γυναικεῖο κόσμον μιᾶς ἄλλης χώρας.

Ἡ νίκη αὐτὴ εἶναι ἀκόμη καὶ μία νέα νίκη τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Καὶ ἀξίζει νὰ ἐπιστήσωμε γιὰ λίγο τὴν προσοχή μας στὴν προσωπικότητα τῆς ἀγωνιστρίδας αὐτῆς ἱατροῦ.

Ἡ ἀνάδειξις τῆς Δρος Μάκ Λάρεν σὲ τέτοια ἡρωίδα, δὲν ἦτο βέβαια ζήτημα μιᾶς ἡμέρας. Ὅλη ἡ ζωὴ τῆς εἶχε περάσει σὲ ἀγῶνες γιὰ παρόμοιους σκοποὺς.

Παιδί μιᾶς εὐπορῆς οικογενείας, θρέμμα τῆς Βικτωριανῆς ἐποχῆς τῆς Βίβλου, ἀπὸ μικρὸ κοριτσάκι ἀκόμη, εἶχε ὀργανώσει μόνη τῆς Κατηχητικὸ γιὰ τὰ ἄπορα παιδάκια τῆς περιφερείας τῆς. Ἀργότερα ἐργάσθηκε στὴν φεμινιστικὴ κίνησι τῆς Ἀγγλίας γιὰ τὴν ἐξόψωσι καὶ τὴν διαπαιδαγώγησι τῆς γυναίκας. Καὶ σιγά-σιγά ἐστράφη στὴν ἀνακούφισι τῆς δυστυχίας τῶν παραστρατημένων γυναικῶν. Ἰδρυσεν γι' αὐτὲς ἕνα ἄσυλον ὅπου τὶς καθωδηγοῦσε καὶ τὶς ἐδίδασκε μία ἐντιμὴ ἐργασία καὶ πρὸς χάριν τοὺς ἀπεφάσισε νὰ σπουδάσῃ ἱατρικῆ, στὰ 38 τῆς χρόνια, παρ' ὅλο πὺ τότε στὴν Ἀγγλίαν δὲν ἐπετρέποντο ἀκόμη τέτοιες σπουδὲς στὶς γυναῖκες.

Ἐπάνω σ' αὐτὴν τὴν δρᾶσι τῆς ἐγεννήθηκε ἡ ἐπιθυμία νὰ βοηθήσῃ, μὲ τὸν τρόπο πὺ τότε τὶς ἐδοῦθη, τὶς γυναῖκες τῶν Ἰνδιῶν. Καὶ ἡ βοήθειά τῆς ἦταν γνήσια, ὅπως μᾶς λέει ἡ Δρ Ἄννα Ντένγκελ στὸ βιβλίον τῆς «Ἱεραποστολὴ γιὰ καλοὺς Σαμαρείτας» (Mission for Samaritans). Ἐνῶ δηλαδὴ ἡ Δρ Μάκ Λάρεν ἠγωνίζετο, ὅπως εἶδαμε, νὰ δώσῃ ὕλικὴ βοήθεια, νὰ βρῆ γυναῖκες ἱατροὺς καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὴν τὸση δυστυχίαν τῶν γυναικῶν τῶν Ἰνδιῶν, δὲν ἀπερροφήθη σὲ βαθμὸ ὥστε νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἡ τραγικὴ αὐτὴ δυστυχία πὺ συναντοῦσε ἐχρειάζετο βαθύτερη θεραπεία, πὺ μόνον ἡ γνωριμία τῆς ζωῆς τοῦ Εὐαγγελίου ἠμποροῦσε νὰ δώσῃ.

Εἶναι ἄλλωστε πείρα ὄλων τῶν ἱεραποστολῶν, μαθαίνομε ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ τῆς Δρος Ντένγκελ, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ζωῆς τοῦ Εὐαγγελίου ἀνυψώνει καὶ τὸ ἐπίπεδον τῆς ὑγείας. Ἐνῶ ἀντιθέτως, ἀποστολὲς Εὐρωπαίων πὺ περιορίσθηκαν μόνον σ' ἕνα ἐξωτερικὸ πολιτισμὸ, οὔτε τὴν ὑγείαν, οὔτε τὰ ἦθη ἐβελτίωσαν. Οἱ Ἑσκιμῶσι, λ.χ., ἀφοῦ ἐπῆραν τὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον ζωῆς ἀπὸ τοὺς ἐξερευνητὰς καὶ ἄφησαν τὴν πλοῦσιαν σὲ βιταμίνες διαίτα καὶ τὸ ντύσιμον πὺ ἀπαιτοῦσε τὸ κλίμα τους, θερίζονται ἀπὸ τὴν φυματίωσι πὺ πρωτῆτερα οὔτε τὴν ἡξεραν κάν. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἱεραποστολῆς οἱ ἴδιες ὅπου ἠσκήσαν τὴν φιλανθρωπίαν, ἀφίνοντας σὲ δευτέρῃ θέσι τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, οὔτε ἀληθινὴ φιλανθρωπίαν ἔκαμαν, οὔτε γνήσιους χριστιανούς.

Ἀνεφέραμε παραπάνω τὸ βιβλίον τῆς Δρος Ντένγκελ. Ἀξίζει νὰ ἐξάρωμε τὴν ἱστορικὴν τοῦ ἐνημέρωσι, τὴν ἐπιστημονικὴν θεώρησι τοῦ θέματος, τὴν πλοῦσιαν βιβλιογραφίαν ἀλλὰ καὶ τὸ φιλοσοφικὸν βάθος καὶ τὴν φρεσκάδα τοῦ ὕφους, ἐπάνω δὲ ἀπ' ὅλα τὸ χριστιανικὸν τοῦ ἄρωμα. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐπιφυλάσσει καὶ μία ἰδιαίτερη ἱκανοποίησι γιὰ μᾶς τοὺς Ἑλληνας Ὀρθόδοξους, μὲ τὴν ἀναγνώρισι πὺ κάνει, γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθοδοξίαν ὅτι εἶναι ἡ μητέρα κάθε τέτοιας προσπαθείας.

Γυρίζοντας πίσω στὶς πρώτες ἡμέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀναφέρει μὲ ἰδιαίτερον σεβασμὸ πὺς ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀκόμη χρόνους τὰ σπίτια τῶν ἐπισκόπων ἐχρησίμευαν γιὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀρρώστων. Μιᾶ κατόπιν γιὰ τὶς «διακόνισσες»⁽¹⁾, πὺ ἐπεσκέπτοντο τοὺς ἀσθενεῖς στὰ σπίτια τους καὶ ἦσαν οἱ πρόδρομοι τῶν σημερινῶν «ἐπισκεπτριῶν ἀδελφῶν», καὶ ἱστορεῖ ὅτι ἀργότερα, μόλις βγῆκαν ἀπὸ τὶς κατακόμβες τους οἱ καταδιωγμένοι χριστιανοί, πρώτη τους φροντίδα εἶχαν νὰ ἱδρῶσον νοσοκομεῖα—μικρὰ στὴν ἀρχή, γιὰ τὴν μέριμναν τῶν πτωχῶν τὴν εἶχαν οἱ πλοῦσιοι—κι' ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ὁ Μ.

(1) Βλ. καὶ τὸ σχετικὸν ἄρθρον τῆς Φοίβης Στεφανάνα, «Ἀκτίνες» 1946, σελ. 278.

Κωνσταντίνος και η Άγ. Έλένη έφρόντισαν, ώπου έγινε η περίφημη «Βασιλειάς» του Μ. Βασιλείου, της όποιας μάλιστα τά ιδρύματα αναφέρει η συγγραφέως με τά έλληνικά τους όνόματα. "Έτσι διαθάζομε με εύχαρίστησι: «Nosocomia, orphanotrophia, ptochia».

Τό δμορφο δέμα της «Society of Catholic Medical Missionaries» μās ξαναφέρνει στο φλέγον ζήτημα της ήμέρας: Στην έπείγουσα ανάγκη νά εμφανισθί ό «έμπρακτος Χριστιανισμός» (2) γιά νά έκτοπίση, αντίστοιχος, τό «κατηγορώ τούς χριστιανούς» (3). Καί μās έδειξε, άλλη μία φορά, σέ πόσο μεγάλο μέρος της ή σχετική προσπάθεια είναι της άρμοδιότητος της γυναικείας. "Έδειξε πόση δύναμι διαθέτει ή γυνάικα, όταν ξέρη πού νά την χρησιμοποιήση, ώστε νά μεταθάλη ήθη πού αίώνες δλόκληροι τά είχαν επιθάλει και πού κανέννας νόμος δέν θά ήμπορούσε νά τή επηρεάση τόσο γρήγορα. Κάτι ξέρομε, άλλωστε, κι' έμείς από όσα επέτυχε ή γυναικεία δράσις στο δικό μας τόπο. "Άς θυμηθούμε τό πιό πρόσφατο, μόνο, παράδειγμα, τις παιδοπόλεις μας και τις αδελφές νοσοκόμους.

"Άλλωστε οι πληγές πού έσκαψε ή και απέκάλυψε ό πόλεμος τών ήμερών μας δείχνουν καθαρά πού πρέπει νά στραφή ή φεμινιστική μας προσπάθεια. Πίσω από τις λαμπρές έπιτυχίες του Πολιτισμού μας, πόσος πόνος, πόσες φτωχογειτονίες, αλλά και πόσο ψυχικό μαράζωμα πρό πάντων. Πόση άδιαφορία γιά την καλλιέργεια του ψυχικού κόσμου της γυναικας, πού συχνότατα είναι ή αίτια και όλων τών άλλων δεινών. "Άλλά και πόση προσφυγιά και πόσα όρφανά!

"Όλες μας έχομε καθήκον νά εργασθούμε γι' αυτά. "Άλλοιώς τό μίσος θά μπη και πάλι στη μέση και θά γκρεμίζει αδιάκοπα ό,τι θά χιζεται στα διαλείμματα της ειρήνης. "Γιατί όπου λείπει ή αγάπη—ή φύσις μισεί τό κενόν—έκει θά έλθη τό μίσος. Καί όποιος βλέπει, όποιος συνηθισι νά βλέπη, τό έγκλημα πού λέγεται έλλειψις αγάπης, συνηθίζει έπειτα—έτσι είναι ό άνθρωπος—νά μήν τρομάξη και τόσο όταν βλέπη τό έγκλημα πού γίνεται με τό κονσερβοκοϋτι ή με την νάρκη (4).

Και, πόσο ανεβαίνει ή γυνάικα, με ένα τέτοιο, σωστό, χριστιανικό φεμινισμό!

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΑΚΥΛΑ

(2) «Άκτινες» τ. 1947, σελ. 193-196.

(3) «Άκτινες» τ. 1947, σελ. 241, 489.

(4) Π. Μελλίη: Γιά μιá καινούργια Έλλάδα τ. 1949, σελ. 152-153.

'' Α Δ Ο Ξ Η Ε Π Ο Χ Η ,

Μιά ώρα Κύριε, μιá μέρα, δίχως Σένα είναι μιá κρύα πεθαμένη εποχή μέσα σέ δάκρυα, πού πήγαν στα χαμένα, ή σέ χαρές, πού συνεπήρε μιá βροχή.

Μιά ώρα ακόμα μακριά Σου Κύριε, [μοιάζει
σαν μιá νεκρή του φθινοπώρου αύγή,
σαν χώρα πού τη δέρνει τό χαλάζι
Κι' άργοπεθαίνει στοϋ θανάτου τη σιγή!...

Μιά ώρα Κύριε, μιá μέρα δίχως Σένα είναι ένας χειμώνας φοβερός πάνω σέ στήθη πού πονούν άρρωστημένα, εν' ένας άδοξα χαμένος μας καιρός!...

"Έννοια Σου, κι' έμαθα πιά τώρα τί γυ- [ρεύω.
—Μόνο με τη δική Σου συντροφιά
μπορώ αδιάκοπα τις ώρες νά παλεύω
π' έρχοντ' από τών τάφων τη νυχτιά!...

ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΒΥΣΗΣ

Ο "ΚΟΚΙ", ΤΟ ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟΝ

"Ας παρακολουθήσωμε σήμερα διεθνές θέατρο, στο Νητρώιτ της 'Αμερικής.

Τὸ σκηνικὸ παριστάνει ἓνα δωμάτιο (γραφεῖο—σαλόνι) σὲ κάποιον 21ο ὄροφο. Στ' ἀριστερὰ ἓνα γραφεῖο. Κοντὰ του ἔνα τραπεζάκι μὲ τρεῖς πολυθρόνες. Στὸ βάθος πλατὺ παράθυρο μὲ μονοκόμματο τζάμι. Διακρίνονται ἀπὸ ἐκεῖ οἱ οὐρανοξύστες καὶ τὰ φουγάρα τῆς γειτονιάς. Πάνω ἀπὸ τὸ γραφεῖο ἡ ἔλαιογραφία ἑνὸς παπαγάλου (προφίλ) σὲ ὑπερφυσικὸ μέγεθος. Πλάϊ στὴν πολυθρόνα πού βρῖσκεται πρὸς τὸ μέσον τοῦ δωματίου, ἐπάνω σὲ ἓνα μεταλλικὸ γυαλιστερὸ ἱκρίωμα σὲ σχῆμα ταῦ, γαντζωμένος, ἀκούνητος καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἐλαφρὰ γυρτὸ στὸ πλάϊ, στέκει ὁ «Κόκι» (ἄς ποῦμε ἔτσι τὸν συνηθισμένον «Κοκὸ» μὰ καὶ εἴμαστε στὸ Νητρώιτ). Εἶναι ὁ παπαγάλος τῆς ἔλαιογραφίας τῶν 52 χρόνων πού ἐκύρτωσαν... τὸ ράμφος του καὶ κυττάζει τὰ ὑπόλοιπα τρία πρόσωπα τῆς σκηνῆς. Δηλαδή: Τὸν κύριό του Ζῶρξ Μπλέρ (ἓνας κύριος ἡλικιωμένος, ἀσπρομάλλης) πού κάθεται στὴν πολυθρόνα, κοντὰ στὸν παπαγάλο. Τὸν συμβολαιογράφον (γράφει καθισμένος πίσω ἀπὸ τὸ γραφεῖο) καὶ τοὺς δύο μαρτυρας) κάθονται στὶς δύο πολυθρόνες πού βρῖσκονται κοντὰ στὸ γραφεῖο καὶ ἔχουν τὰ πόδια ἀκουμπισμένα ἀναπαντικὰ στὶς πλησιέστερες ἄκρες τοῦ γραφείου, σύμφωνα μὲ τὰ κάπως πολὺ δημοκρατικὰ «ἔθιμα τοῦ τόπου». Φυσικά, ὅλοι μασοῦν «τσικλετς».

Ὁ Ζῶρξ Μπλέρ καπνίζει τὸ ποῦρο του ἀφηρημένα. Δὲν εἶναι συναισθηματικὸς ἄνθρωπος ἀλλὰ, βρὲ ἀδελφε, τὴ διαθήκη του ὑπαγορεύει, μεταθανάτιες σκέψεις τὸν τριγυρίζουν, πῶς τὰ θέλετε εἶναι συγκινημένος.

Ἡ ὑπαγόρευσις μόλις ἔχει τελειώσει. Ὁ συμβολαιογράφος ἀφήνει τὸ στυλὸ διαρκείας στὴν ἄρη, τραβιέται μὲ τὴν πολυθρόνα του λιγάκι πρὸ πίσω... ἀκουμπᾷ κι' αὐτὸς τὰ πόδια του στὸ γραφεῖο καὶ

ἀρχίζει νὰ διαβάξῃ τὸ κείμενον τῆς διαθήκης «εἰς ἐπήκοον» τοῦ διαθέτου, τῶν μαρτύρων καὶ... τοῦ παπαγάλου. ("Ἄς ὑποθέσωμε ὅτι στὸ Νητρώιτ συντάσσεται μὴ διαθήκη ὅπως καὶ στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸ ἴδιο λεκτικὸ καὶ τοὺς ἴδιους τύπους).

«Ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ συμβολαιογράφου Νητρώιτ κλπ. κλπ. ἐνεφανίσθη ὁ Ζῶρξ Μπλέρ κλπ. κλπ. καὶ μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ συντάξῃ τὰς τελευταίας του θελήσεις. Ἀφοῦ ἐπέισθην ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ ἐκ τῶν βεβαιώσεων τῶν μαρτύρων ὅτι ὁ διαθέτης προτίθεται σοβαρῶς νὰ ρυθμίσῃ τὴν τύχην τῆς περιουσίας του μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ ὅτι ἔχει σῶας τὰς φρένας...».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ παπαγάλος ἐπαυλαϊθάνει εἰρωνικὰ:

—"Ἐχει σῶας τὰς φρένας!...

Ὁ συμβολαιογράφος διακόπτει τὴν ἀνάγνωσι καὶ κυττάζει τὸν παπαγάλο. Μήπως ἡ παρουσία ἑνὸς τόσο ἀκριτομύθου ἀκροατοῦ εἶναι λόγος ἀκυρότητος; Σκέπτονται νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀλλὰ ὁ κ. Μπλέρ δὲν συμφωνεῖ:

—Σὲ τέτοιες στιγμῆς νὰ λείπη ὁ Κόκι! Δὲν πάει...

(Ἡ ἀνάγνωσις ἀπὸ τὸν συμβολαιογράφον συνεχίζεται:)

«Ὁ δὲ διαθέτης ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς: Τὴν περιουσίαν μου ἐκ 40.000 δολλαρίων (Σημ. Οὔτινος, Δηλαδή, παρακαλῶ, ἐξακοσίων ἑκατομμυρίων δραχμῶν) ἀφήνω εἰς τὸν ἀγαπητόν μου παπαγάλο Κόκι, μὲ τὸν ὁποῖον συνῆξῃσα ἀπὸ πεντηκονταετίας ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ καὶ ἀγάπῃ... Ὁ Κόκι ὑπῆρξεν ὁ καλύτερός μου φίλος...».

(Εἶναι φανερὸ πὸς ἡ συγκίνησις τοῦ κ. Μπλέρ ἔχει φθάσει στὸ κατακόρυφο. Τὸ ἀκροατήριον, ἀπὸ λεπτότητα, δείχνει πῶς συμμετέχει κι' αὐτὸ. Ὁ Κόκι κάτι ψιθυρίζει—μὴ βροιά—σὲ ξένη γλῶσσα. Ὁ κ. Μπλέρ τὸν μαλώνει μὲ πραότητα: «Μὴ Κόκι!... Τίποτε ἄλλο νὰ πῆς τώρα». Ὁ Κόκι καταλαβαίνει, σκύβει καὶ τὸν τσιμπᾷ

ἐλαφρὰ στὸ χέρι. Καθένας, βλέπετε, συγκινεῖται κατὰ τὸν δικό του τρόπο). Καὶ ὁ συμβολαιογράφος συνεχίζει:

«Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπέμνησα ἐκ καθήκοντος εἰς τὸν διαθέτην μήπως ἐπιθυμῆι νὰ ἀρήσῃ τι ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν κλπ.κλπ. καὶ ὁ διαθέτης ἐδήλωσεν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πτηνοῦ (οὐ αἱ ἑκατονταεταῖα εὐχεται νὰ εἶναι πολλαί) ἄς περιέρχεται ἢ περιουσία εἰς φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα. Ἐφ' ᾧ συνετάχθη ἢ παροῦσα διαθήκη κλπ. κλπ.»

★

Καὶ τώρα θὰ σκέπτεσθε ὅτι ἡ κωμωδία αὐτὴ εἶναι ἐξεζητημένη φαντασία. Ὅχι. Εἶναι ἡ παρακάτω εἰδησις καὶ τὴν διάβασα στὸ «Δελτίον Εἰδήσεων» τοῦ Ἰφιτουργείου Τύπου καὶ Πληροφοριῶν τῆς 8ης Φεβρουαρίου 1950.

«Τὸ γαλλικὸν πρακτορεῖον εἰδήσεων πληροφορεῖται ἐκ Νήτηροῦτ ὅτι ἕνας παπαγάλος κληρονομεῖ ποσὸν 40.000 δολλαρίων δυνάμει διαθήκης τοῦ κυρίου του Ζώρζ Μπλέρ. Οὗτος εἶχεν εἶπει πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς τοὺς δημοσιογράφους ὅτι τὸ πτηνὸν αὐτὸ ἦτο ὁ καλύτερος φίλος του. Ὁ παπαγάλος εἶναι ἡλικίας 52 ἐτῶν, περιήλθεν δὲ εἰς τὴν οἰκογένειαν Μπλέρ πρὸ πενητηκονταετίας καὶ πλέον. Ἡ διαθήκη τοῦ Μπλέρ προβλέπει ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πτηνοῦ ἢ περιουσία θὰ διανέμεται εἰς φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα.»

★

Στὸ ἴδιο ἀκριβῶς φύλλο διάβασα, λίγο πάρα κάτω, καὶ ἕνα τηλεγράφημα ἀπὸ τὸ Λονδίνον:

«Τηλεγραφοῦν ἐξ Ἀνζέ ὅτι ὁ ἐφημέριος μιᾶς ἐκκλησίας ἐπέστρεψε εἰς τὴν δεσποινίδα ντὲ Ἐρμπράν ἀδάμαντα ἀξίας 700.000 φράγκων, ὁ ὁποῖος προσφάτως τῆς εἶχε κλαπῆ ἀπὸ ἀγνώστους. Ὁ ἱερεὺς, τῆρῶν τὴν ὀφειλομένην μυστικότητα διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κλέπτου, ἐδήλωσεν ὅτι οὗτος μετανοήσας ἐξωμολογήθη ἐπιστρέψας τὸν ἀδάμαντα.»

Δὲν χρειάζεται νὰ ἐπιμείνομε στὴ δεύτερη αὐτῆς σκηνῆ. Δυὸ χιλιάδες χρόνια τώρα ἐπαναλαμβάνεται. Ἀπὸ τὴν ὥρα πού, «εἰς κρανίου τόπον», πρὶν ξεψυχήσῃ, ἕνας κρεμασμένος φωνᾷ: γύρισε τὸ κεφάλι πρὸς τὸν πλανὸς τοῦ Ἀθῶα καὶ τοῦ ψιθύρισε τὸ «μνήσθητί μου», δισεκατομμύρια ψυχές, λίγο-πολύ ἐχθροὶ τῆς κοινωνίας καὶ

τοῦ ἑαυτοῦ των, ἔννοιωσαν τὸν σεισμὸ ἐκείνου πού προκαλεῖ ἡ οὐράνια Αὐθεντία. Γιὰ νὰ σκύβουν ἔπειτα τὸ κεφάλι στὴν ἐπιταγὴ τῆς γιὰ τὴν Δικαιοσύνη καὶ τὴν Ἀγάπη. Ὡπως ἔγινε μὲ τὸν ἀγνωστο κλέφτη τοῦ Ἀνζέ...

★

Δυὸ σκηνές—δύο κόσμοι.

Ἐλάτε ὅμως τώρα νὰ κρυφοκυτάξωμε στὴν πλατεία τοῦ διεθνoῦς αὐτοῦ θεάτρου.. Νά, ἐδῶ, ἀπὸ μιὰ χαραγματιὰ τῆς αὐλαίας, πίσω ἀπὸ τὶς κουρτίνες. Βοηθήστε λίγο μὲ τὴ φαντασία σας. Νά ἴδουμε τοὺς θεατὰς τοῦ παγκοσμίου θεάτρου τῆς ζωῆς, στὰ τελευταῖα ἑκατὸ χρόνια... Τοὺς βλέπετε πῶς κάνουν; Σφουρίγματα, γιοῦχα στὴ χριστιανικὴ λύτρωσι... Τί προῦκα! Δέστε, ἐκεῖ στὴν τρίτη σειρὰ δεξιά, τὸν κύριο μὲ τὴ γενειάδα καὶ τὴ γροπὴ μύτη, αὐτὸν πού ἀνεμίζει ἕνα βιβλίον... Εἶναι ὁ Μάξ Νορντάου μὲ τὰ «κατὰ συνθήκην ψεύδη» του... Πιὸ πίσω, νὰ καὶ ὁ Φόυερμαχ, δεύτερος ἀριστερά... Τὸν βλέπετε; Φωνάζει ὄρθιος... «Ἀρῆστε τα αὐτὰ! ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὅ,τι τρώει...» Καὶ ἄλλοι. Φωνές: «Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη εἶναι καταστροφή γιὰ τὴν κοινωνία... Ἀδυναμία!» Εἶναι ὁ «Ἵπεράνθρωπος»... Καὶ ἄλλοι... καὶ ἄλλοι... σοφοί, «ἔξυπνοί», φίρμες... Καὶ ἄλλοι... καὶ ἄλλοι...

Ποῦ νὰ τολμήσῃ ὁ κλέφτης τοῦ Ἀνζέ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν πνευματικὴ του στρόφη! Οἱ διαρρηκτεῖς ἢ ἡ σοσάιτου τοῦ Ἀνζέ θὰ τὸν ποδοκορτήσουν...

Ἐνῶ γιὰ τὸν παπαγάλο μὲ τὰ ἐξακόσια ἑκατομμύρια... Ἐνα χαμόγελο «κατανοήσεως»:

—Ὁ καλὸς ὁ κύριος Μπλέρ! Ἀλήθεια, λίγο ἐκκεντρικός, ἀλλά...

★

Ἄλλὰ... ἄς κλείσωμε τὴ χαραγματιὰ τῆς αὐλαίας. Ἀκούστε τώρα τὸ σημερινὸ κοινόν... Ξαναμαθαίνομε πότε πρέπει νὰ χειροκροτοῦμε καὶ πότε νὰ ἀποδοκιμάζωμε. Πότε, σὰν ἄνθρωποι μὲ ἀγωγή, νὰ βγάξωμε τὸ καπέλο μας μπροστὰ στὶς ἀξίες πού θεμελιώνουν τοὺς πολιτισμούς. Δόξα σοι ὁ Θεός!

ΜΙΚΡΟ ΕΓΚΩΜΙΟ

Με τί χαρές νά σέ στολίσω,
μέ ποιά διαμάντια τῆς καρδιάς,
καί μ' ἄστρα πόσα νά σέ ντύσω
μιᾶς πανευφρόσυνης βραδυᾶς;

Ἦρθες... Κι' ἐγὼ δειλὰ κοιτοῦσα
ποῦ νά 'βρω δάσος νά ζουφτῶ
πυκνό· φτερά νά φτερουγοῦσα
—καί σ' ὅποια βράχια κι' ἄν πιαστῶ!

Ἦρθες... Κι' ἐνῶ λευκὸ φοροῦσες
τ' ἀνθοστεφάνι τῆς στοργῆς,
κι' ἐνῶ τὸ βάλσαμο μποροῦσες
γοργὰ ν' ἀπλώσης στῆς πληγῆς

μου τίς βαθιές ρίζες, νά φύγω·
πῆγα ἀπ' τῆς χάρις σου τὸ φῶς.
(Νά φύγω!... ὦ, Θεέ μου!...Μὰ ἦταν λίγο
πλαῖ μου νά στέκη ὁ ἀδερφός,

πλαῖ μου καί μέσα μου νά λάμπη
τῆς Πίστης τ' ἄστρο τρυφερά
—κύκνος πού λούζεται στὰ θάμπη
καί στὰ χρυστάλλινα νερά;!...)

Μὰ τὸν ἐνίκησα τὸν τρομό,
τὸν τρομό πού δὲν θά 'ρθῆ πιά!
Καί στὸν καινούργιο βγῆκα δρόμο
μέ τὰ δικά σου τὰ κουπιά,

μέ τὰ δικά σου, Πίστη, δῶρα,
πού μοῦ γειμίζουν τὴν ψυχὴ,
κι' ὄρμη μοιάζω τώρα ὁπώρα
μέσ' στὴ χρυσὴν ἠλιοβροχή!...

Με τί χαρές νά σέ στολίσω,
μέ ποιά διαμάντια τῆς καρδιάς,
καί μ' ἄστρα πόσα νά σέ ντύσω
μιᾶς πανευφρόσυνης βραδιᾶς,

ἐλπίδα ἐσὺ κι' ἀπαντοχὴ μου,
Πίστη, πού μοῦ 'δωσες φτερά
κι' ἔφερες πλούσια στὴ ζωὴ μου
τὴν ἀναστάσιμη χαρά;

Με τί χαρές νά σέ στολίσω;
Ἄλλο δὲν ἔχω: μιὰ ψυχὴ!
Μ' αὐτὴ, δειλὰ θά γονατίσω
κι' ἀπλά θά πῶ μιὰ προσευχή!...

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΙΣ ΗΜΕΡΑΣ ΕΚΛΟΓΩΝ

Τὸ παρὸν τεύχος κυκλοφορεῖ εἰς ἡμέρας ἐκλογῶν. Εἰς τὰ περιεχόμενά του δὲν ὑπάρχει, βεβαίως, τίποτε τὸ ἐκλογικόν, ἀλλὰ δὲν ἤμπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι γράφεται ἀπὸ ἀνθρώπους ξένους πρὸς τὸ καρδιοχτύπι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸ ὅποιον συνδέεται μὲ τὴν προσέλευσιν εἰς τὰς κάλπας.

Ποῖται θὰ εἶναι αἱ ζυμώσεις αἱ ὁποῖαι θὰ ἀκολουθήσουν τὰς ἐκλογάς, δὲν ἠμποροῦμεν βεβαίως νὰ γνωρίζωμεν ἀπὸ τώρα. Ἀκριβῶς δὲ διότι τὸ παρὸν σημεῖωμα γράφεται εἰς στιγμήν κατὰ τὴν ὁποίαν τίποτε δὲν γνωρίζομεν διὰ τὴν ἔκδοσιν των, ἀκριβῶς δι' αὐτό, ἔχομεν τὸ δικαίωμα, χωρὶς κανένα φόβον παρεξηγήσεως, νὰ τονίσωμεν τοῦτο: "Ὅ,τι καὶ ἂν ψηφίσῃ ὁ ἑλληνικὸς λαός, πρέπει νὰ ξέρῃ ὅτι μὲ τὴν ψηφον του δὲν ἐτελείωσε τὸ ἔργον, τὸ ὅποιον αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ τὰς τύχας του καὶ διὰ τὸ μέλλον του. Κόμματα καὶ κυβερνήσεις καὶ ἀντιπολιτεύσεις δὲν ἐξαντλοῦν τὸ περιεχόμενον τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς. Καὶ μὲ τὴν ἐντολὴν πρὸς τοὺς βουλευτὰς δὲν μετατίθενται αἱ εὐθύναι τὰς ὁποίας αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς φέρει ἐνώπιον τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐνώπιον τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνώπιον τῆς Ἱστορίας, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Καὶ πρέπει ὁ λαὸς νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τοὺς ἐντολοδόχους, ὅτι ὀφείλουν νὰ ἔχουν ὅπ' ὄψιν των ποῖον λαὸν καὶ εἰς ποῖαν περιόδον τῆς ζωῆς του ἐκπροσωποῦν. "Ὅτι ἡ ἐντολὴ των προέρχεται ἀπὸ ἕνα λαόν, ὁ ὅποιος μαχόμενος περὶ ζωῆς ἢ θανάτου, γνωρίζει ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ ἀγώνος του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προώθησιν μιᾶς πνευματικῆς ἀναδημιουργίας καὶ ἀνακαινίσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ μόνον θὰ κριθῆ ἐν τέλει ὁ ἀγὼν αὐτός. Ἡ πολιτικὴ δὲν ταυτίζεται βεβαίως μὲ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν δημιουργίαν. Ὄφειλε δὲ μὲ τὴν σιδασθῆ καὶ ὀφείλει νὰ προσαρμοσθῆ πρὸς αὐτήν, πρὸς τὴν νέαν πνοὴν ζωῆς, ποὺ ἔρχεται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀπο-

πνευματικὴν ἀπόπνοιαν τῆς σαπίλας, τὴν ὁποίαν ἔνα ἀρνητικόν, ὀλισθητικόν, ἀντιχριστιανικόν παρελθὸν ἐκληροδότησε.

Ἐὰν ἡ προσαρμογὴ αὐτὴ δὲν ἐπιτευχθῆ, τότε ἡ ἔκδοσις τῶν ἐκλογῶν, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι, θὰ εἶναι μία ἀκόμη ἀπογοήτευσις.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἔχομεν μίαν παράκλησιν διὰ τοὺς ἀναγνώστας μας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς γράφουν ζητοῦντες νὰ ἀναθεωρήσωμεν τὴν γραμμὴν μας σχετικῶς μὲ τὰ χριστιανικά, λεγόμενα, κόμματα. Σεβόμεθα πλήρως τὰς γνώμας αὐτάς, μερικαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας διατυπώνονται καὶ κατὰ τρόπον ὁμολογουμένως ἀξιὸν ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Δὲν διαστάζομεν ἀκόμη νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι, μέσα εἰς τὴν γενικὴν ἀποκαρδίωσιν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν διαπάλην, ἡ σκέψις «γιατί, λοιπόν, νὰ μὴν ὑπάρξῃ ἕνα χριστιανικὸν κόμμα;» δὲν παραξενεύει.

Θὰ παρακαλέσωμεν ὅμως νὰ μᾶς ἐπιτραπῆ ἢ δῆλωσις ὅτι διὰ τὸ περιοδικὸν τοῦτο, τὸ θέμα εἶναι ἐξηγητημένον πλέον. Ἡ γραμμὴ μας ὡς πρὸς τὰς σχέσεις Χριστιανισμοῦ καὶ πολιτικῆς ἔχει διατυπωθῆ ἤδη κατὰ τρόπον ὀριστικόν, καὶ ἀποτελεῖ κάτι τὸ θεμελιώδες διὰ τὴν ὄλην μας προσπάθειαν. Ὅσοι θέλομεν νὰ βοηθήσωμεν διὰ μίαν χριστιανικὴν τόνωσιν καὶ ἀναγέννησιν τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι διὰ νὰ κυβερνήσουν αἱ ἀρχαὶ μας δὲν πρέπει νὰ φιλοδοξοῦμεν νὰ κυβερνήσωμεν ἡμεῖς. Καὶ πρέπει ἀκριβῶς ὡς ὅπλον μας νὰ ἔχωμεν, τὸ ὅτι κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς εἰπῆ, ὅτι κινούμεθα ἀπὸ οἰανδήποτε πολιτικὴν φιλοδοξίαν. Καὶ ὡς πρὸς τὰ χριστιανικά κόμματα... μὰ ἀκριβῶς αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ προσπάθειά μας, ὅλα τὰ κόμματα νὰ γίνουν κατὰ τινὰ τρόπον χριστιανικά. Καὶ ὅπου δὲν ὑπάρξῃ ἡ πίστις νὰ ὑπάρχῃ ὁ σεβασμὸς, νὰ ὑπάρχῃ ἔστω τὸ δέος,

ἀλλ' ὄχι ὁ κομματικός ἀνταγωνισμός.

Ἐπάρχουν βεβιαίως καὶ τὰ κόμματα, τὰ ὅποια μέσα εἰς τὴν κοσμοθεωρίαν των ἔχουν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἄς ἐξετάσῃ αὐτὰ διὰ ποῖον λόγον καὶ μὲ ποῖα ἀποτελέσματα ἐπιχειροῦν ἓνα τέτοιον πόλεμον, τοῦ ὁποῖου ἢ ἐκδασίς ἔχει ἤδη προδικασθῆ, χιλιάδες χρόνια τώρα!

Ἦ ΠΡΟΣ ΚΕΝΤΡΑ ΛΑΚΤΙΖΕΙΝ,

Ἐπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ γνωστοῦ Ἰσπανοῦ ἠγῆτορος Ἑρρίκου Castro Delgado, τὰ ὅποια ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ἔφημερίδα «Le Monde», παίρνω μερικὰς ἐντυπώσεις τοῦ συγγραφέως, σχετικὰς μὲ τὸ λαϊκὸν φρόνημα εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὅταν, λοιπόν, γράφει ὁ κομμουνιστὴς ἠγῆτης, ἐτελείωσεν ὁ πόλεμος κατὰ τρόπον νικηφόρον διὰ τὴν Ρωσίαν, ἡ κομμουνιστικὴ ἠγεσία μὲ πολλὴν ἀπογοήτευσιν διέπιστωσεν ὅτι ὁ κόσμος δὲν ἔλεγε, «δόξα εἰς τὸν Στάλιν, ἐνικήσαμεν», ἀλλὰ «δόξα σοι ὁ Θεός, ἐνικήσαμεν». Καὶ ἀντὶ τὰς προβαίνας εἰς ἐκδηλώσεις — ἐννοεῖται αὐθρομήτους ἐκδηλώσεις τοῦ ἀληθινοῦ λαοῦ — πρὸς τὸν Στάλιν, ἐγέμιζε τὰς ἐκκλησίας. Τόσο πολλὴ ἐθροῦθησεν αὐτὸ τοῦς κρατοῦντας ὥστε, ἤρχισαν νὰ σκέπτονται μήπως ἦτο λαθασμένη ἡ ἀνεκτικότης, ἡ ὁποία ἐπεδείχθη τὰ τελευταῖα χρόνια ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἦρχισαν, λοιπόν, νὰ γίνωνται σχετικὰ καὶ ἔρευναι εἰς τὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα διὰ νὰ διαπιστωθῆ ὡς ποῦ ἔχει προχωρήσει τὸ κακό, καὶ νὰ ληφθοῦν ἀντιστοίχως μέτρα. Καὶ νὰ λοιπόν ὅτι, εἰς μίαν σχολὴν ἀρχιτεκτονικῆς, ὁ καθηγητὴς ἔκαμε εἰς τὴν τάξιν ἓνα εἶδος δημοψηφίσματος ὡς πρὸς τὸ ποῖοι ἔχουν μέσα των πίστιν εἰς τὴν θρησκείαν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον μόνον ἓνας σπουδαστὴς — διὰ τὴν ἀκρίθειαν μίαν σπουδάστρια — ἐδήλωσεν ἀθρησκείαν.

Τοιαῦτα ἀποτελέσματα ἐθροῦθησαν τοῦς ἀρμοδίους καὶ ἀπέδειξαν πόσον ἀλήθεια εἶναι ὅτι «σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν».

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΤΟ ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ

Ἐχετε παρακολουθήσει τὸ κύμα ἀγανακτικῆς, τὸ ὁποῖον ἐξαπλοῦται εἰς τὸν κόσμον ὀλόκληρον σχετικῶς μὲ τὸ παιδομαζώμα; Ὅχι μόνον δὲν κατασιγάζει μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ὀλονεν καὶ ἀνανεώνεται. Ἦ μία μετὰ τὴν ἄλλην αἰξέναι ἐφημερίδες, ὀργανώσεις, δημόσιαι ἀρχαί, βουλευταί, ἐκδηλώνουν μὲ κάθε τρόπον καὶ μὲ εὐρυτάτην δημοσιότητα, τὸν ἀποτροπιασμόν των διὰ τὸ ἐγκλημα αὐτό. Καὶ πρέπει νὰ ὀμολογηθῆ ὅτι οἱ ὀργανωταὶ τοῦ παιδομαζώματος εὐρίσκονται πρὸ μίᾶς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν δὲν ὀπελόγιζαν, ὅταν ἀπεφάσιζαν νὰ μιμηθοῦν, μετὰ διαφόρων προσθηκῶν ἐπὶ τὸ ἐλεεινότερον, τὸν πρόδρομόν των Σουλτάνον Σελήμ.

Τί πρακτικὰς συνεπειὰς θὰ ἔχῃ ἡ ἐκστρατεία αὐτή... μὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴν ἔχῃ. Δὲν γνωρίζομεν ἂν θὰ σταματήσῃ τὸ ἐγκλημα, ἀλλὰ πάντως θὰ σταματήσῃ τὴν ἀσυνδοσίαν τοῦ ἐγκλήματος, τὴν ἀδιαφορίαν τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πράγματι στίγμα διὰ τὸν πολιτισμόν μας. Καὶ ἠμποροῦμεν νὰ εἰμεθα βέβαιοι, ὅτι τὸ νὰ φύγῃ αὐτὸ τὸ στίγμα ποῦ λέγεται διεθνῆς ἀναληγσία, εἶναι πρακτικόν, πρακτικώτατον, ἀποτέλεσμα, μὲ πολλὰς περαιτέρω συνεπειὰς.

Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι ἡ σχετικὴ διαμαρτυρία ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς δὲν ὀφείλεται εἰς πρωτοβουλίαν τοῦ κράτους! Ὅτι εἶναι αὐθόρμητος ἐκδήλωσις τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, μὲ τὸν Βασιλέα, τὴν Βασιλίσαν, τὸν Ἀρχιεπίσκοπον ὡς φορεῖς τοῦ λαϊκοῦ πόνου, ὡς πομπὸς τῆς λαϊκῆς κραυγῆς. Ὅτι ἔγινε μὲ πολλὴν καθυστέρησιν, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ κράτος δὲν ἔκαμε σχεδὸν τίποτε. Καὶ ὅτι καθ' ὄν χρόνον ἡ διεθνῆς κοινὴ γνώμη ἀπασχολεῖται κάθε ἡμέραν καὶ περισσότερον μὲ τὸ ζῶτικώτατον δι' ἡμᾶς θέμα, ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἀσχολοῦμεθα... μὰ μὲ ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια ἀπησχολήθημεν, ἀγαπητὲ ἀναγνώστα, τὰς τελευταίας ἐβδομάδας καὶ θὰ ἀπασχοληθῶμεν καὶ κατὰ τὰς προσεχεῖς!

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ

Θά μᾶς ἐπιτραπῆ νά ἐρωτήσωμεν καί ἡμεῖς, τί γίνεται μέ τόν ἑορτασμόν τῆς δεκάτης ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τήν Ἑλλάδα. Νόμος ἐψηφίσθη, ἐπιτροπή κατηρτίσθη, καί ὁμως ἀκόμη τίποτε δέν ἀκούομεν. Δέν ἀποκλείεται βεβαίως νά ἐτοιμάζεται κάτι, ἀλλά αὐτό τό κάτι δέν πρέπει νά εἶναι ὀλιγώτερον ἀπό ἕνα πνευματικόν συναγεμῶν, ὁ ὅποιος νά ἀποτελέσῃ, ἐπὶ τέλους ἕνα, ἀντίδοτον διὰ τήν τοξίνην τῆς πολιτικῆς καταπτώσεως καί ἀπογοητεύσεως. Καί νά ἀποτελέσῃ ἀκόμη μίαν διακήρυξιν εἰς ὅλον τόν κόσμον, ὅτι ὁ ἑλληνικός λαός γνωρίζει νά σέβεται καί νά ἐκτιμᾷ, καί ἄρα νά προσκαλῆ καί τοὺς ἄλλους νά ἐκτιμοῦν, τοὺς ἱστορικούς του τίτλους διὰ τήν δημιουργίαν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

«ΩΣ ΑΓΝΟΟΥΜΕΝΟΙ
ΚΑΙ ΕΠΙΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΟΙ»

Κάποιος γκρινιάρης—μὰ πολὺ γκρινιάρης, φαίνεται— ἀναγνώστης μας, ἐρωτᾷ πάλιν διατί κάθε τόσο εἰς περιοδικὰ ἢ φυλλάδια, πού προέρχονται ἀπὸ τὰς πλέον διαφορετικὰς πηγὰς, συναντᾷ κανεὶς σχεδὸν

κατὰ λέξιν πράγματα πού ἐδιδάσσε εἰς προηγούμενα τεύχη τῶν «Ἀκτινῶν», χωρὶς ὅμως καμμίαν παραπομπήν. Πότε διὰ τὴν στροφὴν μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, πότε διὰ τὴν φροῦδικὴν θεωρίαν, πότε δι' αὐτὴν τὴν διεθνήν προσπάθειαν, πότε διὰ τοῦτο καί πότε δι' ἕκαστο τὸ θέμα, πληροφοροίαι, ὀνόματα, στοιχεῖα, τὰ ὅποια πρώτην φοράν ἐπρόβαλαν αἱ «Ἀκτίνες» εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, ἐμφανίζονται κατόπιν ἐδῶ κι' ἐκεῖ. Καί ὁμως περὶ τῆς πηγῆς οὐδεὶς λόγος!

Ἐρωτᾷ ὁ ἀναγνώστης διατί αὐτὴ ἡ ἀποσιωπήσις. Ἄλλὰ μήπως ὑπάρχει ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτό; Τοιαῦται ἄλλως τε ἀποσιωπήσεις γεμίζουν τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. «Ὡς ἀγνωστοί καί ἐπιγινωσκόμενοι» ἔλεγεν ἡδὴ ὁ Παῦλος. Καί κατὰ τὰ λοιπὰ, ὁ ἀναγνώστης ἄς διαβάσῃ τὴν «Διακήρυξιν» τῆς Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἐπιστημῶν, σελ. 125-126. Αὐτὸ θά εἶναι ὠφελιμώτερον ἀπὸ τὴν γκρίνια.

Ἄλλως τε ἐλπίζομεν ὅτι σιγὰ-σιγὰ θά κατανοηθοῦν μερικὰ ἀπλουστάτα πράγματα καί θά λείψῃ ἕνα ἄτοπον, τὸ ὅπολον ὁμολογουμένως δέν εἶναι τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅσα βλέπομεν εἰς τὰς ἡμέρας μας.

Z. N.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΗ

Ἐνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Ντοστογιέφσκη πρὸς τὸν ἀδελφὸν του, πού δημοσιεύθηκε τελευταῖα (*), πρέπει νά προκαλέσῃ τὴν ἰδιαιτέρη προσοχὴ τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου. Εἶναι μιά δραματικὴ ἐξομολόγησις, μιά ἐκρηξὴ ψυχῆς τοῦ μεγάλου συγγραφέως, πού ἔγινε σχεδὸν μprostά στὸ ἱκρίωμα, ὅταν ὁ Ντοστογιέφσκη εἶχε καταδικασθῆ σὲ θάνατον, ἀλλὰ ἡ ποινὴ του μετετρίπη σὲ τέσσαρα χρόνια καταναγκαστικὰ ἔργα.

Ὁλόκληρο τὸ γράμμα ἀναδίνει θερμὰ, ζωηρὰ καί ἔντονα τὴν πνοὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πάνω ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, πάνω καί ἀπὸ τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς, ὁ μεγάλος συγγραφεὺς ἀφήνει, μέσα ἀπὸ τίς κοχλαστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς ψυχῆς του, νὰ ξεπαταχθῆ ἀπὸ τίς αὐθόρμητας κι' ὀρμητικὰς κραυγὰς τοῦ γραμματοῦ του ὅλη ἡ βα-

θειά, ζωντανὴ καί μεγάλη τοῦ Πίστου, ἡ Χριστιανικὴ τοῦ Πίστου.

Ἐκδηλώνοντας συγκλονιστικὰ τὴν χαρὰ του πού θά μporῆ «νὰ βλέπῃ τὸν ἥλιον», δέν ξεπέφτει σὲ καμμίαν ὀλιστικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ, τὸ ἀντίθετον, ὕμνει τὸ Πνεῦμα, τὴν Ἀγάπην, τὸν Θεόν.

«Ἡ ζωὴ εἶναι μέσα σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους. Ὅχι ὄχι μας», λέγει στὸ γράμμα του. «Ἐὰν ἀνθρώπινος ὑπάρξῃς γύρω μου. Θάμαι ἄνθρωπος ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπους καί θά μείνω πάντα τέτοιος, ὅποια δυστυχία κι' ἂν μὲ βρῆ. Αὐτὸ δέν θά μ' ἀφήσῃ νὰ χάσω τὸ θάρρος μου, νὰ γονατίσω. Νὰ ἡ ζωὴ καί τὸ πρόβλημά της».

Καί συνεχίζει: «Ὅταν ἀνεῖλω τὸ παρελθόν καί σκέπτομαι πόσον καιρὸν σπατάλησα γιὰ τὸ τίποτε, πόσα χάθηκα σὲ συνήθειας, σὲ πλάνας, σὲ τεμπαλιὰς, σὲ ἀδεξιότητες τῆς ζωῆς! Πόσο λίγο λογάρισα τ' εἶναι πολλές φορές ἀμάρτησα ἐναντία στὸ πνεῦμα μου καί στὴν

(*) «Νέα Ἑστία», 15 Ἰαν. 1950.

καρδιά μου, τὴ ματωμένη μου καρδιά. Ἡ ζωὴ εἶν' ἓνα ὄθρο. Αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ εὐτυχία. Κάθε στιγμή μπόροῦσε νὰ εἶναι μιὰ αἰωνιότητα εὐτυχίας.»

Καὶ καταλήγει μ' ἓναν ὄρκο: «Ἀδελφε μου, σὲ ὀρκίζομαι, δὲν θ' ἀπαλιπτοῦ ποτὴ καὶ θὰ φυλάξω καθάρια τὸ πνεῦμα μου καὶ τὴν καρδιά μου.»

Γνήσιος, ἀληθινός, αὐτοῦσιος Χριστιανισμός. Καὶ σὰν νὰ ἤθελε ὁ ἴδιος νὰ δείξῃ ποιά ἦταν ἡ μεγάλη Πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν εἶχε ἀντλήσει τὴν ἀγάπῃ καὶ τὴν πίστῃ πού εἶχε μέσα του, γράφει στὸν ἀδελφὸ του δύο λέξεις, δύο ἀποκαλυπτικὲς λέξεις: «Κράτησα τὴ Βίβλο».

Ἄλλὰ καὶ χωρὶς νὰ τὸ γράφω, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἔπαίρνε καθάλου μαζί του τὸ κείμενο τῆς Βίβλου, εἶχε μέσα του τὴν οὐσία τῆς, τὸ πνεῦμα τῆς. Γι' αὐτὸ ἦταν καὶ μεγάλος.

ΜΑΚΑΒΡΙΑ ΤΥΜΠΑΝΟΚΡΟΥΣΙΑ

Πολλὲς τιμὲς ἀποδόθηκαν ἀπὸ τὸ Κράτος, τὰ μουσικὰ καὶ θεατρικὰ σωματεία καὶ τὴν Κοινωνία στὸν νεκρὸ τοῦ Θεοφράστου Σακελλαρίδη. Σπουδαῖοι καὶ ἐπίσημοι ἐπικηθῆσι λόγοι, ἀφθονοὶ καὶ πλούσιοι στέφανοι, συγκινητικὲς νεκρολογίαι στίς ἐφημερίδες, στὰ περιοδικὰ, στὸ ραδιόφωνο. Καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἀποκαλύπτεται ὅτι ὁ τιμώμενος μὲ τίς ἐπιθανάτιες αὐτὲς ἐκδηλώσεις μουσικὸς ζῶσε μέσα στὴν πνία, πού τὸν ἀνάγκασε, λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, νὰ πωλήσῃ, μέσα σὲ βάρῃ χειμῶνα, τὸ πανωφόρι του!

Μαλονότι ἔχουμε πολλὲς ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ μουσικὸ του ἔργο, πού, μοιραῖο ἴσως γέννημα τῆς ἐποχῆς του, δὲν πρόλαβε νὰ ἐπιηρεασθῇ καὶ νὰ ἐμπνευθῇ ἀπὸ τὴ μεγάλη πνευματικὴ στροφή πού σημειώθηκε ἀργότερα, δὲν ἐμποδίζομασταν νὰ ποῦμε ὅτι ἡ μακάβρια αὐτὴ τυμπανοκρουσία μπροστὰ στὸ φέρετρό του μουσικοῦ, πού στερήθηκε τὸ πανωφόρι του, γιὰ νὰ χορτάσῃ τὴν πνία του, εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, μιὰ ἱερὸσυλὴ ἀντινομία, πού ἐμπνέει θλιβερώτατες σκέψεις. Ὁλος αὐτὸς ὁ κόσμος, τὰ σωματεία καὶ τὸ Κράτος, πού ἔδειξαν — μὲ λόγους, στεφάνους καὶ νεκρολογίας — τόση συγκίνησιν καὶ θαυμασμὸ μπροστὰ στὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ μουσικοῦ, πού νὰ ἦσαν τάχα καὶ τί νὰ ἔκαναν πρὶν, ὅταν ὁ δημιουργὸς τῆς μουσικῆς πού χειροκροτοῦσαν ζῶσε μέσα στὴ σκληρὴ στέρηση, γιὰ νὰ δείξουν καὶ ἐμπρακτὰ ἓνα μέρος ἔστω — ἓνα γλιχορὸ μέρος — ἀπὸ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀναγνώρισιν, πού τόσο γενναίως ἀποκρίθηκαν ἐπιταπνὴ ἀπὸ τὸ φέρετρό του; Στέρεψε λοιπὸν τόσο πολὺ ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης στίς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων; Καὶ ἂν αὐτὸ, τὸ τόσο ἀπλὸ, εἶναι — ἀλλοίμονο — καὶ τόσο δύσκολο, χάθηκε συγχρόνως καὶ ἡ πύξ ἀποκαλύπτῆς συναισθησῆς τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τοῦ κρατικοῦ καθήκοντος — τοῦ συμφέροντος καλύτερα — γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀνθρώπων, πού ἐργάζονται γιὰ τὸν πολιτικὸ τοῦ τόπου;

ΤΟ ΠΡΟΣΕΚΗΝΙΟ.

Εἶναι δίκαιο, νομίζουμε, νὰ ἐπαινεθῇ ἡ πρωτότυπη προσπάθεια τῶν ὀργανιστῶν τοῦ «Προσεκηνίου», πού εἶχαν τὴν τολμηρὴ καὶ ὄρατα ἐμπνευσιν νὰ ζωντανέψουν στὴ σκηνὴ διάφορα λογοτεχνικὰ κείμενα (ποιητικὰ καὶ πεζὰ) δίνοντάς τους θεατρικὴ μορφή. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ κείμενα αὐτὰ, παρουσιαζόμενα στὴ σκηνὴ μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς τους καὶ τοῦ περιεχομένου τους καὶ ζωντανεμένα μὲ τὴ θεατρικὴ δράσιν καὶ τὸν προφορικὸ λόγον, προκαλοῦν ζσηρότερο ἐνδιαφέρον καὶ ἐντυπώνονται ἀμειώστερα καὶ βαθύτερα στὴ σκέψῃ καὶ στὴν ψυχῇ τοῦ Κοινῦ παρὰ μὲ τὸ διάδοσμά. Ὅταν δὲ λάβουμε ὅτ' ὅση καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ θεατρικὸ Κοινὸ εἶναι πολὺ εὐρότερο ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ καὶ ὅτι ἔχει μεγαλύτερη δύναμιν ἀνανώσεως καὶ ἐπιδράσεως, καταλαβαίνουμε πόση πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ χρησιμότητα μπορεῖ νὰ ἔχη ἡ προσπάθεια αὐτή.

Μὲ δύο ἀπαραίτητες προϋποθέσεις ὁμοῦ: Τὴν καλὴ ἐκλογὴ τῶν κειμένων πρώτα. Καὶ τὴν ἱκανοποιητικὴν ἐπιτα θεατρικὴ διασκευὴ καὶ ἀπόδοσή τους. Ὁ συνδυασμὸς καὶ τῶν δύο αὐτῶν προϋποθέσεων στὸ σκηνικὸ παρουσιασμά τῶν ἀποσπαζμάτων ἀπὸ τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Μακρυγιάννη, στὸ πρῶτο πρόγραμμα τοῦ «Προσεκηνίου», εἰδείξῃ πιστικῶτα πόσο ἀριστα ἀποτελέσματα μπορεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ. Ἄς φροντίζουν λοιπὸν οἱ ὀργανιστὰι — καὶ ἔχουν ἀσφαλῶς τίς καλλιτεχνικὲς ἱκανότητες νὰ τὸ κάνουν — νὰ ἐξασφαλίσουν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερους τοὺς δύο αὐτοὺς παραγόντας ἐπιτυχίας.

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

Ἡ στήλῃ αὐτὴ ἐτόνισε πολλὲς φορές — καὶ δὲν θὰ παύσῃ νὰ τὸ τονίξῃ κάθε φορὰ πού τῆς δίνεται ἡ εὐκαιρία — ὅτι οἱ θρόνοι καὶ οἱ παραδόσεις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ ζωὴ τοῦ λαοῦ μας ἀποτελοῦν τὴν πύξ πλοῦσια καὶ πύξ ζωογόνα πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ δημιουργίας γιὰ τὴν ἀνάθεσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξῃ τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης. Γι' αὐτὸ στέκεται πάντα μὲ ἀγάπῃ καὶ ἐκτίμησιν μπροστὰ σὲ κάθε προσπάθεια, πού κλείνει μέσα τῆς τὰ ζωτικὰ καὶ δημιουργικὰ αὐτὰ στοιχεῖα.

Μιὰ τέτοια σημαντικὴ προσπάθεια εἶναι καὶ τὸ «Δαχτυλίδι τῆς Μάνας» τοῦ Μανώλη Κάλμοιρη, πού ἀνέθεσε πρόσφατα ἡ Λυρικὴ Σκηνή. Γι' αὐτὸ, ξεχνώντας μιὰ τελευταία θλιβερὴ ἐκδήλωσιν του σὲ μιὰ πρόσφατῃ δίκῃ, θεωροῦμε καθήκον μας νὰ ἐξάρωσιν αὐτὴν ἰσα ἰσῶ τὴν Ἑλληνικότητα, πού ἀναδίνεται ἔντονα καὶ ζωντανὰ ἀπὸ τὸ ἔργο, ὅχι μόνο στὴν ἐμπνευσιν, ἀλλὰ καὶ στίς μουσικὲς του πραγματοποιήσεις. Μερικὰ κομμάτια, ὅπως τὰ κάλαντα, τὸ τραγοῦδι τῶν παγανῶν, τὸ ναυαγίωμα τῆς Μάνας, τὸ παραμῦθὸ τοῦ Δαχτυλιδιοῦ, εἶναι γνήσιες ἐκφράσεις τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Γι' αὐτὸ εἶναι καὶ ἀληθινὰ κομμάτια Τέχνης.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Κωνστ. Ἀμαντος, μὲ τὸ βιβλίον του «Ἱστορικά σχέσεις Ἑλλήνων Σέρβων καὶ Βουλγάρων», διαφωτίζει ἕνα ἀπὸ τὰ φλέγοντα σύγχρονα προβλήματα, τῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδος μὲ τοὺς βορείους γείτονάς της.

Ὁ κ. καθηγητὴς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐκ τῶν ἀρμολιότερων διὰ τὴν ἐπιμέλειαν ἐπι τοιοῦτων θεμάτων, ἀπὸ πρῶτον διὰ συντόμων ἐξετάζει τὰ ζητήματα τοῦ Αἴμου καὶ τῆς Μακεδονίας εἰδικότερον, ἐκθέτει κατόπιν τὴν ἱστορικὴν πλευρὰν καὶ τὴν σύγχρονον θέσιν τῶν Βουλγάρων ἀπ' ἑνὸς καὶ τῶν Σέρβων ἀπ' ἑτέρου ἐναντι τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν καταλήξει εἰς τὸ ἐκ τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς σύγχρονον πραγματικότητος συναγόμενον συμπέρασμα.

Ἰπὸ τὸ πρῶτον τῆς μελέτης ταύτης διαφωτίζεται ὁ ἀναγνώστης καλύτερον περὶ τῶν σύρριπτον σκοπῶν τῶν Σλαύων γειτόνων μας καὶ τῆς τελευταίας κομμουνιστικῆς ἐξήρμησης. Ἡ ἐπιστημονικὴ θέσις τοῦ συγγραφέως προσδίδει εἰς τὴν μελέτην του αὐτὴν ὅλως ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον καὶ ἀξίζει νὰ μελετηθῆ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τυχόν ἀμφιβάλλουν ἀκόμη διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἐρυθροῦ φασισμού.

ΕΡ. ΟΑ.

*

Ὁ καθηγητὴς κ. Π. Τρεμπέλας, διὰ τῆς μονογραφίας του «Τάξεις χειροθεσιῶν καὶ χειροτονιῶν» ἐρχεται νὰ προσθέσῃ ἕνα νέον δείγμα τῆς ἀκαταπονήτου ἐργατικότητος του.

Καὶ ἕνα ἀτλοῦν φυλλομέτρημα τῶν 68 σελίδων τοῦ ταύτους τοῦτου, δίδει εἰς τὸν ἀναγνώστην νὰ ἀντιληφθῆ πόσος ἐργασίας καὶ πόσων κόπων πρὸ τῶν εἶναι τὸ νέον τοῦτου ἔργον τοῦ κ. καθηγητοῦ.

Προσρίζεται βεβαίως διὰ τὸν στενὸν κύκλον τῶν εἰδικῶν ἐρευνητῶν καὶ ἀποτελεῖ μίαν ἀξιόλογον συμβολὴν διὰ τὴν ἐρευναν τῆς ἐπιστήμης τῆς λειτουργικῆς, οὐχ ἤτιον ὅμως, ὡς μελέτην, διὰ πάντα ἐπιστήμονα παρουσιάζει ἐνδιαφέρον.

ΕΡ. ΟΑ.

*

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Χίου κ. Παντελεήμων, σὴν σειρά τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ταγματοῦ τοῦ Ἀγ. Πανταλεήμονος ἐξέδωκε σὲ δύο τόμους ἄρθρα του δημοσιευμένα σὲ διάφορες ἐποχάς. Ὁ ἕνας τόμος, μὲ τὸν τίτλον «Ἀκτίνες καὶ Σύννεφα» περιέχει τὰ ἄρθρα ποῦ ἔδη-

μοῦσατε στὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις» κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀλβανικοῦ ἔπους («Ἀκτίνες») καὶ τῆς περιόδου τῆς ἐσικτικῆς κατοχῆς («Σύννεφα»).

Ὁ ἄλλος τόμος «Ἐνὼ κυλᾷ ἡ ζῶη» περιέχει 54 ἄρθρα, ὅλα βγαλμένα ἀπὸ τὴν προσωπικὴν πατέρα του συγγραφέως. Τὰ διακρίνει, ὅπως πάντα ἡ λογοτεχνικὴ χάρις καὶ ἡ ζωηρὴ ἔκφρασις ποῦ χαρακτηρίζει κάθε τί ποῦ λέγει ἢ γράφει ὁ Σεβ. συγγραφέας.

ΕΡ. ΟΑ.

✽

Βασιλείου Ἀτέσι, Ἐπισκόπου Ταλαντίου (Μητροπολίτου Λήμου).— Ἡ Ἐπισκοπικὴ Ἐπιτροπὴ Σκύρου (1837-1841).— Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Λήμου, εἰς τὴν σειράν τῶν ἐρευνῶν του ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς ἰδικιτέρας του πατρίδος Σκύρου, ἐξέδωκε μίαν νέαν μονογραφίαν ἀναφερόμενην εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐπισκοπῆς, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1837 καὶ 1841. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο παρατίθεται πλοσίον ὄλικόν ἀγγράφων, ἐγκυκλίων, ἐπιστολῶν καὶ ἄλλων στοιχείων ἀναφερομένων εἰς τὴν περίοδον ταύτην, τῶν ὁποίων ἡ χρησιμότητις εἶναι προφανὴς διὰ πάντα μελετητὴν τῆς Ἱστορίας.

Τὸν ἴδιον πλοῖτον ὄλικόν παρουσιάζει καὶ ἄλλο ἔργον τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἐπίσκοπος Κέας καὶ Κύθου Νικόδημος Ροδος (1797-1842)». Ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῆς τοῦ Σεβ. Λήμου, πληροφοροῦμεθα περὶ τοῦ ἴθους καὶ τοῦ ἔργου ἐνὸς ἐκ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς προσωπικότητος του συνέβαλεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἀγῶνος, διὰ δὲ τῆς δράσεώς του προήγαγε τὴν θρησκευτικὴν καὶ φιλανθρωπικὴν κίνησιν τῆς μικρᾶς ἐπαρχίας του.

Καὶ μὲ τὰς δύο αὐτὰς μελέτας του ὁ Σεβ. Λήμου ἐρχεται νὰ προσθέσῃ μίαν νέαν σελίδα εἰς τὴν ἐρευναν τῆς Ἐπισκοπικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ὁποίας ἔχει ἀπὸ ἐτῶν τόσον εὐδοκίμως ἐπιδοθῆ.

Ι. Ι. Κ.

✽

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Κ. Μπόνης μᾶς δίδει τρία νέα δείγματα τῶν μελετῶν του εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. «Ἀμφιλόχιος Ἰκονίτης καὶ Μέγας Βασίλειος» εἶναι τὸ ἐν ταύτοις, «Εὐθυμίου τοῦ Μαλακῆ Μητροπολίτου Νέων Πατρῶν (Υπάτης) τὰ Σφζόμενα, τεύχος Β'. Δύο Ἐγκωμιαστικοὶ Λόγοι εἰς τὸν Αὐτοκρά-

τορα Μανουήλ Α'» είναι τὸ δεύτερον, «Βυζαντινὴ Θεολογία» είναι τὸ τρίτον.

Τὸ πρῶτον ταῦχος μᾶς ἀποκαλύπτει μερικὰς πτυχὰς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς σκέψεως τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἀπὸ τὰς δεκά ἐπτὰ σωζομένας ἐπιστολάς του πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἰκονίου Ἀμφιλόχιον, τέσσαρες ἀπεφώνονται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς σχέσεως μεταξὺ λογικοῦ καὶ θαίσεως Ἀποκαλύψεως, ἢ πίστεως καὶ γνώσεως. Τὸ ἐνδιαφέρον ἕμως είναι ὄχι μόνον αἱ σκέψεις τοῦ Μεγάλου Πατρὸς καὶ αἱ λύσεις αἱ ὅποιαι δίδονται ὑπ' αὐτοῦ σχετικῶς μὲ τὸ πνεύματικόν τουτο πρόβλημα, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχικὴ του κατάσταση, ἢ ὅποια ἀποκαλύπτεται εἰς τὰς ἐπιστολάς πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιον. Τὸν καθίστην περισσότερον συμπαθῆ διότι τὸν δεικνύουν πλησιέστερον πρὸς τὸν κοινὸν ἄνθρωπον, ἔχοντα ἀνάγκην παρηγορίας, ἐπιστάσεως, κλπ.

Τὸ δεύτερον ταῦχος προσφέρει δύο ἀνεκδότους λόγους τοῦ μεσαιωνικοῦ τούτου Ἰσάρχου, τὸν ὅποιον ὁ κ. Μπόννης μᾶς ἔχει ἴδῃ καταστήσει γνωστὸν δι' ἄλλης του πραγματείας ἐκδοθείσης τῷ 1937.

Τὸ τρίτον ταῦχος είναι ὁ κατὰ τὸ 1938 ἐκφωρηθεὶς ἐναρκτήριος λόγος του ἐπὶ τῇ ἀναγορῆσι του ὡς ὑφηγητοῦ τῆς Πατρολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ παρέχει μίαν συνοπτικὴν εἰκόνα τῆς Βυζαντινῆς Θεολογίας ἀπὸ τοῦ ἤ μέχρι τῆς αἰῶνος.

I. I. K.

Εἰς τὴν συνέχειαν τῆς Ἑρμηνείας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἢ ὅποια ἐκδίδεται ἐπιμελῆς τοῦ καθηγητοῦ κ. Βασίλειου Βέλλα ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου «Ἀστήρ», ἐκυκλοφόρησαν ἀπὸ καιροῦ ὁ ἄος τόμος περιέχων τοὺς προφήτας Ἰωνᾶν, Ναοὺμ, Ἀβρακὰμ καὶ Σοφονίαν καὶ ἐδραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὁ τόμος, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι, περιέχει εἰσαγωγὴν, μεταφράσιν ἐκ τοῦ ἐβραϊκοῦ, κείμενον τῶν ἐβδομηκόντα καὶ οχθλία τοῦ καθηγητοῦ κ. Βέλλα. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ τμήμα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν Προφήτην Ἰωνᾶν. Εἶναι ἀπὸ τὰ γνωστότερα εἰς τὸ πολὺ κοινὸν βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ ταυτοχρόνως τὰ ἀγαπητότερα. Ἡ δραματικὴ διήγησις του καὶ ἡ κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα ἀνάγνωσις τῆς ἐπ' ἐκκλησίας, τὴν ἔχουν καταστήσει ἀγαπητὴν καὶ γνωστὴν εἰς πάντα πιστόν. Ὁ συγγραφεὺς, παρατηρεῖ ὀρθῶς ὅτι ἔργον τοῦ ἐρμηνευτοῦ είναι νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἔννοιαν τὴν ὅποιαν ὁ συγγραφεὺς ἔθεκεν εἰς τὸ κείμενον καὶ ὄχι νὰ διδῇ αὐτὸς τὴν ἔννοιαν ἢ ὅποια τοῦ εἶναι ἀρεστή.

ΕΡ. ΟΛΥΜΠΑΣ

Ὁ κ. Σοφοκλῆς Ἀπόλης, μὲ τὴν ἐπὶ διδασκαρίᾳ διακριθῆν του «Αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Νεοφύτου Δούκα», Νέα Ὑόρκη 1949, δίδει εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἕνα ἔργον ἐνδιαφέρον ὄντως.

Ἡ προσωπικότης καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι τοῦ Νεοφύτου Δούκα τοῦ διαπρεποῦς κληρικοῦ τῶν χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως εἶναι εὐρυτέρως ἐνδιαφέροντος. Τὸ αὐτόχημα καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸ ἔθνος ὀλόκληρον, τὸ ὅποιον πολλὰ θὰ εἶχε νὰ ὑπαληθῆ ἐκ τῆς εὐρυτέρας διαδόσεως τῶν ἰδεῶν του, εἶναι ὅτι τὰς σκέψεις του τὰς διατυπώνει εἰς τόσον ἀρχαϊκοῦσαν γλῶσσαν, ὥστε νὰ εἶναι δύσκολος ἢ κατανόησις τῆς καὶ ἀπὸ τοῦς μορφωμένους ἀκόμη. Αἱ ἰδέαι του, εἶναι ἀληθεῖς, θὰ ἐθεωροῦντο διὰ τὴν ἐποχὴν του ἐπαναστατικαὶ καὶ ἰσως, εἴαν διατυπῶντο εἰς ἀπλουτέραν γλῶσσαν καὶ διαδίδοντο εὐρύτερον, θὰ προσκίλουν ζητήματα. Δὲν παύει ὅμως ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποταλῆ αὐτόχημα διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀναγέννησιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος τὸ εἶναι δὲν κατωρθῶθαι νὰ γίνουσι ἐγκαίρως κτῆμα καὶ φρόνημα τῶν πολλῶν. Ὁφείλομεν δὲ χάριτος εἰς τὸν σ., διότι διὰ τῆς μελέτης του αὐτῆς τὰς κατέστιτος προσιτὰς καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον ἀναγνωστῶν.

I. I. K.

Θωμᾶ Π. Οὐδέλῃ, Καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου Θηλέων Καλλιθέας: Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ ἡ δημιουργία τῶν πολιτικῶν θεσμῶν. (Ἐκδόσεις τῆς «Βιβλιοθήκης κοινωνικῶν προβλημάτων» τοῦ «Συνδέσμου τῶν Φιλικῶν».)

Μία μικρὴ μελέτη ὅπου συνοπτικὰ ἐξετάζεται ἡ ἐξέλιξις τῆς μορφῆς τῆς Πολιτείας στὸν ἑλληνικὸν χῶρον ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα ὡς σήμερα, μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν στοιχείων ποῦ εἶνουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς καὶ ἡ ἱστορία γενικώτερα.

Ἰδιαίτερα ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ σωστὴ κατανόησις τοῦ πνεύματος τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ποῦ ἀπέδρασε νὰ δημιουργήσῃ καὶ νὰ συντηρήσῃ μὴ ἀληθινὰ χριστιανικὴ πολιτεία. Ἀκόμη, ἡ σωστὴ ἀντίληψις γιὰ τὰ αἷτια ποῦ ἔφεραν τὴν πτωχὴν τοῦ Βυζαντίου, μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν οὐσίαν τῶν Χριστιανισμοῦ, καὶ γιὰ τὴ δύναμι, τὴ χριστιανικὴ πίστιν, ποῦ κατώρθωσε, τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας, νὰ διασώσῃ τὸν Ἑλληνισμό.

B. N. Γανώση. Ἀρχαῖοι καὶ Νέοι Ἑλληνες.

Δεκατέσσαρες σύντομες μελέτες, πάνω σὲ θέματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Κόσμου, σὲ σύγκρισιν πάντα μὲ τὸν σύγχρονον Ἕλληνα. Ἰδιαίτερα ἐπιτυχημένα παρουσιάζονται, στηριγμένη σὲ μελέτῃ τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ ζωντανῇ κατανόησιν τους, ἡ ὁμοιότης ποῦ παρουσιάζουν οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοι μὲ τοὺς ἀπογόνους. Ἔτσι ὁ ἀναγνώστης βοηθεῖται νὰ νοιώσῃ ἀληθινὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς γιὰ τὴν ἡ τονισμένη αὐτῆ ψυχικὴ συγγένεια δημιουργεῖ ἕναν ἐλοζώντιανον σύνδεσμον μαζί τους.

Σωτάρ: Ἡ ψυχὴ κάθε χριστιανικῆς δράσεως. Μετάφρασι: Κ. Βογιατζή - Α. Βαμβακάρη.

Στὸν ἀξιόλογο πρόλογό του ὁ μεταφραστὴς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ βιβλίο αὐτὸ τὸ ἱερῶμένου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας Σωτάρ ἔχει μεταφρασθῆ μέχρι σήμερα σὲ δεκαεπτὰ γλώσσας καὶ ὅτι στὰ γαλλικὰ ἔχει κυκλοφορήσει σὲ 195.000 ἀντίτυπα. Εἶναι, πραγματικά, ἕνα ἀπὸ τὰ ἔργα ἐκεῖνα ὅπου βρῖσκει κανεὶς βαθεῖα ἐμπειρία γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ψυχῆς ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν χριστιανικὴ τῆς τελείωσι. Ἀποτινίσταται μόνον σὲ πιστούς.

"Ἄν καὶ τὸ θέμα του δὲν εἶναι καθόλου δογματικὸ, τὸ βιβλίο κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ ἰδιαίτερο χρῶμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ θὰ φανῆ σὲ πολλὰ ἔξω πρὸς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη.

✽

Κώστα Κοτζιά: Ὁ Γέρο-Ζαγορῆς. Δράμα σὲ τρεῖς πράξεις καὶ ἕξη εἰκόνες.

Εἶναι ἕνα θεατρικὸ ἔργο μὲ κίνησι, μὲ ζωηρὴ δράσι, ἀκόμη μὲ ταχνικὴ ἀξιόλογη καὶ θεατρικὸ λόγο. Ἀναδύεται στὴ σκηνὴ ἀνθρώπου ἀληθινός, κοντινός μάλιστα πρὸς τὴν καρδίαν μας. Ἀκόμη δημιουργεῖ μεταξὺ τους μιά δράσι ποὺ τὴν παρακολουθεῖ κανεὶς μ' ἐνδιαφέρον Δυσκολίας, πρεβλήματα, κρίσεις βγαίνουν σὲ προσκλήσι ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἔργου. Καὶ περιμένει λοιπὸν ὁ ἀναγνώστης ἢ ὁ θεατῆς πῶς ὄρα τὴν ὄρα, θὰ χαρῆ τὴν ποιητικὴ ἀντιμετώπισι τοῦ ποὺ θὰ τὸ προσφέρῃ ὁ δραματογράφος.

Ἄλλὰ κλείνει ἡ αὐλαία δριτυκῶς, σὲ τέλος τοῦ ἔργου καὶ μένει κανεὶς μόνον μὲ τὴν ἐλπίδα. Ἄδικα πῆγε δὴ αὐτὴ ἡ ζωὴ τῶσων προσώπων. Κανενὸς ἢ μορφῆ δὲν ἀνέθηκε σὲ ἐπίπεδο τοῦ πνεύματος, ὥστε νὰ ἀπορῆσθ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸ δικὸ μας πνεῦμα, δίνοντάς μας τὴν ἰδιαίτερη χαρὰ ποὺ λέγεται ποιητικὴ συγκίνησις: Ὁ Γέρο-Ζαγορῆς, ἀρχηγὸς ἐνὸς χωριοῦ, ἐμποδίζει ἀπὸ ζήλεια τοὺς συγχωριανούς του νὰ φτιάξουν ἕνα ἔργο ποὺ θὰ γλυτώσῃ καὶ τὸ χωριὸ τους καὶ τὸ γετυνικὸ Ὀμορφοχωρὶ ἀπ' τὴς καταστροφῆς ποὺ φέρνει πλημμυρίζοντας, τὸ ποτάμι. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ὀμορφοχωριοῦ, εἰρηνικός καὶ φρόνιμος ἀνθρώπος μὲ ἀντιρρότητα, στὴν ἀρχὴ τοῦ ἔργου δημιουργεῖ προσδοκίαν γιὰ κάτι ἀξίσι ποὺ θὰ μπορούσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὴ σύγκρουσι τῶν δύο αὐτῶν δυναμικῶν τύπων, ἀλλὰ δὲν ξαναφαίνεται πιά στὴν κατεπὶνὴ δράσι τοῦ ἔργου. Οἱ γυιοὶ καὶ οἱ ἄλλοι τριγυρινοὶ κάτι θέλουν, ἀλλὰ δὲν καταφέρουν, νὰ κάμουν τίποτα, χωρὶς πάλι νὰ μᾶς παρουσιάζεται κάποιος δικὸς τους δρᾶμα, ποὺ καὶ αὐτὸ, βέβαια θὰ μπορούσε νὰ μεταδώσῃ συγκίνησι. Ἔτσι: τὸ τέλος ἔρχεται ἀπὸ τὰ φυσικὰ γηρατειὰ, τὸ τοάκιομα τοῦ Γέρο-Ζαγορῆ, ποὺ δὲν μπορεῖ πιά νὰ ἐμποδίσῃ τὸ καλὸ.

Κρίμα ποὺ τὸ ἔργο εἶθε τόσα ἡλεκτρικὰ κουμπιά (τόσις καταστάσεις ζωῆς ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσε ν' ἀνακηρύξῃ ἀνώτερη ποιητικὴ συγκίνησις) χωρὶς νὰ πατήσῃ κανένα!

Βάσου Ἡλιόπουλου: Ἱστορίαις τῆς γειτονιάς. Ὁ Πατσιφᾶς.

Ἔνα πολὺ ὁμορφοτυπωμένο βιβλίο. Καὶ τὸ γραφικὸ του στρωτὸ προεγγμένο, γραμματισμένο. Ὅλη ὁμῶς αὐτὴ ἡ τόσο φροντισμένη δουλειὰ δὲν εἶναι παρὰ μιά ἡθογραφία τῆς λίγῃ παλαιότηρῆς μας ἀθηναϊκῆς γειτονιάς. Γεγονότα, διάλογοι, καὶ ἄλλα γεγονότα, καὶ νέοι διάλογοι, ὅλα συνηθισμένα, γνωστά μας. Τίποτ' ἄλλο ἀπὸ μιά καθαρὴ φωτογραφία τους.

✽

Νίκου Βόκοβιτς: Τὸ τραγοῦδὸ τοῦ ἀγνώστου.

Ἔχει ποιητικὴ φλέβα ὁ κ. Βόκοβιτς ποὺ κἀνει νὰ ξεπηδοῦν ἐξω κι' ἐκεῖ, ἀναμφισβήτητα δείγματα τῆς. Καὶ σὲ ὅρος τοῦ δημοτικῶν μας τραγουδιοῦ πετυχαίνει μικρὰς εἰκόνες ποὺ λάμπουν ἀπὸ ἀπλότητα εἰλικρινείας κι' ὁμορφιά. Ἄλλὰ νομίζω πῶς δὲν ἔχει ἐπιτύχει μιάν ὁλόκληρη ἐνότητα.

✽

Ἡρώων γῆ. Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ ἄλθανικὸν ἔπος. (Ἐκδοσις «Ζωῆς»).

Δὲν εἶναι μυθιστόρημα τὸ βιβλίο αὐτὸ. Εἶναι ζωῆ. Καὶ τί ζωῆ!

Ζωὴ νὰ τὴν βλέπῃς καὶ νὰ χαίρται τὸ μάτι σου, νὰ τὴν ἀφίνας νὰ κυλάῃ μέσα στὰ σωθικά σου καὶ νὰ νοιθῆς παρηγοριά κι' ἐλπίδα καὶ χαρὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ γιὰ ὅλο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Γι' αὐτὸ πρόκειται γιὰ μερικά (ἐλάχιστα μπροστὰ σὲ πλῆθος ἐκείνων ποὺ μένουν ἀγνωστά) ἀπὸ τὰ περσιτατικά τοῦ Πολέμου καὶ τῆς Κατοχῆς, ὅπου ὁ ἀνθρώπος ἀντιμετώπιος τῆ ζωῆ— ἡ καὶ τὸν θάνατο— ὀπλιωμένος μὲ τὰ χριστιανικὰ ἐσθόδια.

Δὲν πρέπει νὰ παρασυρῆ ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὸν μυθιστορηματικὸν τόνο ποὺ ἔχει, στὴν ἀρχῆ, κυρίως, τὸ βιβλίο αὐτὸ, καὶ ποὺ ἐξυπηρετεῖ μόνον καὶ μόνον κάποια συνοχὴ τῶν στοιχείων ζωῆς ποὺ τὸ ἀπαρτίζουν. Δὲν πρέπει, ἀκόμη, νὰ παρασυρῆ ὁ ἀναγνώστης κι' ἀπὸ τὰ λογοταχνικὰ χαρίσματα τοῦ βιβλίου— αὐθόρμητα κι' αὐτὰ γεννήματα τῆς ἀληθινῆς, τῆς μεγάλης ζωῆς ποὺ πλημμυρίζει τὴς οσλίδας του. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μὴν παρασυρῆ ἀπ' αὐτὰ ὁ ἀναγνώστης, γιὰ νὰ μὴ βάλῃ τὰ γυαλιὰ του, κι' ἀναζητῶντας «ἐμδριθῶς» τὴς ὀξείας καὶ τὴς περιορισμένης, ποὺ λέει ὁ λόγος, χάσι ἀπὸ μπροστὰ του ἕνα ἔργο ζωῆς γιὰ νὰ μὴ τοῦ ξεφυγῇ ἡ οὐσία ἐνός τέτοιου ἔργου.

Ὅταν μὲ τέτοιον διαθέσι ἀρχίσι κανεὶς τὸ διδάσκαμα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, γρήγορα θὰ κερδηθῇ. Γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει καλλίτερον ἐπιχείρημα γιὰ τὴ χριστιανικὴ ζωῆ, ἀπὸ... τὴ χριστιανικὴ ζωῆ τὴν ἰδια—κυρίως, βέβαια, ὅταν τὰ ζῆ κανεὶς ὁ ἴδιος, μὲ ἔστω κι' ὅταν βλάπει ἄλλους νὰ τὴ ζοῦν, μὲ τὰ μάτια του ἢ μέσ' ἀπ' τὴς οσλίδας κάποιου βιβλίου γραμμένου μὲ ἀπλότητα. Τότε μόνον πέφτουν ὅλας οἱ ἀντιρροήσις. Γι' αὐτὸ!

τότε τις ἀντιρρήσεις σας δὲν θάρβη κάποιοι ἄλλοι νὰ σὰν τις ρίξη—ἔργο δύσκολο: ὅα τις ρίξετε σὰς ὁ ἴδιος. Καὶ δὲν θάρβη κάποιοι ἄλλοι νὰ σὰς τραβήξῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ: Ἐσὶς μόνος σας θὰ σπράξεται τὸν αὐτὸ σας...

Μὰ εἶναι καὶ κάτι ἄλλο πού πετυχαίνει τὸ βιβλίον αὐτό: Φέρνει τόσο κοντὰ μας—κάτω ἀπ' τὸ ἴδιο μας τὸ δέρμα, πού ξέρουμε μολοντοῦτο, πόσον ἀδυναμία κρύβει—τὴ χριστιανικὴ ζωὴ! Τὴν κάνει—ὄχι: μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ πραγματικότητά—τόσο ἀπλῆ, τόσο εὐκολή, τόσο φυσική, θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὥστε παρ' ὅλη τὴν αὐτεπίγνωσι τῆς ἀδυναμίας του ν' ἀπορῆ κανεὶς... γιατί δὲν εἶναι ἅγιος! (μὲ τὴ σωστῆ, φυσικῆ, χριστιανικῆ ἔννοια τοῦ ἁγίου, σὰν ἀγωνιστοῦ γιὰ τὴν ἀγιότητα).

Κι' ἀφοῦ στὴ στήλη αὐτῆ τοῦ περιοδικοῦ γίνεται λόγος γιὰ τὴ σύγχρονη λογοτεχνικὴ παραγωγή τοῦ τόπου μας, πῶς νὰ μὴν κάνη κανεὶς—καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ—τὴ σύγκρισιν τῶν θεμάτων τῆς (τῶν θεμάτων πού τὴν ἀποχαυνώνουν, τὴ γερμίζουν μελαγχολία κ' ἀρρωστία) στὰν δὲν τὴν δηλητηριάζουν ἀμέσως θανάσιμα) μὲ τ' ἄλλα αὐτὰ θέματα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς πού ἡ ἀληθινὴ ὡμορφιά τους γερμίζει: τὰ μάτια ἀπὸ δάκρυα χαρᾶς!

✻

Πέπου Μ. Σακῆ: Πικρές ἀλήθειαι: Διηγήματα.

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τρία διηγήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς δὲν λέει στὸν ἀναγνώστη τίποτε ἄξιο. Ἡ ἱστορία του μορεῖ νὰ ἐνδιαφέρῃ ἐκεῖνον πού τὴν ἔζησε, μὰ ὄχι κ' ἕναν τρίτο. Καὶ οἱ τύποι του δὲν παρουσιάζονται: σὲ εὐώτερο ἀνθρώπινον βάθος τους, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ δημιουργηθῇ ὁποιαδήποτε ψυχικὴ ἐπαφή.

Ὅταν διαβάσῃ κανεὶς τὸ δεύτερο διήγημα, ἔχει ὅλο τὸ δικαίωμα νὰ θυμώσῃ μὲ τὸν συγγραφέα—καὶ εἶναι μεγάλη ἀνάγκη καὶ νὰ θυμώσουν οἱ ἀναγνώστες στὰν πρέπει. Γιατί ἐδῶ ὁ σ. δὲν μᾶς διηγῆται: μίαν ἱστορία ἀπλῶς ἀδιάφορη, ἀλλὰ μᾶς διηγῆται ἀδιάφορα μίαν ἱστορία κακῆ. Τέτοιαις κακῆς ἱστορίαις (γιὰ πράξεις δηλαδὴ) πού ἡ ἀνθρώπινη συνείδησι: τίς κρύβει ἀπὸ ντροπὴ καὶ τίς θρηνεῖ) παίρνουν κάποτε θέσι: μέσα στὴν ἀληθινὴ Τέχνη, ἀλλὰ μόνο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ προσάλλῃ τὸ δράμα τῶν ψυχῶν πού εἶναι θρηνέμες μαζί τους. Καὶ μόνο ἡ ψυχικὰ ξεπεσμένη καὶ χαλασμένη ἐποχὴ τοῦ ὄλισμοῦ ἀναζητήσε σ' αὐτῆς τὸ «καινούργιο»—ἕνα εἶδος ἥρωϊνης...

Μόνο τὸ τρίτο διήγημα τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Π. Σακῆ κατορθώνει: νὰ πλησιάσῃ ψυχικὰ ἕναν ἄνθρωπο—τὸν Ἑβραῖο ἐδῶ—καὶ ἡ ἀπόδοσι τῆς ἱστορίας τῆς Ἐξόδου τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ τὴ Βίβλο, εἶναι ἀληθινὰ ὄρατα. Τὸ διήγημα αὐτὸ θὰ μπορούσε πολλὰ νὰ δώσῃ. Ἀλλὰ ἐκεῖ πού ὁ ἀναγνώστης ἀρχίζει: νὰ μαντεύῃ ὀρίζοντας καὶ νὰ ἀπλῆξῃ ξεπετάγματα, ὁ σ. τὰ φράζει: ὅλα μὲ μῖα καὶ τὰ κόβει. Ἐλεῖψαν τὰ φτερά.

Λογοτεχνικὰ χαρίσματα δὲν λείπουν. Καὶ

πάνε κ' αὐτὰ—δὲν εἶναι καθόλου περίεργο—crescendo μὲ τὸ ἀνθρώπινον περιεχόμενο καθενὸς ἀπὸ τὰ τρία διηγήματα.

✻

Διημήτρη Οἰκονομίδη: Ὁ ὄρατος μὲ τίς τετράγωναις πέτρας.

Ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης ἔχει κατὰ τὸ γοητευτικὸ σὲ γράφισμά του. Τὰ διηγήματά του ἀποτελοῦν ζωγραφικὸς πίνακας προσεγγένους ὡς τὴν παραμικρότερη λεπτομέρεια, ἀκουαρέλλαι, ἀλλὰ μὲ ζωντανὸ χρῶμα, πού δημιουργοῦν ἀτμόσφαιρα. Καὶ δύνουν οἱ πίνακες αὐτοὶ εἰκόνας ἀπὸ δ. τι βρίσκει κανεὶς στὴ ζωῆ—καὶ στὴν ἀναλογία πού τὸ βρίσκει: Περισσότερο κακό, λιγώτερο καλὸ. Δὲν ὑπάρχει, βέβαια, ἐδῶ νοθεῖα τῆς ζωῆς, δὲν παρουσιάζεται: μὰ ψεύτικη, ἐπιτήδεια χαλκωμένη, πλαστογραφημένη ζωῆ. Ἀλλὰ, πάλι, κ' αὐτὸ τὸ χωρὶς ἀντίδρασι ζωγραφισμοῦ τῆς ζωῆς, ὅσο ἐπιτυχημένο κ' ἂν εἶναι, περιορίζει: τὴν Τέχνη σ' ἕνα χαμηλότερο ἐπίπεδο, τὴν καταδικάζει: νὰ στέκῃ μακριὰ ἀπὸ τίς ἐξάρσεις πού χαρακτηρίζουν τὴ μεγάλη Τέχνη. Ἔτσι κ' ὁ κ. Δ. Οἰκ. δὲν φαίνεται νὰ χῆ ἀποκομίσει ἀπὸ τὴ ζωῆ κάποιο κέρδος, κάποιο ἀπόκτημα πού θὰ θῆλε νὰ τὸ σκορπίσῃ τριγύρω του μὲ τὴν Τέχνη. Φιλοτεχνεῖ μόνον—μὲ ἡσυχία, μὲ αἰσθημα καὶ μαστοριά—εἰκόνας ἀπὸ τὴ ζωῆ, ζωντανούς: μπροστὰ μας κομμάτια τῆς, ἀφίνοντας σ' ἄλλους νὰ σκάψουν μέσα τῆς καὶ νὰ μορφώσουν—μὲ ὁποιαδήποτε ἔννοια—ἀπ' τὸ ὄλκιο τῆς.

✻

Τίλλας Μπαλῆ: Ἐφόμενα. Ποιήματα σ' ἐλεύθερο στίχο, σὲ ὄρος πού ἔχει πάρει ἀπ' τὸν σURREALISME ὅ, τι μπορεῖ νὰ σταθῇ ποιητικὰ χρήσιμο, δηλαδὴ τὸν αὐθόρμητισμό του ὡς ἐκεῖ πού δὲν ξεφεύγει ἀπ' τὰ ὅρια τοῦ λογικοῦ. Ἐπάρχει: συγκίνησι, ποιησι, ἔπάρχει ἀγωνία μῖα ψυχῆς πού θρηνεῖ καὶ ζητάει: ν' ἀνεῖθ πάνω ἀπ' τὰ σκοτάδια τῆς. Σωτὰ λέει: στοὺς εἰσαγωγικοὺς «Στοχασμοὺς» γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ποιητὴ πῶς «εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ» οἱ δ.τι «βαθιά πάσχουν καὶ τὸν ἀστέρα τῆς Λύτρωσης μόνο ψηλά ἀνελίζοντας ὁδοιποροῦν πρὸς τὸ χρῆος καὶ τὴν τιμῆ». Ἐπάρχει: ἀκόμη—ἔτσι καὶ ἂν δὲν στεφανώνεται: μὲ τὴν ἐδωχτομένην πραγματωσι—ἡ τάσι πρὸς τ' ἀπάνω:

«Φύγε ἀπ' τὴ φριχτὴ περιοχὴ
τῶν παθῶν καὶ αἱμάτων
καὶ δὲς τὴν ὁδὸ πού ὀδηγεῖ
στὶς ὄψηλές κορυφές
τῶν ἀγαθῶν πνευμάτων

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΘΑΡΗΣ

Φοροτεχνικῆ. Ὁ δὲ γῶς Φορολογου-
μένοσ. Μηνιαῖον φορολογικόν περιοδικόν.—
Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εἰδικὴν ἀριότητα σημειώνομα
μ' εὐχαρίστησι: τὴν πνευματικὴν γραμμὴν τοῦ
καλοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗΣ

Φίλε κ. Διευθυντά,

Ἡ ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ διασώμου Ἑλληνος μαθηματικοῦ, καθηγητοῦ Κωνσταντίνου Σ. Καραθεοδωρῆ, μοῦ εἶδει ἀφορμὴν νὰ γράψω ὀλίγα περὶ τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός.

Ὁ Κωνσταντίνος Καραθεοδωρῆς ἦτο πράγματι μίᾳ ἀπὸ τὰς σπανίας μαθηματικὰς φυσιογνωμίας ποῦ κατὰ καιροῦς ἐμφανίζονται εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν ὄριζοντα καὶ ἐπιβάλλονται εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν ἐπιστήμην. Γεννηθεὶς τὸ 1873 καὶ σπουδάζας εἰς τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Βαλγίου, εἰργάσθη κατ' ἀρχὰς ὡς μηχανικὸς καὶ μετὰ τινὰ ἔτη ἤρχισεν ἀσχολούμενος μὲ τὰ μαθηματικά. Τὸ 1904 ἀναγορεύεται διδάκτωρ μὲ μίαν ἐξαιρετικὰ πρωτότυπον ἐργασίαν, μὲ τὴν παρέλευσιν δὲ τοῦ χρόνου, αἱ μελέται του—ἐπὶ ποικίλων θεμάτων τῆς Ἀνωτέρας Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως—διαδέχονται ἡ μίᾳ τὴν ἄλλην, εἰς τρόπον ὥστε μέχρι τοῦ 1944 νὰ ἔχουν ὑπερβῆ κατὰ πολὺ τὰς ἑκατὸν. Καὶ μεταξὺ αὐτῶν περιλαμβάνονται ὀγκώδη καὶ μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδος τῶν ἔργα, ὅπως τὰ μαθήματα περὶ τῶν πραγματικῶν συναρτήσεων «Vorlesungen über die reelle Funktionen» ἐκδ. Βα 1927 σ. 718, περὶ τοῦ Λογισμοῦ τῶν Μεταβολῶν «Variationsrechnung und partielle Differentialgleichungen erster Ordnung» 1935 σ. 407, περὶ τῆς Γεωμετρικῆς Ὀπτικῆς «Geometrische Optik» κ. ἄ.

Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐξόχως σπουδαία ἐπιστημονικὴ ἐργασία τὰ ἐπιβάλλει εἰς τὸν διεθνή κύκλον τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν φυσικῶν. Τὸ 1905 γίνεται βοηθητὴς καὶ τὸ 1909 καθηγητὴς. Διδάσκει κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ Πολυτεχνεῖα τοῦ Hannover καὶ τοῦ Breslau καὶ κατόπιν εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Göttingen (διαδέχεται τὸν διασώμον μαθηματικὸν Felix Klein) καὶ τοῦ Βερολίνου, ὅς συνεχιστὴς τοῦ ἔργου τοῦ καθηγητοῦ Frobenius. Ἀπὸ τοῦ 1924 ἔρχεται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου, ὅπου διδάσκει μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Αἱ Ἀκαδημαῖα τοῦ Βερολίνου, τῆς Γοττινγκες, τοῦ Μονάχου, τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Βολωνίας, τῆς Ρώμης καὶ ἄλλαι τὸν ἐκλέγουν ὡς μέλος τῶν καὶ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον τῶν Ἀθηνῶν τὸν ἀνακηρύσσουν ἐπίτιμον καθηγητὴν. Κατέρχεται δις εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπου παραμένει ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα διὰ νὰ διοργανώσῃ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Σμύρνης (1920-22) καὶ τὸ 1932 διὰ νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, μεταβαίνει δὲ καὶ εἰς Ἀμερικὴν (1928-1930) ὅπου διδάσκει οσιρὰν μαθημάτων εἰς μεγάλα Πανεπιστήμια, ὅπως τὸ Harvard College University.

Ὁ καθηγητὴς Κωνστ. Καραθεοδωρῆς διὰ τῆς ὀλην αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς δράσεως, ἐτίμησεν ἐξαιρετικὰ τὴν Ἑλλάδα εἰς ὅλον τὸν κόσμον,

διότι θεωρεῖται διεθνῶς ὡς ἕνας ἐκ τῶν τεσσάρων ἢ πέντε μεγάλων μαθηματικῶν τῶν τελευταίων δεκαετιῶν.

Ἐναὶς τέτοιος ἐπιστήμων δὲν ἡμποροῦσε νὰ μὴ εἶναι καὶ ἀληθινὸς πνευματικὸς ἀνθρώπος, μὲ εὐλάβειαν ποῦ ἐγέμισε τὴν ψυχὴν του καὶ μὲ βαθὴν τὸν πόθον νὰ γίνῃ ἡ εὐλάβεια αὐτῆ ὁδηγὸς διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἔθνους. Ἄς ἀναφέρω ἐνὰ μόνον μικρὸν, ἀλλὰ χαρακτηριστικὸν ἐπιπόδιον: Μοῦ τὸ διηγήθη ἀξιόπιστος φίλος. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς ἕνα τράμ τοῦ Μονάχου μερικοὶ Ἕλληνες νέοι, προφανῶς σπουδασταί, συνεζήτησαν μεταξὺ τῶν ζωηρὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῆς συζητήσεως ἦτο τὰ γνωστά ἀναμασώματα ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι ἐπειδὴ ἔμαθαν δύο κολλοειδογράμματα νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ χλευάζουν κάθε θεῖον καὶ ἱερὸν. Τότε τοὺς ἐπλησίασεν ἕνας ἡλικιωμένος κύριος, ὁ ὅποιος μὲ τρόπον γλυκύν, μὲ εὐγένειαν καὶ πατρικὴν στοργὴν τοὺς συνέστησε νὰ παύσουν τὴν τοιαύτην συζητήσιν, ἡ ὅποια δὲν τὸν συνιστᾷ ὡς Ἕλληνας καὶ ὡς γραμματισμένους. Ἠσώχασαν ἀμέσως, διότι μερικοὶ ἀνεγνώρισαν τὸν σοφὸν Ἕλληνα καθηγητὴν καὶ τὸ ἐπιστόδιον ἔληξεν.

Ἐληξεν ὁμως κατ' αὐτὰς καὶ ἡ μακρὰ καὶ καρποφόρος ζωὴ ἐνός ἐξόχου Ἑλληνος μαθηματικοῦ, ὁ ὅποιος προήγαγε ὅσον ὀλίγοι τῶν συγχρόνων εἰς τὸν κόσμον τὴν ἐπιστήμην καὶ εὐδίασε τὴν πατρίδα του.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην

ΔΗΜ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ

ΜΙΑ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

Ἀγαπητὲς Ἀκτινές,

Μία ἐπέτειος ποῦ ἀξίζει νὰ σηματοθεῖ ἰδιαίτερος εἶναι, ὁμολογούμενης, ἡ ἐπέτειος ποῦ ἐφορτάσθηκε τὸν παρασμένο Ἰανουάριον στὴν μαρτυρικὴ Νάουσα εἰς ἀνάμνησιν τῶν περυσινῶν θυσιῶν καὶ θυμάτων τῆς. Μία μικρὴ ἀνταπόκρισις γιὰ τίς στήλας εἰς ἀποταλέσσουν οἱ ἐπόμενες γραμμές. Ἡ καθυστέρησις τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀφειλμάτων κυρίως στὴν ἀπεργία τῶν Ταχυδρομικῶν.

Ἴδου ἐν πρώτοις τὸ φόντο τῆς πόλεως. Σπίτια καμένα πάρα πολλά. Δὲν ὑπάρχει γειτονιά ἢ δρόμος χωρὶς ὀρείματα.

Παρισσότερο ὁμως ἐνδιαφέρει ἡ φθορὰ καὶ ἡ ἀπόλεια μὲγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων ὑπάρξεων. Πολλοὶ ἐσφαγιάσθησαν. Ἄλλοι ἀφρονόθησαν κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν συμμοριῶν. Καὶ πολλοὶ—πάρα πολλοί, πρὸ παντός νέα παιδιά καὶ κορίτσια—ἀπήχθησαν βίαιως ὑπ' αὐτῶν γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν ἀρχικῶς μὲν στὶς τάξεις τοῦ... «δημοκρατικοῦ στρατοῦ» καὶ ὕστερα, μετὰ τίς νίκας τῶν Ἑθνικῶν μαζ δυνάμεων, στὶς ολαυκὰς χῶρας καὶ ὅπου ἄλλοι τὸ ἄθλο αὐτὸ Παρθομάζωμα ἔφερε τὰ δυστυχῆ ἐκείνα Ἑλληνόπουλα.

Ὅταν στίς 29 Δεκεμβρίου π. ε. ἔγινε ἡ Πα-
ναλλήνιος ἐκείνη διαμαρτυρία κατὰ τοῦ παιδο-
μαζώματος, δὲν φαντάζομαι σὲ καμμίαν ἄλλη πό-
λι τῆς Ἑλλάδος νὰ ἠκούσθῃ τόσοσ «θρήνος
καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος πολὺς»
δσοσ εἰς τὴν μαρτυρικὴν αὐτὴν πόλιν. «Τὰ παι-
διὰ μας! Θέλομε τὰ παιδιὰ μας», φώναζαν μὲ
λυγμοὺς οἱ δυστυχεῖς γονεῖς τῶν ἀπαχθέντων
παιδιῶν.

Καὶ ὅταν στίς 30 Ἰανουαρίου ε. ε. ἑορτῆν
τῶν Τριῶν Ἰσραρχῶν ἐγνώσθῃ δι: ὁ ὑποφαινό-
μενος ὁστις ὤμιλησας στὴν λειτουργίᾳ ποὺ ἔγινε
γιὰ τοὺς μαθητὰς τῶν σχολείων, διετέλεσε
στρατιωτικὸς Ἰσραὺς σὸν Γράμμα τότε ποὺ με-
ρικὰ ἀπὸ τὰ παιδιά αὐτὰ κατόρθωσαν νὰ δια-
φύγουν καὶ νὰ παραδοθοῦν σὶν Ἐθνικὸ Στρατό,
πολλὰς μητέρες, ποὺ δὲν γύρισαν ἀκόμη τὰ παι-
διὰ τους, τὸν ἐπλησίασαν μὲ δάκρυα στὰ μά-
τια, γιὰ νὰ τὸν παρακαλέσουν νὰ τοὺς πῇ κάτι
παρήγορο γιὰ τὰ παιδιά τους. Ἀνεκρούσθησαν
δὲ ἀρκετὰ, ὅταν τοὺς ἐδόθη ἡ διαβεβαίωσις δι:
ἡ Ἐκκλησία, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μακαριώτατον
Ἀρχιεπίσκοπον, ἐνεργεῖ δραστηρίως γιὰ τὴν ἀ-
πόδοσι τῶν παιδιῶν τους. Παρεκάλεισαν πάντως
νὰ διεκδικηθοῦν σὸν Μακαριώτατον ὁ βιβλίο πό-
νος γιὰ τὰ παιδιά τους καὶ δι: στήρίζουν τίς
ἐπιτίσεις των στίς ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας γιὰ
τίς ὁποῖες καὶ εὐγνωμονοῦν τὸν Ἀρχιεπί-
σκοπον.

Τελευταία, πρέπει ν' ἀναφερθῇ ἐδῶ μία εἰ-
δικὴ συγκέντρωσις, εἰς τὴν ὅποιαν ἐκλήθησαν
τὰ ἕκ τῶν χερῶν τῶν συμμοριτῶν διαφυγόντα
πρόσωπα. Εἶχε τὴν ἐπιθυμίαν ὁ ὑποφαινόμενος
νὰ ἐπικοινωνήσῃ εἰδικῶς μὲ τὰ πρόσωπα ποὺ
ὁπὸ ἐξαιρετικὰς συνθήκας ἐγνώρισαν εἰς τὸν
Γράμμον, ὅταν μὲ ἀγωνίαν προσέτρεξαν εἰς τὸν
Ἐθνικὸν Στρατόν, διὰ νὰ ζητήσουν προστασίαν.
Καὶ πράγματι, εἰς γενομένην πρόσκλησιν ἔσπευ-
σαν ν' ἀταποκριθοῦν περὶ τὰ 25 ἡμέρας. Τὰ
περισσότερα δὲν ἔσαν προσωπικῶς γνωστά, διότι
καρδῶσθῃσαν τότε εἰς ἄλλας στρατιωτικὰς Μο-
νάδας ἐπὶ τοῦ Γράμμου καὶ ἀλλαγῶ. Ὅλα ὅμως
εἶχαν ἰδιαιτέρως προστατευθῇ ὁπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ
εἰς ὅλα ἦτο ἐπίκαιρον νὰ γίνῃ μία ὁμιλία ἐπὶ
τῇ βίβῃσι τῆς διασώσεως τοῦ Δανιὴλ ἕκ τοῦ λάκ-
κου τῶν λέοντων καὶ νὰ ὑπογραμμισθῇ τὸ κα-
θῆκον τῆς εἰς βίαν ἀμπράκτου εὐγνωμοσύνης
πρὸς τὸν Εὐεργέτην Θεόν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας ἔγινε μία πρῶτα-
σις: τὰ πρόσωπα αὐτὰ ν' ἀποτελέσουν ἕνα φι-
λικὸν κύκλον καὶ νὰ προσέρχωνται καθ' ἑβδο-
μάδα, ὁπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἰεροκῆρυκος
τῆς Ἐπαρχίας πρὸς πνευματικὴν τόνωσιν καὶ
καλλιέργειαν. Ἡ πρότασις ἔγινε εὐχαρίστως δε-
κτὴ. Ὁ φιλικὸς κύκλος ἀπετελέσθη. Θὰ προστε-
θοῦν ἀσφαλῶς καὶ ἄλλα ὁμοίως περιπτώσεως
πρόσωπα. Καὶ «οἱ λελυτρωμένοι ὁπὸ Κυρίου»
θὰ συναντῶνται τακτικὰ πρὸς ἐποικοδομὴν
γιὰ νὰ γνωρίσουν καὶ τὴν βαθύτερην ἔννοια τῆς
λυτρώσεως τὴν ὅποιαν ὁ Σωτὴρ παρέχει εἰς τοὺς
ἀγαπῶντας Αὐτόν. Εἶθε νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὸ
πικρὸν γλυκὸ καὶ νὰ γίνῃ ὁ κύκλος αὐτὸς ἡ

«μικρὰ ζῶμη» ποὺ θὰ ζυμώσῃ «δλον τὸ φῦρα-
μα» καὶ θὰ χάρισῃ εἰς τὴν Νάουσαν ἡμέρας χα-
ρὰς καὶ εὐτυχίας.

Μετὰ πλειοψηφίαν τιμῆς καὶ ἀγάπης ἐν Κυρίῳ
Ἀρχιμ. Νικόδημος Βαλληνοῦρας
Στρατιωτικὸς Ἰσραὺς

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Κατὰ τὸ τελευταίον ἑκατὴμυρον τοῦ μηνὸς
Ἰανουαρίου ἔλαβε χώραν εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας
τῆς Γαλλίας διαφόρων δογμάτων, ἡ ἑβδομάς τῆς
παγκοσμίου προσευχῆς διὰ τὴν χριστιανικὴν ἔ-
νωσιν «La Semaine de l'universelle prière
pour l'Unité chrétienne». Τὸ γεγονός αὐτὸ
ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ δημιουργηθῇ μία σοβαρὰ
ἀρθρογραφία εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ ἐβδομαδιαίον
Γαλλικὸν τύπον, ἀπὸ τὴν ὅποιαν θάναται τίς
ν' ἀντιληφθῇ πῶσῃ αἰσθητῇ πρόδος ἐσημειώθη
τελευταίως ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου. Κατ'
ἀρχὰς εἶ ἀφορμῆς τοῦ Χριστογενιατικου διαγ-
γέλματος τοῦ Πάπα, τὸ ὅποιον ἔθιγας καὶ τὸ ζῆ-
τημα τῆς ἐνώσεως, ὁ Pasterur Boegner πρῶ-
δος τῆς ἀδελφότητος τῶν Προτεσταντικῶν Ἐκ-
κλησιῶν Γαλλίας, ἐδημοσίευσεν ἕνα ἄρθρον εἰς
τὴν Παρισινὴν ἐφημερίδα «Le Figaro» τὴν
11ην Ἰανουαρίου (τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀνεδημο-
σιεῖσθῃ κατόπιν εἰς τὴν «Reforme» τὴν 21ην
Ἰανουαρίου) τὸ ὅποιον ἐπροκάλεσε σοβαρὰν ἐν-
τόπωσιν. Κατόπιν ἡ ἀπογευματινὴ ἐφημερίς
«Le Monde» ἐπαγγέλει δύο φορές ἐπὶ τοῦ ζῆ-
τήματος τούτου, τὴν 18ην τοῦ ἰδίου μηνός, ὁπὸ
τὸν τίτλον Οἰκουμενικὸς Διάλογος (Dialogue
oecumenique) ἐδημοσίευσε δύο παραλληλοὺς
ἐκθέσεις ἀπὸ καθολικῆς καὶ προτεσταντικῆς ἀ-
πόψεως δύο καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ
Strasbourg, τοῦ R. Mehl τῆς Θεολογικῆς Προ-
τεσταντικῆς Σχολῆς ὁπὸ τὸν τίτλον «Προτεσταν-
τικὰ ἀπόψεις ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐκκλησίας»
(Perspectives protestantes sur l'Unité de
l'Eglise) καὶ τοῦ Abbé Nedoncelle τῆς Κα-
θολικῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ὁπὸ τὸν τίτλον
«La Chrétienté déchirée et l'idée catho-
lique». Τὴν 21ην εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα κα-
τωχωρεῖτο μία συνέντευξις τοῦ Congar ὁπὸ
τὸν τίτλον «Τὸ ἅγιον ἔτος δίδει εἰς τὴν ἐδο-
μάδα τῆς χριστιανικῆς ἐνώσεως ἕνα ξεχωριστὸν
ἐνδιαφέρον» (L'Année Sainte donne à la Se-
maine de l'Unité chrétienne un intérêt
particulier).

Ἄλλη πρωτὴν ἐφημερίς «L'Aube» ἐπροκά-
λεσεν ἀλληλοδιαδόχως τὴν προσοχὴν τῶν ἀνα-
γνωστῶν τῆς εἰς δύο ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὴν οἰ-
κουμενικὴν κίνησιν, ἕνα τοῦ R. P. Danielou
καθηγητοῦ τοῦ Καθολικοῦ Ἰνστιτούτου Παρισίου
ὁπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἔνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν
καὶ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου» «L'Union des É-
glises et l'avenir du monde» καὶ κατόπιν
εἰς ἕνα ἄλλο τοῦ Pasterur La Gravière μὲ τὸν
τίτλον «Ἡ ἑβδομάς τῆς ἔνωσεως ἀναγγέλλει:

τήν ἀληθινὴν ἀγίαν Ἐκκλησίαν τοῦ μέλλοντος» «La Semaine de l'Unité annonce la vraie Ecclesia Santa de l'avenir». Σημειώνωμεν ἀκόμη εἰς τὴν ἐφημερίδα «La Croix» τρία ἄρθρα ἀφορῶντα τὸ πρόβλημα τῆς ἐνώσεως, ἕνα τοῦ R. D. Lathoud: «Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐῶς σοβαροῦ ἄρθρου τῶν «Τάϊμς» Ἐνα νέον πνεῦμα εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν» «A propos d'un article sensationnel du Times—un esprit nouveau dans l'Eglise Anglicane» (17 Ἰανουαρίου), τοῦ A. Wenger «Αἱ ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι καὶ ἡ χριστιανικὴ ἔνωσις» «Les Eglises orientales et l'Unité chrétienne» (18 Ἰανουαρίου), καὶ ἕνα ἄλλο τῆς συντάξεως ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔναντι ἡμῶν» «Les chrétiens d'Orient en face de nous» (24 Ἰανουαρίου).

Χαρακτηριστικὸν τῆς ὄλης αὐτῆς ἀρθρογραφίας εἶναι ὅτι, ἢ ἀπὸ κοινοῦ συνεργασία καὶ ἐπαρῆ ὄλων τῶν χριστιανῶν, δὲν ἀπαρχολεῖ σήμερον μόνον τοὺς θεολογικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους τῶν διαφόρων δογμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐρὸ κοινόν, τὸ κοινόν ἐκείνο τὸ ὅποιον πραγματικὰ πιστεύει καὶ τὸ ὅποιον αἰσθάνεται ὅτι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θά δυναθῇ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ ρεῦμα τῆς ἀθεΐας καὶ τοῦ βλισμοῦ νικηφόρως.

Παρίσι Φεβρουάριος 1950.

M. K.

*

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Ἐο παγκοσμίως φήμησε καθηγητῆς Karl Barth πὸς τόσον καταδιώχθηκε ἀπ' τὸν Χίτλερ, σὲ μιά ραδιοφωνικῆν τοῦ ὁμίλια ἀνέπτυξε τὴν εὐθὴν τῶν πιστῶν ἀπέναντι τοῦ κόσμου. Μόνον κοντὰ στὴν πίστιν καὶ μόνο μέσα στοὺς κόλπους τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶπε, θὰ βρῇ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴ χαρὰ πὸς τόσον τὴν ἔχει ἀνάγκη ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ τόπος ἀπ' ὅπου θά ἀκούσῃ τὸ μοναδικὸν μήνυμα «ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ μόνη ἀλήθεια, πὸς προσφέρεται ἐλευθερία σὲ ὄλους». Καὶ τὸ μήνυμα αὐτὸ πρέπει ν' ἀκουσθῇ με δλη τῆ δύναμιν, με δλη τῆ σοβαρότητα καὶ με χαρὰ. Πολλοὶ, εἶπε, θεωροῦν τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ὑπόθεσι μόνον τῆς Κυριακῆς καὶ ἄλλοι ὡς μέρος μιᾶς ἰσολογίας, πὸς τὴν ἔχει μίαν πρῶην κρατοῦσα τάξι, ὑπόθεσι πὸς εἶναι χωρὶς ἐνδιαφέρον καὶ ἀχρηστὴ στὴν πρᾶξι. Δὲν παρέλειψε ὁμως ὁ καθηγητῆς νὰ πῇ τὴν ἀλήθειαν καὶ πρὸς τὴς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. Ἐμολόγησε ὅτι δὲν στέκονται σὸ ὄψος τῆς ἀποστολῆς τους, ὅτι τὸ ζωογόνο πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ λείπει ἀπ' αὐτὰς, ὅτι δὲν παρουσιάζονται στὸν κόσμο με ἀπλότητα καὶ καθαρότητα ἀλλὰ σὰν οὐδατέρη καταστάσεις. Ἡ Ἐκκλησία, κατέληξε, πρέπει νὰ πάρῃ τὸν ἡγετικὸν ρόλον πὸς τῆς ἀνῆκας καὶ ὄχι νὰ προσπαθῇ νὰ καλαίη μόνο ἀντίθετα πρὸς τὸ ρεῦμα. Γιὰ νὰ

τὴν προσέξῃ ὁ κόσμος οἱ ἐκπρόσωποι τῆς πρᾶξι νὰ πιστέψουν αὐτὰ πὸς κηρύττουν, πρέπει νὰ θῶσουν τὸ παράδειγμα, με μιά λέξι, πρέπει νὰ γίνουν περισσότερο χριστιανοί.

*

Στὸ Goslar τῆς Γερμανίας, ἔγινε μίαν συνάντησι χριστιανῶν δημοσιογράφων. Τὸ γενικὸν θέμα ἦταν: «Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ διεθνὴς δημοσιογραφία». Ἐμελετήθη ἐπίσης τὸ ζήτημα τῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐνόητος μεταξὺ τῶν χριστιανῶν δημοσιογράφων ὄλου τοῦ κόσμου. Στὴς συγκεντρώσεις αὐτὰς ἔλαβαν μέρος ἐκπρόσωποι ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, Δανίαν, Ἡν. Πολιτείας, Γαλλίαν καὶ Ἑλβετίαν.

*

Ἐπαληθεύοντας γιὰ μίαν ἀκόμη φορὰ τὴ δύναμιν πὸς ἔχει ἡ χριστιανικὴ πίστις, στὴν Ἀδελφείαν, ἀπ' τὴν πάλην πὸς ἔχει με τὸ Ναζισμό, πάλην ζωῆς ἢ θανάτου, δείχνει τώρα πὸς βγήκε νικητρία ἐπιδοκιμασίᾳ με καινούργιας δυνάμεις καὶ ἐξαιρετικῆς ζωτικότητι. Σύμφωντα με μίαν στατιστικὴν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀθέων Ναζι εἶναι πολὺ μικρὸς, μάλιστα τὸ ἔν εἰκοστὸν τῶν πιστῶν.

*

Σὲ μίαν συνάντησι τῶν χριστιανῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν τῆς Ἀγγλίας ὁ Sir Richard Auld, πὸς τιμῆς ἔνεκκεν εἶχε τὴν προεδρεία, μίλησε γιὰ τὴν ἐπιδίωξι τῶν αἰώνιων χριστιανικῶν ἀληθειῶν, μέσα σ' ἕνα κόσμο πὸς ἔφθασε σὲ ἀξιοθρήνητην κατάστασι, πρωτοφανῆ στὴν ἱστορίαν. Ἐτόνισε ὅτι ὁ κόσμος χρειάζεται νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν στὴν πίστιν καὶ οἱ χριστιανοὶ νὰ ἐργασθῶν. Οἱ ἄνθρωποι, εἶπε, δὲν μπορεῖ νὰ γίνουν καλοὶ με νόμους. Σὲ κάθε ἐποχῆ οἱ χριστιανοὶ θεωροῦν τὴν κοινωνικὴν μεταρρυθμίσι σὰν δικὴν τους ἐργασίαν. Σήμερα τὰ σχολεῖα καὶ τὰ νοσοκομεία μαρτυροῦν γι' αὐτὴ τὴν παράδοσι. Ἦταν χριστιανικὸ καθήκον νὰ παίρουν μέρος στὴν προσπάθεια νὰ θεοδοῦν στὸν καθεὶνα οἱ δυνατότητες βίαιης καὶ ἡθικῆς καλλιτερεύσεως, παρουσιάζοντας μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ζωντανὸ τὸ πῆμα τοῦ Χριστοῦ μέσα στὸν κόσμο.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. Γεωργ. Λύσι. Ἐνταῦθα. Καὶ διὰ τὴν νέαν σὰς συνεργασίαν ἰσχύουν ὄσα ἐγράφουν εἰς τὸ τεύχος Ἰανουαρίου. Τὸ πολὺ μὲν σὰς «οὐρανὸς» πολὺ καλύτερον ἀπὸ προηγουμένα. Εἰς τὸ τέταρτον τετράστιχον ἡ ὁμοιοκαταληξία ἀγγυτῆ-πρῶτῆ ζημιώνει. Προσέξατε τὴν τεχνικὴν σὰς.—Β. Ἄντ. Σιδέρ. Ἐνταῦθα. Χαίρομεν διότι ἐπροσέξατε τὰς ὁμοειδέας μας. Τὰ ποιήματα ἔχουν ὀλιγότερα λάθη τῶν προηγουμένων. Ἐπιμένοντες ὄμως ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ διαβάσετε Μεσσηνιακὰ ποιήματα. Περιμένοντες νὰ σημειώσετε νέος προόδους.—Κ. Ι. Κουτσ. Πειραξιά. Με χαρὰν ἐλάβομεν τὴν ἐπιστολήν σας. Ἡ ἐποχὴ μὲν ἀπαιτεῖ οἱ νέοι με πιστῶν, νὰ ἔχουν καὶ ἀγωνιστικὴν διάθεσιν.—Κ. Ἄνδρ. Γάτ. Ἐνταῦθα. Τὸ περιοδικὸν ἔχει διατυπώσει τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τοῦ ζητήματος πὸς ὄσα ἀσπασχολεῖ εἰς τὸν τόμον 1944 (σε-

